

בצילא דמהימנותא

בקודש פנימה • דברי תורה • שיחות קודש

פר' תולדות • כב - כו מרחשון

תשפ"ג • שנה כ"ג • גליון 1 (תתשנ"ח)

והיינו שההתנהגות בלילה משפיעה על היום, מלבד שעם זה שנשארים ער עד שעה מאוחרת בלילה זה דבר שאינו טוב.

האדמו"ר מהורודנקא: אומרים בדרך צחות על לשון הפסוק (משלי ו, ט) "עד מתי עצל תשכב", שאומרים לו, עד מתי יקח לך הזמן שתלך לשכב, כדי שתוכל לקום בבוקר באופן הראוי...

מין שליט"א: בשו"ע פתח המחבר (אורח חיים א, א) יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו וכו', והרמ"א הוסיף ובשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב ומיד שיעור משנתו יקום בזריזות לעבודת בוראו יתברך ויתעלה. ועמדו על זה (עי' דברי יחזקאל, תהלים, ד"ה כי טוב חסדך בשם הרה"ק הר"מ מפרימישלאן זי"ע) דהרי המחבר מדבר על הקימה ולמה הוסיף הרמ"א על השכיבה. ותרצו דהא בהא תליא כי לא יתכן שישכב כגוי ויקום כיהודי, ורק אם בשכבו ידע לפני מי הוא שוכב אז יתכן שמיד שיעור משנתו יקום בזריזות.

האדמו"ר מהורודנקא: היום בלילה חל היא"צ של אמי ע"ה. באנגליה לא היה לנו חימום מרכזי, וחממו הבית עם גחלים, וזה היה עבודה וטורח עד שהדליקו הגחלים, ובבית הורי שהיה בית גדול, למדו בכל יום הילדים, ואמי ע"ה היא היתה קמה לפנות בוקר כדי להדליק הגחלים כדי שיהא הבית מוסק ומחומם היטב... היום אין יודעים מזה...

מין שליט"א: הרה"ק הייטב לב זי"ע זי"ע היה חתנו של הרה"ק מטאלטשווא זי"ע, וסיפר שג' דברים היו לו מחותנו, וביניהם שבכל יום כשקם בבוקר היה חותנו מכין לו מים לנטילת ידים, שכן במשך הלילה כבר קפאו המים והכין לו מחדש, וכן שבכל פעם כשהלך לטבול בנהר היה כבר הקרח שבור שיוכל לטבול בו, כי חותנו היה מקדימו בכל יום. וכמה פעמים שניסה והשתדל לקום לפני חותנו, לא עלתה בידו...

האדמו"ר מהורודנקא: זקני הגה"צ רבי שלמה ווערצבערגר זצ"ל התגורר באינטערדאם, ואז התגורר

יום רביעי פר' חיי שרה כ"ב מרחשון לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה פסח נ"י בן הר"ר משה אהרן פורטגנג מבי"ב (ב"ר יוסף מפעיה"ק).

לפנה"צ הגיע מרן שליט"א לביקור באכסניית כ"ק **האדמו"ר מהורודנקא שליט"א** ממאנשעסטער, וזהו תוכן השיחה:

מין שליט"א התעניין במצב בריאותו ועל מקום אכסנייתו בסמיכות לחוף הים וכו'.

האדמו"ר מהורודנקא: באנגליה הקמתי בעיר חלדודנא 'בית החלמה ליולדות' בסמוך לים, זהו במרחק כשעה ומחצה מלונדון. המקום מאד טוב בשבילם.

מין שליט"א: שמעתי על זה, זהו חסד גדול. ככולל בוקר כאן לומדים שם אברכים חשובים... כשיש כולל בוקר זה מעודד את ענין ההשכמה.

האדמו"ר מהורודנקא: כשיש התחייבות... כשהייתי אצל מרן שליט"א לפני כחמש עשרה שנים, אמר לי מרן שבשעה חמש לפנות בוקר כבר רואים בחורים באים ללמוד במתיבתא...

מין שליט"א: חסדי השם, אבל זה מהדברים שצריכים חיזוק... מצב הדור משתנה מזמן לזמן.

אצל מרן אאדמו"ר זי"ע היו הבחורים מוכרחים להשכים ולהיות כבר בהיכל הישיבה לכה"פ בשעה שש, ובמשך תקופות הוא בעצמו היה מוסר אז שיעור מהשעה שש עד שבע וחצי, ואז התפללו הבחורים שחרית. ותמיד עמד על זה שיקומו בשעה מוקדמת.

מלבד עצם ההשכמה בבוקר, יש לזה מעלה מיוחדת שחייבים לילך לישון מוקדם, וזה לבד חוסך הרבה עגמת נפש... ואמר מרן אאדמו"ר זי"ע שהלעקטע"ר שינה את העולם לרעה שנשארים ער בלילה, וזהו חולה רעה שמבלים שעות בלילה והולכים לישון בשעה מאוחרת. מצינו בגמרא (בבא מציעא פג, ב) שנתנו סימן לידע מי הוא גנב, כשרואים אותו ישן ביום...

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר משה בן מוה"ר שמואל רפאל רייך ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

בהר ה' ומי יקום במקום קדשו", שצדיקים פרשו דמלבד הקושי של מי יעלה בהר ה', עוד יותר קשה לאחר שכבר נתעלה 'ומי יקום במקום קדשו', שישאר למעלה כדבר המתקיים ולא יפול ממדרגתו. ואח"כ מזכירים ענין השבועה, היינו מי שזוכה לעמוד בשבועתו שהשביעו אותו קודם לידתו.

אב"ד קרית צאנז טבריה: שמעתי לספר, שפעם נפגש האהבת ישראל עם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל [שהיום חל היא"צ שלון], ואמר לו האהבת ישראל, שלפלא הוא שיום ב' בסיון חל תמיד באותו היום בשבוע שחל בו יום כיפור, ואמר לו הרה"ק מבעלזא, ולפלא שיום כ"ב חשוון גם חל באותו יום בשבוע... ולמעשה נסתלק האהבת ישראל ביום ב' סיון והרה"ק מבעלזא בכ"ב חשוון

מ"ן שליט"א: שיחתן של צדיקים...

האדמו"ר מהורודנקא: משפחתם מצד אבי וזקניו היו חסידי בעלזא. אחד מהמשפחה התעסק במסחר היי"ש וזה היה נגד החוק, ותפסוהו, והיה מדובר שיעמוד למשפט בלעמבערג. וכיון שהיו חסידי בעלזא רצו לנסוע להרה"ק מהרי"ד זצ"ל, אבל הוא בעצמו לא היה יכול לנסוע, ונסעה זוגתו וספרה את כל הענין, והרה"ק מבעלזא הגיב, שהוא לא אוחד מהמשפט... היא חזרה הביתה ואמרה מה שהרה"ק מבעלזא אמר, והיה לפלא, וסברו שמסתמא לא ספרה היטב ולא שאלה נכון. ונסעה שוב לבעלזא, והרה"ק מבעלזא לגבאי שלו, אהרן יהושע, הרי אמרתי כבר פעם אחת שאינני אוחד מהמשפט, וואס קומט מען משוגע מאכן...

ולפלא שלאחר תקופה קצרה מחמת הקור החזק שהיה אז חפשו על ידי הצבא שם כמות גדולה של יי"ש, ובאו וקנו ממנו את על היי"ש, ועי"ז נתבטל המשפט.

מ"ן שליט"א: כח של צדיקים...

מ"ן אדמו"ר זי"ע כשהיה אברך צעיר היה פעם בגרוסווארדיין, וביום השבת הלך להתפלל אצל האהבת ישראל זצ"ל [הגם שגבה אז טורא בין סיגוט לויזניץ], והוא קרא לו אליו לקידוש, וכשמזגו לו יין חשב לעצמו שאכן אצלם בצאנז מקדשים בצפרא דשבתא על יי"ש אבל כאן בבית הרבי מויזניץ יקדש על היין. ומיד אמר האהבת ישראל להביא לו יי"ש באמרו הרי הוא צאנזער אייניקל ובצאנז עושים קידוש על יי"ש...

מ"ן אדמו"ר זי"ע היה מתפעל תמיד מהתפיסת מחשבה שלו... כמו הסיפור הנ"ל שתפסת מחשבתו של האברך לגבי 'ולא נשמע למרמה'...

האדמו"ר מהורודנקא: אחד ממשפחתנו גר בסיגוט,

שם גם הגה"ק הרב מנאסויד זצ"ל, וסיפר זקני שזוכר מילדותו כאשר הרב מנאסויד היה רץ במורד ההר לעבר הנהר שהיה למטה, ומכח ריצתו נשבר הקרח וככה ירד וטבל. והיה קורא לזקני שישגיח לבדוק אם הטבילה היתה כראוי... השגה של צדיק...

מ"ן שליט"א: ראו זאת אצל צדיקים... על העטרת צבי ידוע שהיה חוצב חור בתוך הקרח ונכנס שמה עם התיקוני זוהר, ושם למד התיקונים... הקרח שימש לו כשלחן ועליו הניח את התיקונים ונר דלוק.

מ"ן אדמו"ר זי"ע סיפר שהרה"ק העטרת צבי מזידיטשוב זי"ע היה רגיל לומר שלעמוד על כוונות רבי שמעון בר יוחאי יש ביכולתו רק כשהוא נמצא תחת הקרח, ומ"ן הדברי חיים הפליא זאת מאד שאומר על עצמו שיכול להשיג כוונות הרשב"י...

כן סיפר מ"ן אדמו"ר זי"ע, שהעטרת צבי זי"ע שלח פעם עם שליח קוויטל למירון, וחתם שם 'תלמידך צבי בן הינדא'.

הרה"ק הבני יששכר זי"ע השתדך עם העטרת צבי זי"ע, ואנו צאצאים מהם.

האדמו"ר מהורודנקא: אבי זקני הגה"צ רבי לייביש ווייס זצ"ל היה חסיד מהרה"ק העטרת צבי מזידיטשוב זי"ע, ואביו היה גבאי אצל הבני יששכר זי"ע, ובר"ה יום א' התפלל הבני יששכר שחרית והוא מוסף, וביום ב' התפלל הוא שחרית והבני יששכר מוסף.

הגה"ק הייטב לב זי"ע העריצו ושלח אליו קויטלעך להזכיר לפניו. הוא התגורר בזידיטשוב, והיה מגיע לסיגוט כיון שאביו התגורר שם, והרה"ק הייטב לב זי"ע כתב לו מכתב שהוא כבר מצפה לביאתו לסיגוט, כיון שיש לו כמה קטעי זוה"ק שהוא מתקשה בהם, והוא יבוא לבאר לו הדברים.

*

האדמו"ר מהורודנקא: בבני ברק התגורר הרה"ח ר' יעקב הלפרין ז"ל, אביו היה הרה"ח ר' שמואל ז"ל שהיה חסיד טשארטקוב, וחמיו היה חסיד ויזניץ, ופעם נסע עם חותנו אל הרה"ק האהבת ישראל זצ"ל על ראש השנה, ובעת שאמר האהבת ישראל "נקי כפיים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה" (תהלים כד, ד) בכה מאד, ור' שמואל תמה מה יש בפסוק זה סיבה לבכות, הרי מי הוא יהודי ירא ה' אשר נשבע למרמה. בעברו לפני האהבת ישראל באמירת 'לשנה טובה', עצר אותו ואמר לו, יונגערמאן, פארשטייסט, כל נשמה היורדת לעולם משביעין אותה תהי צדיק ואל תהי רשע (נדה לב, ב), ועל זה צריכים להתבונן כשאומרים 'ולא נשבע למרמה'... חשבתי שלכן אומרים קודם לכן הפסוק "מי יעלה

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר נתן אריה לייב בן מוה"ר אלימלך הלוי בלומענבערג ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

בסעודת היום אמר מרן הדברי חיים: הכזה הוא דרך החסידות, להרהר אחר רבם באיזה ספר הוא לומד? והלוא כל מי שיש לו מוח בקדקדו יבין וישכיל כי לא אעיין בשום ספר בלתי אם המחבר היה בעל רוח הקודש ודבריו בספרו ברוח הקודש נאמרו...

*

האדמו"ר מהורודנקא כיבד את מרן שליט"א בלחיים ואחלו זה לזה

אב"ד קרית צאנז טבריה: פעם הייתי מגיע כל שנה למנצ'סטר אצל זקני הגה"צ הגרמ"מ שנייבאלג זצ"ל גאב"ד מאטשעסטער...

האדמו"ר מהורודנקא: הוא היה מחשובי תלמידיו של הדמשק אליעזר זצ"ל.

מרן שליט"א: הוא החשיב אותו לרבו, כך אמר לי.

האדמו"ר מהורודנקא: בלונדון התגורר הרה"ח ר' יוסף ווייס ז"ל [חמיו של הרה"ח ר' אברהם'טשע קליין], והיה מעשה פלא עם זוגתו, שהיא התגוררה בילדותה בטמשוואר, וה'דמשק' היה שולח אותה לשליחויות שונות, בעיקר בנוגע לסיוע ליהודים שהבריחו את הגבול וכו', ופעם שלח לומר לילדה, שלאחר המאה ועשרים שלה 'וועט ער איר אנקעגן קומען'. לאחר הסתלקותה באמצע ימי השבעה נתגלתה לבעלה - והרגיש ממש כאילו שנכנסה הביתה - ואמרה לו, שהוא אכן בא לקראתה... הוא הנהיג את הישיבה בויזניץ.

אב"ד קרית צאנז טבריה: הוא גם הקים את ישיבת ויזניץ כאן בתל אביב.

האדמו"ר מהורודנקא: אני בידידות קרובה עם חותנך האדמו"ר מסטראפקוב שליט"א, שהיה מגיע רבות למאנטשעסטער אצל חותנו זצ"ל. לאחר הסתלקות הרבנית התחתן הגרמ"מ שוב בזיוו"ש שהיתה קרובת משפחה אתנו, נכדת דו"ז רבי פנחס ווייס ז"ל, ואבי ז"ל היה נקרא על שמו, ומסופר שכאשר נולד אבי לא ידעו איזה שם ליתן, שלא היו טלפונים וכו', וכיון שנולד בפרשת פנחס, וידעו שיש דוד שנקרא פנחס, מסתמא יש במשפחה סבא בשם זה, ונתנו לו השם פנחס. ולימים כשמצא אבי את דודו שאלו על שם מי נקרא פנחס, וענה שנולד בפרשת פנחס...

האדמו"ר מהורודנקא התעניין רבות אצל הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א על התפתחות הקריה שם לשם ולתפארת, על מספר האברכים ועל בניני המוסדות והבית מדרש וכו'.

אח"כ ביקש כ"ק האדמו"ר מהורודנקא שליט"א להשאר ביחידות עם כ"ק מרן שליט"א, אחר כרבע שעה קם מרן שליט"א ונפרדו לשלום.

לפנות ערב סידר מרן שליט"א חופה וקידושין אצל החתן אברהם נ"י בן הרה"ח ר' שלמה יצחק הרשקוביץ מפעיה"ק (בה"ר דוד מפעיה"ק, וח"ר צבי שנק מפעיה"ק), ע"ב הר"ר יצחק שכטר מחיפה (בהג"ר אהרן ישעי' שליט"א רא"כ סערט ויזניץ בחיפה). אח"כ קיבל מרן שליט"א קהל.

והיה בעל תפילה שם בזמן שהעצי חיים זצ"ל היה שם רב. הוא היה חסיד ויזניץ ורצה להיות על שבת סליחות בגרוסוורדיין, והזמין מראש שיוכל לנסוע בחזרה מיד במוצאי שבת לסיגוט כדי להספיק אמירת הסליחות שם לפנות בוקר, ולגשת לעמוד. ואולם כשהגיע לסיגוט לא הרשוהו לגשת לפני העמוד... אחר כך הגיעה המשפחה אל העצי חיים ובקשו עליו שימשיך בתפקידו שיש לו כבר הרבה שנים, והוא קבל על עצמו שיהיה תמיד בסיגוט, והניחוהו לגשת שוב לעמוד... והאהבת ישראל זצ"ל היה מתעניין עליו לפעמים אצל חותנו, באמרו: זה מותר לי, לשאול מה חתנך עושה...

אבי ז"ל סיפר לי שכשהיה בן שש שנים נסע לראצפערט, והרה"ק מהרי"ד מבעלזא בחן אותו על מסכת ביצה בעל פה, וידע היטב. ואמר הרה"ק מבעלזא, שמשפחת ווייס יש להם טבע שהם "לומדים"... ואמר שזה טוב מאד, אבל צריכים לנצל זאת...

מרן שליט"א: תורה מחזרת על אכסניא שלה...

אב"ד קרית צאנז טבריה: התורות של הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל הם 'מוראדיגע ווערטער', 'שיינע רעיונות'.

מרן שליט"א: הוא דיבר הרבה על פי נגלות התורה, והיה מקשר דברים זה לזה.

אב"ד קרית צאנז טבריה: הרה"ק מהרי"ד מבעלזא היה יושב כל יום בבית המדרש ביחד עם הציבור, ולומד גמרא ותוס' כמה שעות לאחר התפילה.

מרן שליט"א: הוא היה מדבר בלימוד עם אלו שבאו אליו. הוא אמר שצריכים להראות שהחסידים גם לומדים... הגאון מטארניפאל זצ"ל בספריו חבצלת השרון מביא דברים ששמע מהרה"ק מבעלזא.

אב"ד קרית צאנז טבריה: פעם נפגש הרה"ק מבעלזא עם העצי חיים, והוציא את שו"ת השיב משה מהישמח משה, והרה"ק מבעלזא הראה לו חמש קושיות שהיו לו על הנכתב שם בהשיב משה.

מרן שליט"א: מרן אדמו"ר זי"ע היה כמה פעמים אצל הרה"ק מבעלזא, והיה מתאכסן אצל בנו הרה"ק מהר"א זצ"ל.

כ"ק האדמו"ר מנאראל זצ"ל סיפר לי שהיה נוכח שם, וראה שהרה"ק מבעלזא כיבד את מרן אדמו"ר זי"ע באופן מיוחד מאד, וכגון שהורה לתת לו מפטיר בבחרותו, הגם שלא נתנו שם עליית מפטיר לבחורים. אי אפשר להגיע למדרגות גבוהות בלי לימוד התורה... **האדמו"ר מהורודנקא:** הרי מסופר על מרן הדברי חיים שפעם מצאו אותו ללמוד קצות החושן...

מרן שליט"א: זה היה בליל יו"כ... ופעם לפני תקיעת שופר ראו אותו מתעמק בסוגיא של קתא דמגלא (בבא מציעא פב, א).

ידוע שפעם ראו חסידים את מרן הדברי חיים לומד "בני יששכר" לפני תקיעת שופר, והיה אצלם לפלא גדול כי דימו שיראו אותו לומד בתיקונים וכדומה, והנה לומר בספר שמחברו היה כבן דורו... ואחר כך

יום חמישי פר' חיי שרה כ"ג מרחשון

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה אברהם יהודה נ"י בן הרה"ח ר' פנחס מילר מב"ב.

שב"ק פר' חיי שרה כ"ה מרחשון - 'שבת מברכין כסלון'
קבלת שבת התפלל לפני העמוד - העסקן הרה"ח ר' צבי נתנאל רייכמן מפעיה"ק.

בזמירות בשוה"ט התכבדו, כל מקדש - הגאון רבי זאב וקסברגר שליט"א דומו"צ קרית צאנז טבריה וראש כולל מבצר התורה, מה ידידות - הגאון רבי יצחק אהרן ישראלי שליט"א דומו"צ קהלתנו הק' באשדוד. וזמרו תנו שבח.

בברכת המזון על הכוס התכבד - הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א רב שכונת אור החיים בב"ב. שש ברכות (לחתן פנחס נפתלי ברנדר נ"י חה"ר ניסן מרמורשטיין מפעיה"ק, לחתן שלמה זלמן נ"י בר' יוסף מרדכי בלומנטל מפעיה"ק, עם בר' אלימלך ברבר מפעיה"ק, לחתן מרדכי נ"י בר' דוב בער הלברשטאם מירושלים, עם בר' בצלאל לוינשטיין מפעיה"ק, ולחתן מנחם מנדל ראובן נ"י בר' יחזקאל וואלף מירושלים, עם בר' משולם פייש ארנפלד מפעיה"ק) - בירך כ"ק מרן שליט"א, ברכה אחרייתא - הגאון רבי יעקב ישראל שמרלר שליט"א ראש הכוללים במרכז התורה. אח"כ זמרו צמאה נפשי וי"ה אכסוף.

ונערך שמחת השלום זכר לרגל הולדת הבנים התאומים להר"ר חיים מרדכי גוטליב מב"ב (בהג"ר אליהו ר"מ בישיבה"ק). ועברו הקהל לקבל פירות.

הפלפול היה ע"ד המדרש (הובא ביש"מ בפרשתן) עה"פ ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל, מכאן אמרו חכמים אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, והוא משולל הבנה.

נעטר פתגמא במילין יקירין ממילי דאבות מה שביאר בזה כ"ק אאדמו"ר זצלה"ה בדרוש לפרשתן (נדפס בישראל סבא גליון ע"ו), ותו"ד דהנה יל"ד במה שנא' להלן (כה, י) ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדוניו וילך וגו', דמ"ש מגמלי 'אדוניו' לכאו' הוא למותר, דבוודאי משל אברהם היה שהרי לאליעזר לא היה רכוש כלל דמה שקנה עבד קנה רבו, (ועיין רש"י ומזרחי), ויל"פ דבא להורות שעדיין היה עבד לאדוניו ולא שחררו, ולא נימא מאחר ששלח אותו לקדש אשה ליצחק (כמ"ש התוס' כתובות דף ז' ע"ב ד"ה שנאמר), ואין העבד נעשה שליח לקידושין לפי שאינו בתורת קדושין (שו"ע אהע"ז סי' ל"ה סעי' ו'), א"כ בודאי

שחררו, ע"ז קמ"ל הכתוב דעדיין היה אדוניו (ומ"מ הו"מ לשווייה שליח כמ"ש"כ בקונ"א להמקנה שם, ובפני"פ בפרשתן דיד עבד כיד רבו).

עד"ז יל"פ מה שנא' וכל טוב אדוניו בידו, עפימ"ש"כ בכלי יקר דכיון דאברהם עשה מהם סימן על תרומות השקלים ועל עשרת הדברות ושני הלוחות, ואין טוב אלא תורה (אבות פ"ו מ"ג), לכן קראם וכל טוב אדוניו כי זהו הטובה האמיתית, ולכן לא נאמר כל רכוש אדוניו עיי"ש, ויש לרמוז גם על התורה ממש ע"ד שאמז"ל (יומא דף כ"ח ע"ב) על אליעזר שהיה דולה ומשקה מתורתו של רבו, ודנו הפוסקים במלמד תורה לעבדו אם יוצא לחירות (עיין לה"מ פ"ח מהל' עבדים הי"ח, מים חיים להפר"ח גיטין דף מ' ע"א שהגיה כן ברמב"ם ושו"ע, שו"ת יוסף אומץ סי' ל"ג), וז"ש וכל טוב אדוניו בידו, ללמדו דאע"פ שלמדו תורה עדיין אדוניו היה ולא יצא לחירות (ועי' להחיד"א בראש דוד ובפני דוד ובפתח עינים ביומא שם).

ברם איכא לעיוני איך היה אליעזר רשאי ללמוד תורה, הא אמרינן (סנהדרין דף נ"ט ע"א) נכרי שעוסק בתורה חייב מיתה שנא' (דברים לג, ד) תורה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה ולא להם, אי משום דהוי ירושה ומיגזל קא גזיל לה, או משום דדין התורה כנערה המאורסה, ובגמ' כתובות (דף כ"ח ע"א) דאמר ריב"ל אסור לאדם שילמד את עבדו תורה, וכן פסק הרמב"ם בהל' עבדים (פ"ח הי"ח) דאסור לאדם ללמד את עבדו תורה, ובלחם יהודה שם דהטעם משום דהו"ל כדין עכו"ם שעסק בתורה דחייב מיתה, עיי"ש, וכן משמע בים של שלמה בכתובות שם.

וי"ל לפימ"ש בעיין יעקב שם דלמ"ד מגזל גזיל אם ישראל רוצה למחול חלקו הרשות בידו עיי"ש. וכ"כ הטורי אבן בחגיגה (דף י"ג ע"א) ליישב קו' התוס' (שם ד"ה אין) מכאן אהא דאמר שם רבי אמי אין מוסרין דברי תורה לנכרי שנא' לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום, דתיפוק"ל דעכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה וא"כ עובר הישראל על לפני עור עיי"ש. וכתב הטו"א די"ל דרבי אמי ס"ל כמ"ד

הרי ר' יוחנן מריה דהאי מימרא לא הדר ביה, לכן אליבא דידיה דאמר הך דנכרי שעוסק בתורה חייב מיתה שפיר י"ל דהו"ל גזל, ודו"ק.

והגר"י מראגטשוב ציין עוד להך דאמרינן בגמ' (דף ל' ע"א) דאסור להשתמש באבידה לצורכו, ומיבע"ל לצורכו ולצרכה מהו, והרמב"ם (פי"ג מגזילה ואבידה הי"א) פסק לחומרא דלצרכה ולצורכו אסור עיי"ש, הרי דאסור להנות ממזון שאינו שלו גם כשאינו מחסרו כלל, וה"ה לדברי תורה, ודו"ק.

ואע"ג דבתוס' בב"מ שם (ד"ה שלשה מקומות) שהוא רק מתקנת חכמים, ועיין בזה בתשו' דברי יציב (אבהע"ז סי' ל'), אך מלשון רש"י משמע דהוי גזל גמור, ועי' בתשו' פאר הדור לרמב"ם (סי' ה' סי' ב') שנקט דהוי צד גזל ומשמדע דהוי דאו', יעו"ש, ועד"ז יש לבאר דברי התוספתא (ב"ק פ"ו ס"ג) דקאמר התם שבעה גנבין הן וכו', וקא מני ואזיל ז' עניני גניבות, ולבתר הכי מיייתי רבי שמעון אומר וכו' המתגנב מאחר חבר והולך ושונה פרקו, אע"פ שנקרא גנב זוכה לעצמו שנאמר (משלי ו, ל) לא יבוזו לגנב כי יגנוב וגו', ולא עוד אלא שמתמנה פרנס על הציבור ומזכה את הרבים, ובש"ך (ח"מ סי' רצ"ב סקל"ה) למד היתר מזה להעתיק ספר שלא ברשות. וי"ל בטעמו של רבי שמעון שאין בכך איסור גניבה ממש כיון שאינו מחסרו, אבל ת"ק פליג עליה וס"ל כהך דאסור לאדם שיהנה ממזון חברו.

ויש לציין מש"כ בכיוצ"ב בתשו' דברי יציב (חאו"ח סי' רנ"ו), לבאר דברי הרמב"ם (פ"א דשופר ה"ג) שופר הגזול שתקע בו יצא שאין המצוה אלא בשמיעת הקול אע"פ שלא נגע בו ולא הגביהו השומע ואין בקול דין גזל וכו', וא"ת והלא נהנה בשמיעת הקול מצות לאו ליהנות ניתנו, עכ"ל. וכתב הלח"מ דהוקשה להרמב"ם מאי שנא הכא מלולב ומצה דאף דמצות לאו ליהנות ניתנו אינו יוצא בגזול משום מצהב"ע, וע"ז תירץ שאין בקול דין גזל לכך לא מיתסר מהי"ט, ועוד הוקשה לו דהרי נהנה מגזל וע"ז תירץ דמצות לאו ליהנות ניתנו, עיי"ש. ודבריו צ"ב דאם אין בקול דין גזל א"כ אינו נהנה מגזל. וביאר כ"ק א"א דכוונת הלח"מ

מורשה דמשום לתא דגזל נגע בה, וא"כ היכא דישראל מוסר לו ומלמדו ברצונו תו ליכא משום גזל, דלא יהא אלא ממונא אי יהיב ליה מדעתו תו ליכא משום גזל, ואע"ג דהיא מורשה לכל ישראל ואמו דבר של שותפות שנתן אחד מהם לאחר להשתמש מי לית ביה משום גזל אי משתמש בלתי רשות השני, י"ל דהנ"מ בדבר המחסרו בשימושו דאיכא פסידא לשני, אבל בדבר שאין מחסרו, כגון לימוד תורה, סגי בנתינת רשות מאחד מן השותפין ותו לית ביה משום גזל, עיי"ש. [וביסוד התי' כבר קדמם באהבת עולם למהר"ש אלגאזי (דף כ"ז טו"ג מדפה"ס)].

ולפי"ז שפיר למד אליעזר תורה באשר שאברהם היה מלמדו ונתן לו רשות ללמוד. והכא עדיף טפי מישראל יחידי המוסר ד"ת לנכרי, כיון שאברהם היה כללות ישראל ותורה דיליה הוא בלא שותפים, ולכן גם אי נימא דאפי' בדבר שאינו מחסרו יש בו גזל, מ"מ שפיר אהני נתינת רשות של אברהם. אלא דהך מילתא אתיא רק למ"ד דטעם איסור לימוד התורה לעכו"ם משום גזל, אבל למ"ד דדרש מאורשה לא מהני נתינת רשות, וכמ"ש בעיון יעקב שם דזה הנפק"מ בין שני הדעות עיי"ש.

ואולם עדיין יל"ע איזה גזילה יש בכך שלומד תורה הלא אינו לוקח ומחסר מאומה מישראל, וכבר עמד בזה הגריעב"ץ בהגהותיו (סנהדרין שם), דהלא אין גזל אלא כעין ויגזול את החנית מיד המצרי (ב"ק דף ע"ט ע"ב), דחסריה מידי, עיי"ש. וי"ל עפי"מ"ש הגר"י מראגטשוב זצ"ל (שלמת יוסף סי' כ' אות ה') בדין אם יכול למחות שלא יצלמו אותו, דתליא בהך (ב"מ דף קי"ז ע"ב) דא"ר יוחנן בג' מקומות שנה לנו רבי יהודה אסור לאדם שיהנה ממזון חברו וכו', דלפי"ז יש איסור גזל כל שנהנה משלו אף שלא חסרו מאומה.

ועפי"ז י"ל דהכי נמי בדברי תורה, דאע"ג דאינו מחסר כלום, מ"מ גם בכה"ג אסור להנות משל חברו, לכך שייך גזל בלימוד התורה, ואע"ג דבגמ' ב"מ שם דחי דאין ראייה בכל הנך תלת מילי דס"ל לרבי יהודה שאסור ליהנות ממזון חברו וכו', מ"מ

איש את הכותים שמוזהרין על העריות כישראל, ומוקי לה ר' יוחנן לנערה המאורסה דלדידהו לית להו דדיינינן להו בדינא דידן].

ואפ"ל עפימ"ש בדברי יהונתן (הנדפס בחומש עם פירושי מהרי"א, פר' במדבר) דבתוך דבריו ביאר שיטת הרמב"ם (פ"י ממלכים ה"ט) שכתב עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה וכו' ואם עסק בתורה וכו' מכין אותו ועונשין אותו ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה, אבל אינו נהרג. והקשה הכס"מ והלח"מ, מהא דפריך וליחשבה גבי שבע מצות, ואי נימא דאינו חייב מיתת בי"ד אינו דומה לשבע המצוות שיש בהם מיתת בי"ד, גם במהרש"א שם בח"א האריך בזה.

וכתב הג"ר יהונתן ליישב, דהנה בגמ' ע"ז (דף ע"א ע"א) פליגי אמוראי אי מהני משיכה בעכו"ם, וקאמר התם בגמ' ת"ש דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ב"נ נהרג על פחות משו"פ ולא ניתן להישבון, ואי אמרת משיכה בעכו"ם אינה קונה אמאי נהרג (רש"י, הא לא קניא להך גזילה וכל היכא דאיתא של ישראל היא), ומשני דהא דנהרג משום דצערריה לישראל, ומאי לא ניתן להישבון (הא לא שייך ביה הישבון דעכו"ם לא קניא דישראל היא), אינה בתורת הישבון (כלומר ה"נ קאמר אינה בתורת שום גזילה דעכו"ם דכל היכא דאיתא דמרה היא), אי הכי אימא סיפא בא חבירו ונטלה ממנו נהרג עליה, בשלמא רישא משום דצערריה לישראל אלא סיפא מאי עביד, אלא ש"מ משיכה בעכו"ם קונה ש"מ, (הלכך קניא קמא והדר קניא האי ונהרג על שגול).

ובתוס' (ד"ה ואי וכו' אינה קונה) הקשו דהא ישראל נמי לא קנה הגזילה להיות שלו ואפ"ה קנייה להתחייב באונסין החיוב דשייך ביה, וה"נ יש לנו לומר בב"נ שקנאו להתחייב בה מיתה דהיינו החיוב דשייך בה, ותירצו דודאי אי גזל שו"פ דהוי ממונא לגבי ישראל וחסירו אית לן למימר כדפי', אבל פחות משו"פ שלא חיסר הישראל דלאו ממונא הוא, וגם ממון העכו"ם לא נתרבה שהרי לא קנאה מש"ה פריך אמאי נהרג, וע"כ משני משום צערא דישראל, עי"ש.

ע"פ הנ"ל דאסור להנות ממון חבירו גם כשאינו גוזלו, ולכן אע"ג דליכא דין גזל בקול אכתי אסור להנות משופר גזול, ע"ז אמר דמצות לאו ליהנות ניתנו, עי"ש.

בזה יבואר המדרש דכיון דאמה"כ וה' ברך את אברהם בכל, ודרשו חז"ל דקאי על אליעזר הנאמר בו המושל בכל אשר לו, וכדאי' בילקוט (פכ"ד רמז ק"ד) אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה שנא' ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו מהו המושל בכל אשר לו המושל בתורת רבו, הרי דהותר לו ללמוד תורה כיון דאברהם אבינו הוא שלימדו ומועיל נתינת רשות, והיינו דהטעם שאסור לעכו"ם ללמוד תורה משום דמורשה לנו ומיגזל קא גזל, הרי דשייך גזל בדברי תורה אע"ג דלא חסריה מיד, ומהאי טעמא נמי מחויב לומר דב"ת בשם אומרו, כמ"ש בשלה"ק (מס' שבועות נר מצוה סי' ע"א) 'עוד ינצל מעבירה גדולה שיאמר דבר בשם אומרו ולא יגזול דעת האומרו כי גזילה זו יותר גזילה מגזילת ממון' וכו'. ועוד שם (שער האותיות, ערך קדושה אות כ"ג) 'ומדברי קבלה (כ"ה בילקוט משלי רמז תתק"ס, וצויין בהגהות רעק"א על המג"א סי' קנ"ו סק"ב, ועיין שו"ת נוב"י תניינא אר"ח סי' כ') תני רבי חייא כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלאו שנאמר אל תגזול דל כי דל הוא. לכך מכאן אמרו חכמים אל יפטור אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו, דהרי כשיחזור על הדבר הלכה יהא צריך לאמרה בשמו ובכך יהא זוכרהו. ודפח"ח.

*

וע"פ דרכו אפ"ל עוד בביאור המדרש, ונקדים לבאר דברי הגמ' בסנהדרין שם דקאמר ר' יוחנן עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה שנא' תורה צוה לנו משה מורשה, ופריך וליחשבה גבי שבע מצות, ומשני, מ"ד מורשה מיגזל קא גזיל לה, מ"ד מאורסה דינו כנערה המאורסה דבסקילה, ויל"ד למה מעיקרא לא אמר מיגזל קא גזיל לה ודינו בסייף ככל דיני ב"נ, ורק במה שדינו כנערה מפרש דבסקילה [והיינו כדאמרינן לעיל (דף ג"ז ע"ב) דמרבינן מאיש

שרי ולעכו"ם אסור, ומסיק בגמ' תניא דלא כרב אחא בר יעקב עי"ש. וכתבו התוס' שם (ד"ה אחד עכו"ם) דאין להקשות מהא דאמרינן (סנהדרין דף ג"ח ע"ב) עכו"ם ששבת חייב מיתה, וכן העוסק בתורה, בדבר שהוא מצוה לישראל לעשות לא שייך למימר מי איכא מידי דלישראל שרי וכו' עי"ש.

ובעיר דוד (סימן שמ"ב) תי' קו' התוס', די"ל דמ"ד דעכו"ם שלמד תורה חייב מיתה לא ס"ל להך כללא דליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור עי"ש. והיינו עפי"מ שכתבו התוס' בהמשך דבריהם להקשות בהך כללא דליכא איכא מידי וכו', דהרי חצי שיעור מותר לישראל ולעכו"ם אסור (דהרי לא ניתנו שיעורים לב"ג), ותירצו דגם בישראל חצי"ש אסור מה"ת, ולריש לקיש דס"ל דחצי"ש מותר מה"ת לית ליה האי כללא דליכא מידי וכו' עי"ש, הרי דלאו כו"ע ס"ל להאי כללא דליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, וא"כ י"ל דמ"ד דעכו"ם אסור ללמוד תורה לית ליה הך כללא.

וכיוצ"ב כתב הלחם משנה על דברי הרמב"ם דעכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה ביד"ש, והקשו דמהא דפריך הגמ' וליחשבה גבי שבע מצות משמע דהוי חיוב מיתה גמור בידי אדם, וכתב הלח"מ דהרמב"ם הוקשה לו מהא דאמרינן דליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, ואת"ל דחייב מיתה בבי"ד א"כ איכא מידי דהא עכו"ם ששבת ועכו"ם שעוסק בתורה דלישראל מצוה ולעכו"ם אסור, ומש"כ התוס' דלא אמרינן הכי בדבר שהוא מצוה לישראל, לא נראה להרמב"ם סברא זו, דאדרבא דכיון דלישראל לא די שהוא מותר אלא אפי' הוי מצוה א"כ כ"ש דאין לאסור לעכו"ם ולחייבו מיתה, לכך מפרש הרמב"ם דהאי חיוב מיתה מדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא דלא הוי אזהרה גמורה, דאזהרה מה"ת ליכא בדבר שלישראל שרי וכמו שאמרו ליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור כלומר אזהרה מן התורה, עכ"ד. הרי דאי נקטינן להך כללא דליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור אין לאסור מה"ת עכו"ם בלימוד התורה.

ולפי"ז יל"ע מפני מה העכו"ם שלומד תורה הו"ל גזל, הא לאו מידי חסריה במה שלמדה, כדאי' במד"ר (שמו"ר פל"ו ס"ג) דנמשל תורה לנר מה נר מאיר לכל ואינו חסר כלל גם דב"ת כן, וגם לא צעריה לישראל, וא"כ היאך שייך גזל בלימוד התורה, ועכצ"ל דבאמת אינו גזל גמור ממש, נמצא דלמ"ד דטעם איסור לימוד תורה לעכו"ם הוא משום גזל ליכא בה חיוב מיתה בי"ד, ורק לטעם דהוי כנערה המאורסה חייב מיתה בי"ד, והרמב"ם נקט כמ"ד דהטעם משום גזל לכך פסק דאינו חייב מיתה בי"ד אלא ביד"ש, עי"ש באריכות.

ויש להמתיק עפ"י דברי אאמו"ר הנ"ל בדברי יציב, דס"ל לרמב"ם דאסור להנות מממון חבירו אע"פ שאינו מחסרו ולכן אע"ג דליכא בקול דין גזל ממש אכתי אסור להנות משופר גזול, לכך מהי"ט נמי ס"ל דהי"ט דאסור לעכו"ם ללמוד תורה מטעם גזל וכנ"ל, ולכן אין בו חיוב מיתה בי"ד כמ"ש הגרי"א, ודו"ק.

והשתא מדוייק לנכון לישנא דגמ' דמשני דמשו"ה לא חשבה בהדי ז' מצות, דלמ"ד מורשה מגזל גזיל, ולא נקט דחייב בסייף ככל מיתות בניי, דלהאי מ"ד דמשום גזל אינו נהרג בבי"ד דאין זה גזל ממש דלא חסריה מידי, ורק למ"ד דהאיסור דהוי כנערה המאורסה נהרג ומיתתו בסקילה, ודו"ק.

*

והנה בגמ' סנהדרין (שם) בהא דכל דבר שנאמר לב"ג ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לב"ג, פריך אדרבה מדלא נשנית בסיני לב"ג נאמרה ולא לישראל, ומשני ליכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור. וכן אי' בגמ' חולין (דף ל"ג ע"א) אמר רב אחא בר יעקב ש"מ מדריש לקיש [דאמר דמשנחתך הקנה הוי הריאה כמנחא בדיקולא וראוי לאכילה] מזמנין ישראל על בני מעיים ואין מזמנין עכו"ם על בני מעיים, מ"ט ישראל דבשחיטה תליא מילתא כיון דאיכא שחיטה מעלייתא אישתרו להו, עכו"ם דבנחירה סגי להו ובמיתה תליא מילתא הני כאבמה"ח דמי, אמר רב פפא הוה יתיבנא קמיה דראב"י ובעי דאימא לה מי איכא מידי דלישראל

במילה קדישא אסיר וכו', אורייתא דהוא קודש קדשים שמא עילאה דקוב"ה עאכו"כ, עיי"ש באריכות, וע"ע בווה"ק פר' אמור (דף צ"א ע"ב). ועכ"פ נחלקו בזה ר"מ ורבי שמעון אי עכו"ם רשאי לעסוק בד"ת, וראוי לבאר במאי פליגי.

ואפ"ל דהנה כתבו המפוי' דהא דפליגי ר' יוחנן ור"ל ביומא (דף ע"ד ע"א) בדין חצ"ש תליא בדין ספד"א, דבגמ' שם פריך ר"י לר"ל מהא דתנן כל חלב לרבות כוי וחצ"ש, ובהמשך שם אמרינן איצטריך קרא לאתויי ספיקא עיי"ש. וי"ל דאם בכ"מ ספיקא מה"ת לקולא שפיר צריך קרא לאסור חלב כוי דאע"פ דהוי ספק החמיר בו הכתוב, אבל אם בכ"מ ספיקא מה"ת לחומרא לא בעי קרא לרבווי כוי, נמצא דאי מה"ת ספיקא לחומרא ולא איצטריך קרא לאסור כוי אייתר קרא לרבות חצ"ש, אבל אם בכה"ת ספיקא לקולא שפיר בעינן קרא לאסור כוי ולא אייתר קרא לאסור חצ"ש. (כ"ה בחוט המשולש פר' במדבר שער המים סוד"ה אכ"ה, ובס' דברי אמת להגאון אב"ד פרעמיסלא, דרוש ז' עמוד ק"ו).

נודע מה דהקשו הראשונים (עיין ר"ן ספ"ק דקידושין ט"ו ע"ב מדפי הרי"ף) על הרמב"ם דס"ל דספד"א לקולא א"כ אמאי חייבה התורה אשם תלוי על הספק, ותי' המהרי"ט (יו"ד סי' א') דהרמב"ם לשיטתו דפסק כמ"ד חתיכה אחת משתי חתיכות (כריתות דף י"ז ע"ב) דהו"ל איקבע איסורא, (כמ"ש בהל' שגגות פ"ח ה"ב עיי"ש), לכך הגם דכל הספיקות מה"ת לקולא מ"מ היכי דאיקבע איסורא מחמרינן, ובכריתות (שם) מבואר דהך אם בעינן חתיכה אחת או שני חתיכות תליא בכך אי יאלמ"ם ומצות כתיב, או דיש אם למקרא ומצוות קרינן.

מעתה א"ש פלוגת התנאים, דרבי מאיר לשיטתו (כריתות דף י"ח ע"א) דחייב אשם תלוי הוא אפי' בחתיכה אחת ספק חלב וספק שומן, עיי"ש. ושמעינן מינה דס"ל ספיקא מה"ת להחמיר, וא"כ לא צריך קרא לרבות כוי ואייתר קרא לאסור חצ"ש, וממילא דשפיר נקטינן הך כללא דליכא מידי דשרי לישראל ואסור לעכו"ם, לכך בהכרח דגם עכו"ם שרי ללמוד תורה. אבל רבי שמעון

וראיתי בס' המקנה (כלל ה' ס"ז) שהעיר ע"ד הלח"מ הללו, דלכאו' איך נוכל לומר דהרמב"ם סמך על הך כללא דמי איכא מידי וכו', הלא הרמב"ם לית ליה הך כללא, דהא כתב (להלן שם בפ"ט הי"ג) דבהמה ששחטה ישראל ומפרכסת אבר ובשר הפורשין ממנו אסור לעכו"ם משום אבמה"ח, הרי דלא אמרינן דליכא מידי דלישראל שרי לעכו"ם אסור, וא"כ איך כתב הלח"מ דהרמב"ם פסק דליכא חיוב מיתה על ת"ת מכח סברת מי איכא מידי, עיי"ש.

אך באמת דברי הלח"מ כנים וברורים, דהלח"מ גופיה בדין מפרכסת הנ"ל ביאר דהרמב"ם שפיר ס"ל הך כללא דליכא מידי וכו', אלא דס"ל דלגבי מפרכסת לא שייך לומר הכי משום דשאני עכו"ם דלאו בני שחיטה נינהו, וכעין שאמרו בגמ' סנהדרין שם לגבי יפ"ת שאני התם דלאו בני כיבוש, וכדעוררו בזה התוס' בחולין שם, ולפי"ז דברי הלח"מ מחוורין כשמלה, דשפיר נקט הרמב"ם הך כללא ואין עליו לומר שאין חיוב מיתה גמור על עכו"ם העוסק בתורה.

*

והנה בגמ' סנהדרין שם בהך דא"ר יוחנן עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה וכו', מיתבי היה רבי מאיר אומר מנין שאפי' עכו"ם שעוסק בתורה שהוא ככהן גדול שנא' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כהנים לוויים וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפי' עכו"ם העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול וכו', וברש"י שם דרבי מאיר דדריש האדם לרבות עכו"ם לית ליה הא דקאמר רבי שמעון ביבמות (דף ס"א ע"ב) אתם קרויין אדם ולא אומות העולם קרויים אדם, עיי"ש.

מבואר דלדעת רבי מאיר רשאי עכו"ם לעסוק בתורה, ועכ"פ במצות דידהו, ולדעת רבי שמעון אין לנו מקור לדרשא זו, וממילא אין עכו"ם רשאי לעסוק כלל בדברי תורה, וכן הוא שיטת רבי שמעון בווה"ק פר' אחרי (דף ע"ג ע"א) רבי שמעון פתח זאת חוקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו וכו', ומה פסחא דאיהו בשר למיכלא על דאתרמזי

דס"ל יש אם למקרא כמבואר בסנהדרין (דף ד' ע"א) מהא דאמר דבעינן בסוכה שלוש כהלכתן ורביעית טפח עי"ש, וא"כ לדידיה חיוב אשם תלוי בב' חתיכות, ומינה דספיקא מה"ת לקולא, וא"כ צריך כל חלב לרבות חלב כוי, וחצ"ש מותר מה"ת, ומוכח דיתכן דבר שאסור לישראל ומותר לעכו"ם, לכך ס"ל דאתם קרוין אדם וכו' ועכו"ם אסור ללמוד תורה, ודו"ק.

ואפ"ל עפי"ז בטעמא דמ"ד דהא דאמר ר' יוחנן עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה וכו' הוא משום גזל, דס"ל דאליבא דר' יוחנן דחצי שיעור אסור מה"ת, וממילא אית ליה לכללא דליבא מידי דשריא לישראל ואסור לעכו"ם, א"כ לא יתכן דמה"ת אסור להם לעסוק בתורה, וע"כ דהו"ל רק כעין גזל ומדרבנן, ודו"ק.

*

עד"ז יומתק הא דנחלקו תנאי בגמ' ב"ב (דף ט"ז ע"ב) בקרא דוה' ברך את אברהם בכל, מאי בכל רבי מאיר אומר שלא היתה לו בת, רבי יהודה אומר שהיתה לו בת, ויש לבאר במה פליגי, וי"ל דהנה לכאו' מנלן למידרש הכי דקאי 'בכל' על שהיתה לו בת או להיפך, וצ"ל דכיון דאמה"כ וה' ברך את אברהם בכל ובצדיקים עובדי השם הברכה היחידה אצלם הוא בכך שזוכים לעשות רצונו ית"ש בשלימות בקיום כל המצוות לנח"ר לפניו, וכיון שאברהם אבינו ביקש לקיים את כל מצוות התורה כולה וכו', לכן אם לא היה אברהם אבינו מקיים מצוות פו"ר כראוי היה בעיני עצמו כאדם פגום וחסר, דזולת קיום המצוות כל מילי דעלמא לא נחשבו לו חייו לברכה כלל.

ועל כן ס"ל לרבי יהודה כיון דדרשינן וה' ברך את אברהם בכל, בהכרח דמשמאי זיכו אותו לבת כדי שיקיים מצוות פו"ר, ואית ליה כדעת ב"ה ביבמות (דף ס"א ע"ב) דפו"ר הוא בבן ובת, אבל רבי מאיר ס"ל דפו"ר הוא בב' זכרים וכדעת בית שמאי, וי"ל דרבי מאיר וב"ש אודו בחד שיטתא, וכמו דלעת"ל יהא ההלכה כב"ש כנודע, ה"נ תקבע ההלכה כר"מ, דהא דלא פסקו כר"מ לפי

שלא היו לירד לסוף דעתו, כדאי' בעירובין (דף י"ג ע"ב), ולכן לעת"ל שפיר תקבע ההלכה כוותיה כמש"כ המפוי, ועיין בגמ' נדרים (דף כ"ו ע"ב) דר"מ וב"ש הוי בחד שיטה, ונדחק הר"ן למה קבעי בגמ' להשוותן מאחר ואין הכרח, ולהאמור ניהא. וכן הם בחד שיטה לענין דאזלינן בתר מחשבה, דב"ש אזלי בתר מחשבה כנודע (עי' ב"מ דף מ"ג ע"ב), וכן ר"מ ס"ל הכי כמש"כ בתוס' חדשים ריש אבות בשם הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע].

והנה בספר נפתלי שבע רצון (פר' תזריע, עמוד תכ"ז) כתב דהפלוגתא אם מצות פו"ר בבן ובת או בשני בנים, תליא בפלוגתא דתנאי ביבמות (דף ס"ה ע"ב) אם האשה מצווה על פו"ר, דרבנן ס"ל האיש מצווה על פו"ר ולא האשה, ורבי יוחנן בן ברוקה אומר על שניהם הוא אומר ויברך אותם וכו', וזה עפימ"ש רבנו בחיי (פר' תזריע) דהזכר מוליד את הזכר והנקיבה מולידה את הנקיבה, לכן מ"ד דגם האשה מצווה על פו"ר א"כ כיון שגם עליה המצוה לכן המצוה בבן ובת דייקא, דבכך תהא גם היא מקיימת המצוה שהרי הולידה נקיבה, אבל מ"ד דסגי בשני בנים ס"ל דאשה פטורה לגמרי מפו"ר לכן אין צורך בבת עי"ש. [וראה מ"ש כ"ק אאמו"ר זצללה"ה בשפ"ח עניני נישואין, כעי"ז באו"א, ע"פ דרכו דהני תרתי תליא הא בהא, דמ"ד דבעי בן ובת ס"ל דגם אשה חייבת בפו"ר, עי"ש בס' נ"ט עמוד רנ"א, ושוב כתב עוד כעי"ז באו"א בס' ס' עמוד רנ"ו, עי"ש].

ובגמ' יבמות שם בהא דס"ל לת"ק דאיש מצווה על פו"ר ולא אשה, מנה"מ א"ר אילעא משום ר' אלעזר בר"ש אמר קרא ומלאו את הארץ וכבשוה איש דרכו לכבש ואין אשה דרכה לכבש, ופריך אדרבה וכבשוה תרתי משמע, אר"נ בר יצחק וכבשה כתיב, והיינו דדרש המסורת, נמצא דאי יש אם למסורה אין האשה מצווה על פו"ר, אבל אי יש אם למקרא א"כ כיון דקרינן וכבשוה דתרתו משמע גם האשה מצווה בפו"ר.

לכך רבי מאיר לשיטתו דס"ל יש אם למסורה וא"כ ילפינן מדכתיב וכבשה שהאשה פטורה

ואפ"ל עוד בביאור פלוגתת רבי מאיר ורבי שמעון אי עכו"ם שרי ללמוד תורה, דהנה כבר הבאנו מש"כ העיון יעקב והטורי אבן דלמ"ד דאיסור לימוד תורה בעכו"ם הוא מטעם גזל, אינו אסור אלא כשלומד בעצמו ולא אם ישראל מלמדו, אלא דכאמור דב"ז הוא רק אי טעם האיסור משום גזל, אבל למ"ד דטעם האיסור משום דהוי כארוסה אין מקום להתיר כלל, וראוי לבאר במאי פליגי הנך ב' טעמי אי משום גזל או משום נערה המאורסה.

ויתכן בזה עפמ"ד בגמ' ב"ב (דף ק"ט ע"ב) דמשה רבנו הוי מספקא ליה אי אר"י מוחזקת לנו מאבותינו או לא, דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם או דילמא מורישינן ואינן יורשינן, ובבגדי אהרן (פר' בראשית) הביא מה שהקשה בצדה לדרך דהא מוכח דמורשה היינו מורישינן ויורשינן דהרי כתיב תורה צוה לנו משה מורשה והתם וודאי דמורישינן ויורשינן, ותירץ בבגדי אהרן דאין להוכיח מהתם דהך מורשה בעינן לה לדרוש אל תקרי מורשה אלא מאורסה, וכתב שם דהאי דרשה ניחא רק אי נימא דיש אם למקרא ודרשינן אל תקרי מורשה אלא מאורסה, אבל אי יש אם למסורה ליכא למידרש אל תקרי וכו' דהא מורשה כתיב.

במק"א הארכנו לבאר דבריו, דס"ל דהיכי שדרשו חז"ל את הכתוב בתוספת או בגירעון או בחילוף של איזהו אות וכדו', כגון לקרוא מאורשה תחת מורשה (כמ"ש בדברים כב, כג), בתוספת א', או אל תקרי ושננתם אלא ושלשתם (עי' קידושין דף ל' ע"א) וכדו', לא יכוננו הדברים למ"ד דיש אם למסורה דלדידיה א"א לדרוש שלא ע"פ המסורה הכתובה, דלפי המסורה אין לשנות ממה שנכתב, ורק אי יש אם למקרא אין צריך להשגיח על הכתיבה ואפשר לדרוש גם בשינוי מן הכתוב, וכל שאפשר באיזה אופן לקרוא במשמעות אחרת אע"פ שאינו לפי הקריאה הנכונה דרשינן הכי. ובזה א"ש מש"כ התוס' במנחות (דף מ"ג ע"ב) בהא דהיה ר"מ אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל

מפו"ר, וממילא דמצות פו"ר בשני בנים, לכך דריש וד' ברך את אברהם בכל שלא היתה לו בת, אלא נולדו לו שני זכרים לקים מצות פו"ר, ובכך נתברך שיהיו לו שיהיו זרעו בנים, ובפרט דבת הוי חסרון במצות ה' וכמש"כ הרמב"ן בפרשתו, עי"ש. אבל רבי יהודה לשיטתו דס"ל דיש אם למקרא, כדמוכח בגמ' סנהדרין (דף פ"ט ע"ב) בהא דס"ל לר"ע דזקן ממרא מעלין אותו לבי"ד הגדול שבירושלים ומשמרין אותו עד הרגל וממיתין אותו ברגל שנא' וכל העם ישמעו ויראו, א"ל רבי יהודה וכי נאמר ישמעו ויראו (בחיריק, מלשון ראייה) הלא לא נאמר אלא ישמעו ויראו, ופירשו המפו"ר דר"ע ס"ל יש אם למסורה ודרש לה לשון ראייה, ורבי יהודה ס"ל דיש אם למקרא. לכן כיון דרבי יהודה ס"ל דיש אם למקרא ולכן כיון דקרינן וכבשוה גם נשים חייבות בפו"ר, וממילא דבעינן בן ובת, לכך קאמר דהברכה היתה שהיתה לו בת, ודו"ק. (והיטב העיר הבה"ח א"מ נ"י דאליבא דב"ש לא יתכן לומר הכי דהרי ס"ל דיאלמ"ק כדאי' בסנהדרין שם ומ"מ ס"ל דפו"ר בב' זכרים, וצ"ל דלית להו סברת הנפתלי שבע רצון).

עד"ז י"ל עוד לפימ"ש בלקוטי סופר (על המצוות, דף ג' טו"ד מדפה"ס) דפלוגתת חכמים וריב"ב אם נשים חייבות בפו"ר תליא אם דרשי' סמוכין, דטעמייהו דחכמים דאשה פטורה מפו"ר משום דכתיב וכבשוה דרכו של איש לכבוש ואין דרכה של אשה לכבוש כמבואר בגמ' יבמות שם, והיינו דדרשי סמוכין דוכבשוה לדלעיל מיניה ואתם פרו ורבו וגו' ומינה, ילפינן דמצות פו"ר נוהג דומיא דוכבשוה, אבל ר' יוחנן בן ברוקה ס"ל דלא דרשינן סמוכין ולא שייך ציווי דפו"ר לוכבשוה עי"ש.

מעתה מבואר דהרי מאן דלא דריש סמוכין הוא רבי יהודה דלא דריש סמוכין אלא במשנה תורה (יבמות דף ד' ע"א), לכך לשיטתו לא ילפינן מהא דדרכו של איש לכבוש לפטור נשים מפו"ר, וכיון דחייבות בעינן בן ובת, אבל ר"מ דריש סמוכין, וא"כ נשים פטורות מפו"ר וסגי בב' בנים, לכך אמר שלא היתה לו בת, ודו"ק.

*

אם למסורה, ולפיי"ז לא דרשינן אל תקרי מורשה אלא מאורסה, וא"כ אין טעם איסור לימוד תורה לגוי מצד דהוי כנערה המאורסה אלא משום גזל, ומינה דכאשר הישראל מלמדו תורה שפיר דמי, לכך ויאמר אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו, דאע"פ שהיה עבדו היה רשאי ללמוד תורה משום שהיה דולה ומשקה מתורת רבו דכה"ג שפיר שרי ללמוד.

ומובן היטב דברי המדרש, דכיון שנא' וה' ברך את אברהם בכל ושמעינן מכאן דהטעם דאסור לגוי לעסוק בתורה היינו משום גזל, דמשו"ה כאשר אליעזר למד מפי אברהם היה רשאי ללמוד, אבל בלא"ה אע"פ דבזה שלומד הגוי אינו מחסר לישראל כלום מ"מ הו"ל בכלל גזל, ומטעם זה צריך לומר דב"ת בשם אומרם דאל"ה הו"ל בכלל גזל כמ"ש השלה"ק וכנ"ל מדברי כ"ק א"א, לכך מבאן אמרו חכמים הנפטר מחבירו אל יפטר אלא מתוך דבר הלכה, והיינו דכיון שמחויב לאמרו בשמו יזכרהו, ודו"ק.

התורה היה עה"פ בפרשתן (בראשית כד, א) ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל, ובמדרש (הובא בספה"ק ישמח משה, בפרשתן) מבאן אמרו חכמים אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, והוא משולל הבנה, ולעיל ביארנו המדרש בדרך דרוש, ועתה נלך אצל אגדה.

ויבואר, עפ"י מה דאיתא בגמ' (סוטה דף מ"ו ע"ב) אמר רבי יהושע בן לוי ההולך בדרך ואין עמו לוייה יעסוק בתורה, שנאמר (משלי א, ט) כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרגרותיך. והיינו דהנה חז"ל קבעו (קה"ר ג, ב) כי כל הדרכים בחזקת סכנה, וצריך שמירה בדרך, ולכן הפליגו כל כך במצוות לווייה, שלא לתת לאדם לילך יחידי בדרך פן יזוק ע"י המזיקין ששולטים בדרך, ושאר מיני פורענויות המתרגשות לבוא לעולם. ומה יעשה אדם ואין עמו לוייה והוא יחידי בדרך, על כן יעץ לנו רבי יהושע בן לוי שיעסוק בתורה, כי תורה אגוני מגני ואצולי מצלי (סוטה דף כ"א ע"א), וקוב"ה ואורייתא חד (זוה"ק ח"ג,

יום שנא' ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך, ופרש"י מה ה"א קרי ביה מאה, והתוס' כתבו פי' בשם ר"ת דהלימוד מהא דיש מאה אותיות בפסוק. וי"מ מה בא"ת ב"ש י"צ עולה מאה. ולכאו' הרי פרש"י פשוט טפי ולמה נטה ר"ת והי"מ מפרש"י, ולהאמור ניחא דהוקשה להם דהרי ר"מ ס"ל יש אם למסורת כנ"ל, ולא שייך לומר קרי ביה מאה בתוספת אות א', לכך פירשו בענין אחר.

וממילא מבואר דבכך פליגי דמ"ד דהטעם דעכו"ם אסור ללמוד תורה משום גזל, ס"ל יש אם למסורה וא"כ אין לומר אל תקרי מורשה אלא מאורסה כמ"ש בבגדי אהרן, וכיון דמורשה כתיב הו"ל בכלל ירושה לכן אמר דהטעם משום גזל, אבל מ"ד משום דהוי כנערה המאורסה, ס"ל יש אם למקרא ושפיר דרשינן מאורשה דהוי כנערה המאורסה, ודו"ק.

עפיי"ז יומתק פלוגתת ר"מ ור"ש, דר"מ לשימתו דס"ל יש אם למסורה לדידיה לא שייך לדרוש אל תקרי מורשה אלא מאורסה, לכך ס"ל דאיסור לימוד תורה בעכו"ם הוא משום גזל, וממילא דאם ישראל מלמדו שפיר רשאי ללמוד, לכך דרש ר"מ דאפי' עכו"ם העוסק בתורה הרי הוא ככה"ג, והיינו כאשר לומד מבן ישראל, ובוה יל"פ מה דפתח הכתוב בלשון נוכח ושמרתם את חקותי ואת משפטי וסיים בלשון נסתר אשר יעשה אותם האדם וגו', (עיין באוה"ק שם שנתעורר בזה), דרמז בכך שאין העכו"ם רשאי ללמוד לעצמו תורה ואינו כישראל שנצטוו ללמוד, אלא רק כאשר ישראל מלמדו. אבל רבי שמעון דס"ל יש אם למקרא דרש אל תקרי מורשה אלא מאורסה, וכיון דאיסור הלימוד משום דהוי כנערה מאורסה, ממילא דאין שום פתח היתר לגוי ללמוד תורה, ודו"ק.

והשתא יבואר המשך הכתוב, ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל, וברש"י בכל בגימ' בן, והיינו דלא נקטינן כדרשא דרבי יהודה שהיתה לו בת, אלא כרבי מאיר שלא היתה לו בת, והיינו דמצוות פו"ר הוא בכ' בנים וטעמא כיון דאשה פטורה מפו"ר, והיינו מדכתיב וכבשה ויש

פר' אמור, דף ע"ג ע"א), וכשעוסק בתורה בדרך הרי שכינה עמו ואין לך שמירה גדולה מזו.

והנה כאן כאשר שלח אברהם את אליעזר שיצא לדרך ארוכה כל כך, גם כן יש לחשוש לכל מיני הזיקים ופורענויות, ואע"פ שלא היה כאן אליעזר ממש לבד, אך כיון שהלך כאן לפעול את הוויית האומה הישראלית בלכתו להביא את הזיווג הקדוש של יצחק אבינו ע"ה שמהם יצא כל בית ישראל, יש כאן מקום לחשוש שמא הוא גירא בעינא דשיטנא, והשטן וכל כוחות דיליה יעשו כל אשר לאל ידם לעכב ולבטל העניין, ואף להזיק לאליעזר ועל ידי כן לבטל שליחותו, לזה שלח אברהם דייקא את אליעזר שהוא דמשק אליעזר (בראשית טו, ב) שהוא דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים (יומא דף כ"ח ע"ב), כיון שגם הוא היה זקן ויושב בישיבה כרבו אברהם, וע"י שגם בדרך יעסוק בתורה יזכה לשמירה דלעילא בזכות התורה, ויבטלו ויעלו מעליו כל המזיקים.

ע"ז אמר הכתוב ואברהם זקן בא בימים שהוא זקן ויושב בישיבה (יומא שם) והעמיד תלמיד הגון כאליעזר שהיה דולה ומשקה מתורתו, לכן עתה כשה' ברך את אברהם בכל שיש לו בן ועליו להשיאו אשה כדי להקים את בית ישראל, לכן ויאמר אל עבדו זקן ביתו זה אליעזר שגם הוא זקן ויושב בישיבה היה, המושל בכל אשר לו שהיה דולה ומשקה מתורתו, וכיון שהוא יעסוק בתורה בדרך, ממילא יבטל את כל העומדים עליו לעכבו.

ומכאן אמרו חכמים אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, דכיון שהולך הוא לשהות לבדו בלא חברו, ואז יש סכנה בדרך על כן אל יפטר אלא מתוך דבר הלכה, ובהתהלך תנחה אותו ובשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך (משלי ו, כב), ויהיה שמור ומושגח ע"י הבוכ"ע בעצמו.

וביתר שאת יבואר עפ"י מה ששמעתי כמ"פ מכ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע שברור לו כשמש בצהריים ויש על כך סימן מן השמים, כי בכל דור ודור ישנם שדים ורוחות מלאכי חבלה ומשחיתים שונים למיניהם, כל דור לפי מצבו וטבעו, וכדיום בזמנינו אין כל ספק שהמלאך המשחית מסתובב בין

הרכבים הנוסעים בפרשת דרכים, כאשר בכל יום ויום מתרחשות רח"ל תאונות דרכים, ורואים שאף אדם אשר למד היאך להנהיג ונוסע לדרכו באופן הראוי ובכלי הראוי לרכוב עליו, ועד לרגע קט נראה הכל כרגיל, שיצא מביתו והתניע את רכבו לצאת לדרכו, ויהי אך יצא יצא כברת דרך, לפתע הוא מאבד את עשתונותו וידיו מסובבות את הגלגלים שלא במתכוין עד שמוצא את מותו ברגעים אחדים, מה שלא היה סימן וזכר לכך רגעים ספורים קודם לכך, ורח"ל נכחדים אנשים ומשפחות ברגע אחד. כך שכיום כל הדרכים בחזקת סכנה הם וזקוקים לשמירה גדולה ממרום שיעברו בשלום, כפי שאכן אנו נוכחים היום לראות זאת כמו עינינו, ה' ישמור ויציל, ולזה תקנו חז"ל תפלת הדרך שלא יבואו חלילה לידי הזיק.

ואמר כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע שברור הדבר דרוב רובם של התאונות דרכים נגרמות על ידי השדים והרוחות האורבות על בני האדם, ומחמת סיבות שונות ניתן רשות למשחית, ומרן אאדמו"ר זי"ע האריך בזה מאוד, ואי אפשר לחזור הדברים ברבים, ועל כן צריך שמירה רבה בכל פעם כשיוצאין מן הבית, כי פעמים נופל אצל האדם איזה הרהור קטן בדרך או שרואה איזה ראייה אסורה ואפי' באונס, וכדאמרו בגמ' (ע"ז דף כ' ע"ב) בקרן זוית, ומכל מקום על ידי כך כבר מאבד ומפסיד את השמירה דלעילא וניתן רשות למשיח להזיקו רח"ל, ורק אם יקדש האדם רמ"ח איבריו ושם"ה גידיו, מחשבותיו והרהוריו בשלימות יזכה להנצל מאותן שדים ורוחות.

והסגולה לקדש ולטהר מחשבותיו הוא ע"י עסק התורה, אשר היא מקדשת ומרוממת את מחשבותיו, והיא אגוני ומגני מן החטא, וכמו שנאמר 'מזימה תשמור עליך', שהיא שומרת את האדם מכל דבר זימה ומכל חטא והרהור חטא. ואז זוכה ויש לו עליו הצלם אלוקים ואין לשדים ולרוחות שום שליטה עליו.

ולכן הרוצה להיות מובטח כשהוא יוצא לדרך שיחזור בשלום לביתו, עליו לעסוק בתורה בדרך ולהרהר בדברי תורה בכל רגע ורגע, ואל יסיה דעתו מן התורה אף לא לרגע כמימרא, ואז יהיו רעיוניו לבו נקיים וזכים מכל דבר חטא ועוון, ואז יפול מצידו אלף

מבורך באותה בחינה של יפיפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך, כנ"ל, ולכן לא יהא לו שום היוזק ח"ו.

וכאן הורה לנו התורה הק' הוראה ברורה שכל התורה אינה רק סיפורי מעשיות כי אם הוראה נצחית למעשה לכל אדם שיוצא לדרך שאם הפץ הוא להיות מובטח שישב בשלום אל ביתו, יש לו לעסוק בתורה בדרך בלא היסח הדעת כלל, ולזה אמרו חכמים הנפטר מחכירו אל יפטר אלא מתוך דבר הלכה, כי בלא דבר הלכה יש לחשוש מתוצאות הדרך, כי כל הדרכים בחזקת סכנה והשטן מקטרג בשעת הסכנה, ולכן העצה היעוצה לאדם שיעסוק בדבר הלכה, וכבר רמזו בזה בספה"ק (ראה להחיד"א בפתח עינים, עירובין דף פ"ו, אות ט) דאותיות האמצעיות של דב"ר הלכ"ה הם אותיות בכ"ל, יעו"ש מה שרמזו לדרכו בקודש, וי"ל דזה שרמזו חז"ל באמרם אל יפרד אלא מתוך דבר הלכה, היינו האותיות האמצעיות ב'דבר הלכה' כנ"ל.

ולדרכנו אפ"ל שבא לרמזו כאן לאותה ברכה שנתברך אברהם בכל דהיינו שיזכה לחן מאת ה' וצלם אלקיו על פניו בשלימות, וזהו כאמור בזכות עסק התורה. ולכן שלח את אליעזר שהיה דומה לו כדאיתא במדרש (ב"ר נט, ה) שהיה זיו איקונין של אליעזר דומה לאברהם, וממנו ילמדו כל הולכי דרכים שלא לבטל מתורה גם בהיותם בדרך, ואז מובטחים הם בשמירה והשגחה מלעילא, הן ברוחניות שלא יסיתו יצרו בדרך, והן בגשמיות שינצל מכל מיני משחית ולסטים וחיות רעות בדרך וישב בשלום ובשלימות אל ביתו.

יום שב"ק

פסוקי דזמרה התפלל לפני העמוד - הגאון רבי יעקב ישראל שמרלר שליט"א ראש הכוללים במרכז התורה. לרגל יומ"ד של אביו הגאון האדיר רבי אליהו שמואל שמרלר זצוק"ל ראש הישיבה החל בשב"ק. תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרב מרדכי שלמה גולדהירש מירושלים.

בעליות התכבדו, כהן - החתן פנחס נפתלי ברנדר נ"י, לוי - הר"ר אפרים פישל טויבער מפעיה"ק, שלישי - הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א רב שכונת אור החיים בב"ב, רביעי - הרב שמואל הלברשטאם שליט"א מב"ב נכד רבוה"ק, חמישי -

ורבבה מימינו אליו לא ייגש שום מזיק ומשחית להזיק ולפגוע בו, מאחר ויהיה הוא שמור בשמירה דלעילא מכל המזיקים והמשחיתים.

ויתבאר בזה עוד מה דאיתא במדרש (ב"ר נט, ה) יפיפית מבני אדם הוצק חן וגו' (תהלים מה, ג) נתייפית בעליונים נתייפית בתחתונים, והיינו שזכה לצלם האלוקים שמייפהו לאדם בעליונים ובתחתונים, שיש לו צלם אלוקים בשלימות, והיינו על ידי שמקדש ומטהר רמ"ח איבריו ושם"ה גידיו מכל פגם, או אז נותנת היא לו חן בכחי' הכתוב (דברים כה, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ול'חן' זה ניתן לזכות על ידי שעוסקים בתורה, שעל זה אמר הכתוב כי לוויית חן הם לראשך, שהתורה נותנת לו חן, ומלבשתו ענווה ויראה ומקדשת מחשבותיו ועל ידי כן זוכה לחן, וכמאמרם ז"ל (ברכות דף ו' ע"ב) א"ר חלבו א"ר הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים שנא' (קהלת יב יג) סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, ואפשר פירוש הדברים, דרמזו הכתוב מאי טעמא סוף דבר הכל נשמע ודבריו נשמעים, כי זה כל האדם, רצ"ל שנושא עליו את הצלם אלוקים בשלימות בלי פגם כמאמר הכתוב (בראשית ט, ו) כי בצלם אלוקים עשה את האדם, ולזכות לצלם אלוקים בשלימות הוא רק בכח ובזכות מה שעוסק האדם בתורה, וזו שהביאתו לידי יראה, ולכן יש לו חן מיוחד ודבריו נשמעים בכל עת, ואף כוחות הטומאה מתייראין ממנו ובדילים ממנו ואין להם שליטה עליו כלל.

אשר על כן שלח אברהם את אליעזר דייקא שהיה זקן ביתו זקן ויושב בישיבה, המושל בכל אשר לו שהיה בחי' הכתוב (שמואל-ב כג, ג) צדיק מושל יראת אלקים, בזכות שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, ועל ידי כך זכה לצלם אלוקים בשלימות, ומעתה אינו צריך לחשוש מהמזיקין העומדים בדרך, ולכן אמר לו שים נא ירך תחת יריבי, ולא חשש שיבוא מזה איזה פגם לאליעזר מזה וגם לא חשש שיבוא להסתכן בדרך מחמת אותן כוחות הטומאה, כי ה' ברך את אברהם בכל דהיינו בצלם אלקים המרומו ב'כי זה כל האדם', וגם עבדו זקן ביתו היה

אמר ואברך את ה' אלקי אדוני אברהם אשר הנחני בדרך אמת, רצ"ל שעתה נתברר לי שכל ימי הלכתי בדרך אמת, ויש להקב"ה נחת רוח ממעשי לכך נתגלגל זכות זה על ידי, אתוד"ק.

ועפ"י דרכו בקודש יש לומר עוד, דהנה להלן כתיב (פסוק לט) ואומר אל אדוני אלי לא תלך האשה אחרי. וברש"י שם אלי כתיב בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מתדבק בברוך.

והנה הגם כי אליעזר חפץ בכל מאודו להתדבק באברהם, מכל מקום משעה ששלחו אדונו לקחת אשה לבנו ליצחק מבנות משפחתו עשה שליחותו בנאמנות מתוך רוב שמחה ורצון בלבב שלם. ואמנם בכל אותה העת עד אשר הביא הדבר לידי גמר, היה כמסתפק בעיני עצמו על דרך אמז"ל אל תאמין בעצמך וכו', שמא אין כוונתו שלימה עמו כראוי, ואולי יש לו איזה מחשבה בפנימיות לבו שמוטב שלא יצליח בשליחותו כי עי"ז אולי באין ברירה יזכה הוא לקחת את יצחק לבתו, ברם עתה כשראה את השמחה הגדולה שנממלא חדטה על שעלתה בידו לעשות רצון רבו, או אז נתברר לו שלא מעל בתפקידו כלל ובלבב שלם וברצון גמור עשה שליחות אדונו, ועל כך נתן שבח והודיה להשי"ת ואברך את ה' אלקי אדוני אברהם אשר הנחני בדרך אמת, היינו שכעת נתוודע לו כי כל מה שעשה היה באמת ובאמונה על הצד היותר טוב.

בתוה"ק בפרשתן (בראשית כד, סג) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים וגו'. ובבעל הטורים, לפנות ערב ב' במסורה, הכא, ואידך (דברים כג, יב) והיה לפנות ערב ירחץ במים.

ובספורנו עה"פ (בראשית כד, סב) ויצחק בא מבוא באר לחי ראי וגו', להתפלל במקום שבו נשמעה תפלת שפחתו וקודם שהתפלל כבר נשלם ענינו בחרן וקרבה אשתו לבא על דרך טרם יקראו ואני אענה. וראוי לבאר הענין מה שהלך להתפלל דייקא שם במקום שהתפללה שפחתו.

הגאון רבי יעקב ישראל שמרלר שליט"א ראש הכוללים במרכז התורה, שישי - מרן שליט"א [וערך מרן שליט"א מי שברך וקריאת השם, לרגל הולדת הבת להר"ר חיים יוסף דוב טורנר מפעיה"ק (ב"ר ברוך ממאנסי, וח"ר מנחם מענדל לוק מפעיה"ק), להר"ר צבי אלימלך קורנפלד מקרית צאנז טבריה (ב"ר אשר מירושלים, וח"ר אנשיל פרל מפעיה"ק), להר"ר שמעון צבי המרמן מפעיה"ק (ב"ר חיים מפעיה"ק, וחתן הג"ר זאב וקסברגר שליט"א), ולהר"ר ברוך הרבסט מפעיה"ק (בהג"ר יעקב מקרית הבעש"ט, וחה"ר מנדל ארנברג מפעיה"ק)], שביעי - החתן שלמה זלמן בלומנטל נ"י, החתן מרדכי הלברשטאם נ"י, הרה"ח ר' משה מאיר שמרלר מפעיה"ק, הרה"ח ר' יעקב יוסף מילר ראש הקהל דקהלתנו הק' באנטווערפן, הבחור הבר מצוה מרדכי דוד נ"י בן הר"ר שלמה זלמן גוטמן מפעיה"ק (ב"ר יעקב יצחק מירושלים, וח"ר יהודה ליב למברגר מפעיה"ק), אחרון - החתן מנחם מנדל ראובן הכהן וואלף נ"י, מפטיר - החתן אליעזר נ"י בן הרה"ח ר' צבי יקותיאל וורובל מפעיה"ק, הגבה - הרה"ג ר' ישראל משה בראנדער מב"ב, גלילה - הנדיב הרה"ח ר' יחזקאל וואלף מירושלים. ובירכו החודש כסלו. תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' שמואל נטע זלמנוביץ שליט"א נכד רבוה"ק ור"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק.

התורה בשוה"ט דעתיקא קדישא היה עה"פ בפרשתן (בראשית כד, מה) ואקוד ואשתחוו לה' ואברך את ה' אלוקי אדוני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת את בת אחי אדוני לבנו.

ובהמשך הפרשה (פסוק נב) ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ארצה לה', וברש"י מחז"ל (ב"ר ס, ו) מכאן שמודים על בשורה טובה, וראוי לבאר מה ששוב השתחוה והודה כעת אחר שכבר השתחוה וברך את ה' בתחילה.

ויבואר ובהקדם מה שפירש כ"ק אאדמו"ר זצלה"ה (ד"ת יום שב"ק חיי שרה תשכ"ה) דהנה מדרך הצדיקים שתמיד יראים וחוששים לנפשם שאינם הולכים בדרך אמת, שהרי הרבה דרכים למקום ומי יאמר זכיתי לבי לדעת איזה הדרך ישכון אור. אולם כשרואה אדם תוצאות טובות בדרכו שהצליח לפעול איזה דבר טוב ומועיל, מזה יש לו סימן שהולך בדרך הטובה והישרה, שכן אמרו (שבת דף ל"ב ע"א ועוד) מגלגלין זכות על ידי זכאי.

ולזה כשהצליח אליעזר לעשות דבר גדול כזה לשדך את הזיווג הקדוש שממנו יצא כלל ישראל,

ומה שהזכיר אויביך על ישמעאל ושונאיך על עשו, מפני שהאויב גדול מן השונא כי השונא אע"פ שירע לו יעשה על דרך הרחמנות, אבל האויב הוא שבלבו איבה עולמית לא ישים לו רחמים על זקן וכביד עולו מאד, וזה מסוד הלשון ודקדוקו כי אויב הוא מלשון אבוי ואותיותיהם שוות ועל שם שהנופל בידו צועק אוי ואבוי וכו', ומפני שבני ישמעאל קשיין לישראל יותר מבני עשו לכך קראן הכתוב אויביך, וכן אמרו תחת אדום ולא תחת ישמעאל.

וכתב עוד שם בפר' לך עה"פ (כא, יד) וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחמת מים וגו', ויתכן לומר כי מה שגירש אותו בלחם ומים שיכלול ענין אחר, והוא שאברהם ראה במראה הנבואה שעתידים בניו להשתעבד תחת ידי ישמעאל, וכי ישנאו אותם שנאה גדולה שאין אומה בעולם שיהיו שונאים לישראל כבני ישמעאל, על כן התנהג אברהם עמו כמו שראוי להתנהג עם השונא ונתן לו לחם ומים, הוא שכתוב (משלי כה, כא) אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים.

ומה נוראים הדברים שכתב רבינו מהרח"ו בעין הדעת טוב (תהלים קכד) דבתוד"ק, כבר ידעת כי הגלויות אינם אלא ד' בבל ומדי ויון ואדום, אבל עוד עתידין ישראל להיות באחרית הימים בגלות ישמעאל כנזכר בפרקי ר' אליעזר ובמדרשי רז"ל ובס' הזוהר סו"פ לך, והנה דוד ע"ה נתנבא ברוה"ק במזמור זה כל מה שישראל עתידין להיות בגלות הנזכרת, והנה בהיות ישראל בגלויות הארבעה הם עתידין לומר לולי ד' שהיה לנו נא כלומר עתה בד' גלויות אלו היינו אובדין לגמרי וכו' אבל עוד יש גלות חמישי אחרון לכולם וקשה מכולם והוא גלות ישמעאל הנקראת פרא אדם וכו' ואז יאמרו ישראל באופן אחר והוא לולי ד' שהיה לנו בקום עלינו אדם כי להיותו אדם לסיבת היותו בן אברהם ויש לו זכות אבות וכו' וגם יש לו זכות המילה כי גם לסיבה זו נקראת אדם, ולכן גלותו תקיפה משאר ד' מלכויות, וכמו שאמז"ל כי לכן נקרא ישמעאל על שעתידין ישראל לצעוק צעקות גדולות בימי גלותו ואז ישמעם א'ל ויענם וכו' עי"ש.

לכך הלך יצחק אבינו לשוח בשדה דייקא באותו

ואפ"ל, דהנה יצחק עקידה צפה ברוח קדשו כי זיווגו מוכן לו וקרבה היא לבוא כנגדו, וכל מגמת תפילתו בעת הזאת לא היתה כי אם עבור זרעו אחריו עד סוף הדורות, שהרי הוא אשר עתיד להכניס עצמו לעובי הקורה להחיש ישועת ישראל בעת הגאולה השלימה, כאמז"ל (שבת דף פ"ח ע"ב) א"ר יונתן מאי דכתיב (ישעיה סג, מז) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך, לעתיד לבא יאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו בניך חטאו לי, אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך, אמר אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים אפשר דבעי רחמי עליהו, אמר ליה בניך חטאו, אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך, אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה, אמר לו ליצחק בניך חטאו, אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך וכו', ועוד כמה חטאו, כמה שנותיו של אדם שבעים שנה, דל עשרים דלא ענשת עליהו וכו', אם אתה סובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך וכו'. הרי שיצחק אבינו הוא יפעל למען הגאולה העתידה.

והנה נודע מפי ספרים ומפי סופרים דקושי הגלות האחרון לפני ביאת משיח יסבלו בני ישראל מבני ישמעאל, וכתוב (דניאל יב, א) ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך והיתה עת צרה אשר לא נהיתה וגו', ופי' במצודות דוד אז תהיה עת צרה על ישראל אשר לא נהיתה עליהם מעת היתה לגוי עד העת ההיא הכי הקרן הזעירה שהיא ממלכות ישמעאל יצר להם מאד. ובזוה"ק פר' שמות (דף י"ז ע"א) ושפחה כי תירש גבירתה, דא הגר דאולידת לישמעאל, שעשה כמה רעות לישראל, ושלט בהם ועינה אותם בכל מיני ענויין, וגזר עליהם כמה שמדות, ועד היום הם שולטים עליהם, ואינם מניחים להם לעמוד בדתם, ואין לך גלות קשה לישראל כמו גלות ישמעאל.

וברבנו בחיי פר' נצבים (דברים ל, ז) עה"פ ונתן ה"א את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך, אויביך ישמעאל, שונאיך עשו, וכן מיכה התנבא עליהם לעתיד ואמר (מיכה ה, ח) תרום ירך על צריך וכל אויביך יכרתו, והן שתי האומות שאנחנו משועבדים תחתיהם ומפוזרים ביניהם וכו',

לרמוז שעל ידו ישמע השי"ת וימשיך זכות לעם בני ישראל בכל עת, לדון אותם בק"ו לעומת זרע ישמעאל. והנה הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם מכוונים נגד הי"ג מידות של רחמים, ומדת ק"ו מכוון נגד א"ל, לכן כאשר בקש משה א"ל נא רפא נא לה (במדבר יב, יג), אמר לו השי"ת שילמוד ק"ו ואביה ירק ירק וגו', שע"י הק"ו ימשיך מדת קל, לכך נקרא ישמע-אל שעל ידו יהיו נדונים בק"ו לרחם על בני ישראל להמשיך להם חיים וברכה וכו', עכתו"ד.

ויתכן שזה הרמז במה שנאמר להלן שם (טז, יג) ותקרא שם ה' הדובר אליה אתה א"ל ראי כי אמרה הגם הלום ראיתי אחרי ראי, על כן קרא לבאר באר לחי ראי, דנרמז מיד על ענין זה שעל ידה תתעורר מדת ק"ו המכוון כנגד שם א"ל, לדון ק"ו בן הגבירה מבין השפחה, דמה לקול בכייתה של הגר שפחת שרה שמע השי"ת לקולה ואל ענייה, אף כי קטרגו מלאכי השרת ואמרו מי שעתיד להמית בניך בצמא אתה עושה לו נס (ר"ה דף ט"ז ע"ב; ב"ר נג, יד), כש"כ וק"ו שיקשיב ה' וישמע לנחלי הדמעות של עם בני ישראל, אשר מבכים מר מצבם בגלות החל ומפני הנוגשים אשר עליהם ובעיקר מזרעה של הגר בני ישמעאל ימש"ו, על כן הלך יצחק דייקא לאותו מקום באר לחי רואי, כי חפץ לעורר דייקא משם רחמים וחסדים על בני ישראל שיזכו לגאולה מתוך חסד א"ל לראות בישועת ה' בשמחה וטוב לב.

זאת תורת המסורה ויצא יצחק לשווח בשדה לפנות ערב, וכאמור שיצא להתפלל ולעורר זכות הגאולה העתידה, על זה סמך הכתוב והיה לפנות ערב ירחץ במים, והיינו שהקב"ה ירחץ את בני ישראל בדמעותיהם אשר עיניהם במר תכנינה מגודל הצרות וכו', ויהא נדונים בק"ו מבכייתה של הגר שנועיל לה, ועי"ז יתעוררו רחמי השי"ת ויקשב לכל אותם התפילות והדמעות של בניו אהוביו עם בני ישראל, ויקבלם באהבה להחיש להם עת גאולתם ופדות נפשם.

בעליות בתפילת מנחה התכבדו, כהן - הרה"ח ר' ישי לוינשטיין מגבאי בית מדרשנו בשכונת רמת אלחנן בב"ב, לוי - הרה"ח ר' דוב בער לוי מפעיה"ק,

המקום שהתפללה בו שפחתו, אשר שם נתגלה אליה מלאך אלוקים ואמר לה (בראשית טז, ט-יא) שובי אל גבירתך וגו', הנך הרה וילדת בן וקראת שמו ישמעאל כי שמע ה' אל עניך, לכן הלך יצחק דייקא לאותו מקום להתפלל על בני ישראל להמשיך רחמי שמים על בני ישראל שינצלו מידי בני ישמעאל ולא יוכלו להרע להם.

זה שרמז המסורה ויצא יצחק לשווח בשדה לפנות ערב, והיינו כאמור שהתפלל על אותו זמן של סוף הגלות וזמן הגאולה, שעל זה נאמר (זכרי' יד, ז) והיה לעת ערב יהיה אור, והעתיר והתפלל לפני השי"ת כי והיה לפנות ערב ירחץ במים, היינו שתבוא גאולתם בעת ההיא בבחי' 'מים' המורה על רחמים וחסדים גלויים, אמן.

וביתר שאת אפ"ל, עפ"י דברי רביה"ק מהרצ"א זי"ע בבני יששכר (מאמרי תשרי, מאמר יב, אות ד) לבאר מש"כ רש"י עה"פ (בראשית יז, כ) ולישמעאל שמעתוך הנה ברכתי אותו והפרתי אותו וגו', מהמדרש (ב"ר מז, ה) אמר ר' אבא מכאן למד ק"ו בן הגבירה מבין האמה, כתיב הנה ברכתי אותו והפרתי אותו והרביתי אותו זה ישמעאל, וק"ו ואת בריתי אקים את יצחק. דרבי אבא דרש כפילות הלשון במ"ש וקראת שמו יצחק והקימותי את בריתי איתו וגו', ושוב חזר ואמר ואת בריתי אקים את יצחק, על כן דרש דתחלה הבטיח השי"ת על זרעו של יצחק שילכו בדרכיו ומידותיו, אכן הבוכ"ע המגיד מראשית אחרית חזה שיבוא זמן שיתמעמו הדורות ויפלו מטה מטה, ולא ילכו בדרכו של יצחק, אשר על כן הוסיף השי"ת לומר ולישמעאל שמעתוך הנה ברכתי אותו וגו' ואת בריתי אקים את יצחק, רצ"ל שבכל מצב שיהיו תמיד יקיים להם הקב"ה את בריתו אשר כרת עם יצחק.

וזה שדרש רבי אבא שהשי"ת ישפיע טובה וברכה לבני ישראל מכח ק"ו דמה בן האמה שגרועים הם עשרה מונים מבני ישראל, אפ"ה הובטח להם הנה הפריתי אותו וגו' אם כן מכ"ש וק"ו לבן הגבירה שגם אם חטאו אין הם גרועים כבני ישמעאל. וז"ש וקראת שמו ישמעאל כי שמע ה' אל עניך, דלכא"ל לקרותו 'שמעאל', אלא ישמעאל הוא לשון עתיד,

במדרש (ב"ר נח, ג) ר"ע היה יושב ודורש והעם מתנמנם ביקש לעוררן, אמר מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה אלא תבוא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחיתה קכ"ז שנה ותמלוך על קכ"ז מדינות. ודברי מדרש אלו צווחים ואומרים דרשנו וחיו, כי היאך יתכן שתלמידי רבי עקיבא היו מתנמנמים בשעה שרבם הגדול יושב ודורש, הלא ודאי לאו קמלא קניא באגמא היו, ותו יקשה, היאך ביקש לעורר על ידי דרשה זו, ואמאי דווקא זה אשר דרש בפניהם.

להלן בפרשתן (בראשית כד, א) ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. ובמדרש (ב"ר נט, ה) יפיפית מבני אדם הוצק חן וגו' (תהלים מה, ג) נתייפית בעליונים שנא' (ישעיה לג, ז) הן אראלים צעקו חוצה, נתייפית בתחתונים נשיא אלקים אתה בתוכנו (בראשית כג, ו), על כן ברכך אלקים לעולם וה' ברך את אברהם בכל, ע"כ. ומן הראוי להעמיק חקר בדברי מדרש אלו, ושייכותם להכא.

עוד במדרש (ב"ר נח, א) ויהיו חיי שרה מאה שנה, (תהלים לו, יח) יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה, זו שרה שהיתה תמימה במעשיה, וצ"ב.

- עיקר עבודת האיש הישראלי לעבדו ית"ש - מתוך ענוה והכנעה -

נקדים להביא מה שדיבר בקדשו מרן אאדמו"ר זי"ע (שפע חיים רעד"ר ח"א, פרשתן, מאמר ח) דהנה נודע מפי ספרים וסופרים כי עיקר עבודתו של האיש הישראלי הוא לעבדו ית"ש מתוך הכנעה ענוה ושפלות, לידע ולהכיר בעצמו כי הוא מדיליה אינו שווה מאומה, ורק על ידי כן יזכה להתקרב אליו ית"ש, כי על המתגאה כתיב (משלי טו, ה) תועבת ה' כל גבה לב, וכאשר הוא מתגאה הריהו מתרחק ביותר מן הקב"ה, ואינו זוכה שתורתו ומצוותיו יהיו סלקין לעילא לריח ניחוח להשי"ת.

יסוד היסודות אשר בענין זה התייראו הצדיקים תמיד, שלא ילכו חלילה בדרכי התועים מקליפת נוגה, אלא ידע האדם ויכיר את מדרגתו במדת השפלות, ולא יוליך עצמו שולל בענין זה, - כשבוודאי אין הדברים מכוונים כלפי פורקי העול דאטו בשופמני עסקינן, - כי אם באלו אשר מתנהגים

שלישי - הרה"ח ר' גבריאל גרוסברגר מפעיה"ק, הגבה - הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א, גלילה - הרה"ח ר' צבי יקותיאל וורובל מפעיה"ק. בזמירות בשוה"ט התכבדו, ברוך א"ל עליון - הרה"ג ר' אליהו גוטליב שליט"א ר"מ בישיבה"ק, דרוור יקרא - הרה"ג ר' יעקב הרבסט ראש הכולל בקרית הבעש"ט בפ"ת, שבת היום - הרב ניסן מרמורשטיין מפעיה"ק. בברכת המזון על הכוס כיבד מרן שליט"א את הגאון רבי יעקב ישראל שמרלר שליט"א ראש הכוללים במרכז התורה.

התורה בעידן רעוא דרעוין היה עה"פ בפרשתן (בראשית כג, א) ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה, בבעה"ט כתב שתיבות ש'רה מ'אה ש'נה ר"ת שמש, וראוי לבאר הרמז בזה.

ברש"י עה"פ (פסוק ב) ויבא אברהם לספור לשרה ולבכותה, ויבוא אברהם מקרית ארבע, ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שע"י בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחה נשמתה ממנה ומתה. ונודע קו' העולם בזה, היאך יתכן לומר כן על שרה אמנו הצדקת אשר היה אברהם אבינו טפל לה בנביאות (תנחומא, פרשת שמות, אות א) שכששמעה מעקידת יצחק פרחה נשמתה מחרדה ובהלה כדרך פשוטי בני אדם, והלא אף פחותים הרבה ועשרות מונים יותר משרה אמנו עקדו עקידות על קידוש שמו ית', ולא היה להם כל תרעומת וטענה על כך, והיאך שייך לומר כן על שרה אמנו.

ויש שפירשו בזה דהכוונה שכששמעה שרה שלא נשחט לבסוף על זה גופא היה לה צער ועגמת נפש, שלא זכתה להקריב קרבן אשה ריח ניחוח להשי"ת, ומתוך צערה זה פרחה נשמתה. ואמנם אף גם זה מן התימה הוא, דהלא מי שצוה לעקדו ולהעלותו לעולה הוא הוא שציוה אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה, והאיש הישראלי הוא מצווה לעשות רצון קונו בכל עת ובכל שעה בכל מה שיאמר אליו, ואם הוא אשר ציוה כעת שלא לשוחטו אין שום מצוה וענין שיהיה שחוט ואדרבה עבירה יהיה בידו אם ישחט, ומעתה על מה גדלה כל כך צערה של שרה אמנו ע"ה.

שלא ייחרב הבית וכל החורבן הנורא. ועל שאלה זו לא היה תשובה לחכמים לנביאים ולמלאכי השרת. והתירוץ לזה הוא, כי האף אמנם שקיימו מצוותיו ית"ש ועסקו בתורתו, ברם מצינו בחז"ל (שבת דף ס"ב ע"ב) שאמרו כי אנשי ירושלים אנשי שחץ היו, ואף שאין לנו השגה בקדושתם מ"מ בפשוטן של דברים ולענין מוסר י"ל שכיון שהתגאו במעשיהם מעתה האף שעסקו בתורה וקיימו מצוותיו באין שיעור, מכל מקום מחמת הגאות וההתנשאות לא פרחא התורה לעילא, ולא היה בזה הכח להגין על הדור ולהכריע הכף לכף זכות.

והנה מדת הענוה והשפלות הוא ענין פנימי ונסתר ואינו מסור אלא ללב בלא כל היכר כלפי חוץ. וכנודע עובדות הרבה לאין שיעור אודות צדיקים זי"ע אשר דרך עבודתם היתה כלפי חוץ במדת ההתפארות, ואמנם לבבם פנימה היה שבור כחרס הנשבר מתוך הכנעה ושפלות. ומאידך יתכן שיהיה אדם אשר כלפי חוץ יהיה נראה כמי שמתנהג בשפלות וענוה, בעוד שבתוככי לבו פנימה הריהו מלא גאות והתנשאות, ועוד הוא מוסיף להתגאות ולהתנשאות בעיני עצמו שאף את מידת הענוה כבר זכה לרכוש ולקנות קנין לעצמו.

מעתה נמצא שרק הבורא ב"ה לבדו הבוחן כליות ולב, הוא יכול להבחין ולידע מי שהוא עניו ושפל באמת, ומי שהוא בהיפוך מזה רח"ל, כי הדבר מסור ללב, ואפילו מלאכים אין יודעים מחשבות שבלב כנודע מרביה"ק הרר"א זי"ע (פר' בהעלותך, עה"פ וישמע משה), ולכן רק הקב"ה הוא שהיה יכול לומר על מה אבדה הארץ.

כי באמת הענין הזה תלוי אצל כל יחיד ויחיד לפי מדריגתו ובחינתו, כי אינו דומה אדם פשוט לבן עליה, ובן עליה לצדיק גדול יותר וכו', כי בענין זה כל אחד ואחד יש לו בחינת העבודה להשיג מדת הענוה לפי מדריגתו, וככל שמתעלה יותר ויותר צריך הוא להיות יותר ויותר בענוה ובשפלות. ומאידך ישנו גם בחי' העבודה של 'ויגבה לבו בדרכי ה'" (דברי הימים ב' ו', יז), לעבוד את השי"ת בבחי' הכתוב (תהלים צג, א) ה' מלך גאות לבש מתוך התנשאות והתחזקות. וההבדל בין ב' העניינים הוא

כראוי ועמלים על התורה ועל העבודה, שאם חלילה יבואו לידי גאות והתנשאות, שיהנה האדם מעבודתו לומר הן אני מתעלה ב"ה ועולה במעלות רמות, ודלא כאחר שאינו עושה כדבעי, הרי שבזה יפול רח"ל לקליפת נוגה אשר רגליה יורדות מות, ויאבד עצמו בידו מב' עולמות רח"ל, דהלא כל המתגאה כאילו דוחק רגלי שכינה (ברכות דף מ"ג ע"ב), ואמרו חז"ל (סוטה דף ה' ע"א) דעל המתגאה אומר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור במדור אחד. ומעתה מה יתן לו ומה יוסיף לו כל עמלו בתורה ועבודה, כאשר לבסוף יישאר ריקם מכל, ויתקיים בו רח"ל בחי' הכתוב (משלי ל, כג) ושפחה כי תירש גברתה, כשילך כל עמלו אל כוחות הטומאה רח"ל.

עפי"ז פירש מרן אאדמו"ר זי"ע מאמר חז"ל (בבא מציעא דף פ"ה ע"א; נדרים דף פ"א ע"א) אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (יזמיה ט, יא) מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה על מה אבדה הארץ, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, שנאמר (שם פסוק יב) ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם, אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה. עיי"ש. ותמהו האיך נעלם מעיני החכמים והנביאים ומלאכי השרת מה שחטאו בעבירות חמורות כמ"ש (יחזקאל טז, ב) הודע את ירושלים וגו', ובכמ"ק פירט הכתוב את רוב עוונותיהם, באשר הוכיחו אותם הנביאים שבאותו הדור שוב ושוב, והיאך לא ידעו לפרש ולבאר סיבת הדבר על מה אבדה הארץ.

אכן פירוש הדברים הוא, כי לא נעלם מהם חלילה טעם הדבר מה שנענשו פורקי העול הרשעים, אשר העוו דרכם וחטאו והזידו כלפי שמיא ולא שמרו התורה והמצוות, כי אם את זאת לא ידעו, דהלא באותו הדור היו גם אין שיעור של יראים ושלמים עוסקים בתורה ושומרים ומקיימים מצוותיו ית"ש, וכאשר מנו חז"ל (עי' פתיחתא לאיכ"ר יב; ואיכ"ר ב) מנין בתי כנסיות ובתי מדרשות שהיו בירושלים באותה העת, והפליגו בחכמתם של חכימי ירושלים, והמה בוודאי עבדו את קונם וצורם כראוי, ואיככה היה כזאת שלא הגינה זכותם להכריע את הכף לכף זכות

בדקה מן הדקה להבחין אם האדם יש לו הכנעה ושפלות או שהוא מתגאה חלילה.

ומתוך כך לא ידעו החכמים הנביאים ומלאכי השרת להשיב ולהבין בטעם הדבר שלא הגינה זכותם של יראי ה' עוסקי התורה על ירושלים, עד אשר פירשה השי"ת ויאמר ה' על עזבם את תורתני אשר נתתי לפניהם, ואמר רב יהודה אמר רב שלא ברבו בתורה תחילה, שאנו מברכים ומשבחים אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, והיינו כמאמרם ז"ל (חולין דף פ"ט ע"א) לא מרכבם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מכל העמים (דברים ו, ו), אמר להם הקב"ה לישראל, חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר לפני (בראשית יח, כז) ואנכי עפר ואפר וכו'. וזו היתה גם מידתם של כל הצדיקים בכל הדורות, וכדמצינו כן במשה רעיא מהימנא שרמזו חז"ל בלשונם (אבות א, א) משה קיבל תורה מסיני, ובספה"ק פירשו (מדרש שמואל שם) שמושה רבינו ע"ה הוא אשר קיבל את התורה כיון שהיה מסיני, היינו שהיה הבחי' של הר סיני שמורה על ענוה ושפלות, וכאמרם ז"ל (מגילה דף כ"ט ע"א) שהקב"ה אמר אל ההרים הגבוהים למה תרצדון הרים גבנונים וגו' (תהלים סח, יז) כולכם בעלי מומים אתם אצל הר סיני, ועל כן כיון שהיה משה בבחי' זו של ענוה ושפלות, על כן דייקא הוא קיבל את התורה, יעו"ש. ובחר בנו השי"ת דייקא בגין שיש בנו בחי' הענוה והשפלות.

ומהאי טעמא נתן הקב"ה התורה על הר סיני דייקא, להורות וללמד לבני ישראל תיכף בקבלת התורה, כי יסוד ותכלית העבודה הוא דייקא על ידי מידת הענוה והשפלות, כי זהו הסולם שיעלו בו בית א"ל, ועל ידי כן יזכו להתדבק ולהתקרב אליו ית"ש, וכדכתיב (ישעי' נו, טו) ואת דכא ושפל רוח אשכון, ודרשו חז"ל (סוטה דף ה' ע"א) אני את דכא אתי את דכא, ובלא זה יתרחקו מעמו ית"ש ולא יזכו להתדבק כראוי.

ועל זה דייקא ויאמר ה' על עזבם את תורתני, כי רק כלפי שמיא גליא מחשבות שבלב שהיו כל קיום תורתם ומצוותיהם בלב נשחץ מלא גאות והתנשאות, ולזה לא פרחא התורה לעילא ולא הגינה

בעדם זכות התורה והמצוות להכריע הכף לכף זכות, והגאווה היתה הגורם הראשון לכל החטאים והצרות (וראה עוד דב"ק בעידן רעד"ר פר' פנחס תשל"א).

על זה אמר הכתוב (בראשית כד, א) ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל, דאף שאברהם היה זקן ויושב בישיבה (יומא דף כ"ח ע"ב) בכל זאת הרגיש עצמו כאילו הוא רק בא בימים, היינו שרק ימים ספורים יש בידו בו קיים רצון הבורא, וע"ד שכתוב (שמואל א' יג, א) בן שנה שאול במלכו, שאף שהיה מלך ישראל סבר בנפשו שאפילו תינוק יונק משדי אמו הוא יותר ממנו כי מימיו לא עשה עדיין מצוה לה', ואברהם אבינו דימה כאילו אין בידו אפילו שנה אחת ורק בימים ספורים הוא בא. ואף אחר שזכה לכל מדריגותיו הנשגבות ועמד בכל עשרה נסיונות, עדיין החזיק בעצמו כעפר ואפר, שלא פעל ועשה מאומה לצאת ידי חובתו כלפי אין סוף ב"ה וב"ש הקב"ה, וסבר שכל אחד ואחד טוב יותר הימנו עשרות מונים, אתוד"ק מרן אאדמו"ר זי"ע בתוספת נופך מעט, יעו"ש שהאריך מאוד בכל זה.

- כפיית ההר ע"מ שילמדו מכך להתנהג בענוה - ביסוד דבריו הק' יתורין קו' התוס' (שבת דף פ"ח ע"א ד"ה כפה) על מה שדרשו חז"ל (שם) הפסוק (שמות יב, יז) ויטייצבו בתחתית ההר, מלמד שכפה עליהם הקב"ה הר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו וכו', דלכאו' למאי הוצרכו לכפיית ההר, והלא מלכותו ברצון קיבלו עליהם ואמרו פה אחד כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע (שם כד, ז), ומפני מה הוצרך הקב"ה לייראם ולהזהירם בכפיית ההר כגיגית.

ויתכן בפירוש הענין, דהנה ידוע קושיית העולם, דלכאורה האיך יתכן לומר שמושה היה עניו מכל האדם, וכי לא ידע שאין שכינה שורה אלא על חכם גיבור עשיר וכו' (גדרים לה, א), וכי לא ידע משה שרק הוא זכה לעלות לשמי רום וקיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע (אבות א, א) והוא לימדה לבני ישראל, וא"כ היאך זכה למה שהעידה עליו הכתוב (במדבר יב, ג) והאיש משה עניו מאוד וגו'. ודוגמת כן אף יקשה על כל הצדיקים ותלמידי החכמים הגאונים אשר יודעים כל התורה ומשימים לילות כימים ומייגעים עצמם

בתורה עבודת ה' בקיום מצוות ומעשים טובים, היאך יכולים הם להחזיק עצמם בתכלית הענוה והשפלות, שהם פחותים יותר מאנשים שפלים שרחוקים בתורה ומצוות.

והתירוץ הפשוט לזה הוא, כי הגיעו המה להכרה והשגה מופלאה, דהם מעצמם לא עשו מאומה וערומים הם מכל וכל, וכל מה שיש להם הכל הוא מאתו ית"ש, ובלבכם הגידו לאמר, כשם שהתנבא בלעם הרשע וישם ה' דבר בפי בלעם (במדבר כג, ה), ואף את פי האתון פתח השי"ת לדבר דברים, כמו כן כיון שעלה ברצונו ית"ש על כן זכיתי למדריגות אלו, ואמנם כל זה אינו מכוחותי ועבודתי, אלא הקב"ה אשר הוא כל יכול הוא פעל ועשה כן. וכיון שהגיע האדם להכרה זו, אשר בלא השגחת הבורא עליו לרגע אחד מיד יפול לנוקבא דתהומא רבא להיות כאחד מגויי הארצות, ורק מרחמי השי"ת עלי אשר הוא חס עליו מכח זכות אבות או סיבה וטעם אחר על כן פעל הוא אצלי שאלמד ואתפלל ואקיים מצוותיו ית"ש.

ועל כן כיון שאמרו בני ישראל כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, ומדבריהם משמע שהמה יעשו וישגו לקיים כל מצוותיו ית"ש, ביקש השי"ת להוכיחם שלא זו הדרך הרצויה לומר כן, אלא צריכים הם לומר ולקוות שאחר שהם יקבלו עליהם על תורה ומצוות אז יזכו לסייעתא דשמיא מאת הקב"ה אשר יעמוד לימינם שיוכלו אכן להוציא קבלתם הטובה מן הכח אל הפועל, כי כל אחד לעצמו אינו יכול לעשות מאומה.

ולזה כפה עליהם הקב"ה דייקא את ההר, ורמו להם שיביטו ויראו כי לא בחר השי"ת באחד ההרים הרמים והגבעות, כי אם בהר סיני הנמוך שבהרים, ואילו הר תבור וכרמל נדחו מן הקדושה ולא שרתה עליהם שכינה, יען כי התגאו בלבכם דלא כהר סיני אשר התנהגה בענוה ושפלות הרוח והנמיכה עצמה.

ובכפיית ההר אמר להם הקב"ה אם אתם מקבלים את התורה באופן כזה אשר ישגו וידעו שכל מה שיעלה בידם אינו מכוחם כלל וכלל, וידע האדם בעצמו כי כל מה שיש לו הוא מאת הקב"ה אשר הוא טוב ומטיב לרעים ולטובים ורחמיו על כל מעשיו, ובגודל רחמנותו נתן אף בידו שיוכל לעשות

ולהשיג איזה דבר, בעוד שהוא ככלי ריק אין בו מאומה, כי לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה, מדת בשר ודם כלי ריקם מחזיק מלא אינו מחזיק, ומדת הקב"ה מלא מחזיק (ברכות דף מ' ע"א), והיינו שכלי מלא זהו רק מאתו ית"ש, בעוד שהאדם בעצמו הוא ככלי ריק אין בו מאומה. והורה הקב"ה 'אם אתם מקבלים' היינו שיודע האדם שהוא מעצמו אינו יכול למלאות הכלי, והריהו רק בבחי' מקבל או אז באופן כזה 'מוטב', ומשפיע עליו השי"ת שפע רב עד שהכלי עולה על גדותיו, לפני משורת הדין בגודל רחמנותו וברוב חסדו וטובו. ברם 'ואם לאו', היינו שמדמה כי הוא בעצמו ובכוח עבודתו זכה להשגות והתעלות וכו', הרי שחלילה 'שם תהא קבורתכם'.

- קליפת מצרים שורש הטומאה היתה הנאות
וההתנשאות -

ויפורש בזה מקראי קודש בפרשת קבלת התורה, דכתיב (שמות יג, ג-ו) ומשה עלה אל האלוקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל. וברש"י 'לא פחות ולא יותר', וכבר עמד ע"ז רביה"ק מוהרצ"א זי"ע (בני יששכר מאמרי חודש סיון, מאמר ב, אות א) וכי יעלה על הדעת לומר שמשה אשר בכל ביתו נאמן הוא (במדבר יב, ז) יתנבא מה שלא שמע, או שמא יכבוש נבואתו חלילה, ולשם מה הוצרך השי"ת לצוותו ולהורותו שלא ישנה בדבריו.

דהנה נודע מספה"ק (ראה מאור ושמש, פר' בא) כי קליפת פרעה שורש הטומאה היתה קליפת הגאות, וכאשר התנשא פרעה לומר אני ואפסי, וכדכתיב (יחזקאל כט, ג) לי יאור ואני עשיתיני, וכיון שהתגאה והתנשא כל כך שוב לא היה לו כל שייכות לקדושה ונחל מפלה גדולה ונאבד עדי עד. ולזה אמר הקב"ה (שמות י, א) בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו, רצ"ל מחמת שאמר 'אני פרעה' זה גרם שהשי"ת יקשה ויכביד לב פרעה כדי שילקה, יעו"ש בדרכה"ק.

וכאשר הביא רביה"ק מסיגעט זי"ע בספה"ק ייטב לב (פר' עקב) מאמר הרה"ק הרר"ז זי"ע על הפסוק (תהלים י, ג) כי הלל רשע על תאות נפשו, רצ"ל שלפעמים גורם היצה"ר שיהא האדם עניו כמו הלל בשביל תאות נפשו, דהיינו להסיר מעצמו עול תורה ומצוות באומרו כי אינו נחשב לכלום, כי הגם דמי שהוא עניו נבזה בעיניו ויודע ערכו שהוא איש חוטא ומכף רגל ועד ראש אין בו מתום גם באיש הלזה לא בזה השם ענות עני, יעו"ש.

ואמנם עד כאן דברי יצר הרע, שהוא מכניס באדם ענוה פסולה לייאשו מן הקדושה, ואמנם האיש הישראלי צריך לידע כי הגם כי אמת נכון הדבר שהוא מעצמו אינו יכול לעשות מאומה, אולם הבורא ב"ה הוא כל יכול, וכבר אמרו חז"ל (סוכה דף ג"ב ע"א) יצרו של אדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עזרו אינו יכול לו. וכשמכיר האדם ויודע באמת שהוא מצד עצמו אינו יכול לעשות דבר והוא מייחל ומקוה שהקב"ה יעזרהו ויושיע אותו מן הצר הצורר אותו, ומבקש ומתחנן אל תשליכני מלפניך, הרי שהקב"ה יחוס וירחם עליו ויתן לו מתנת חינם מן השמים, ואז יוכל להתעלות מעלה מעלה ובר בבר אף להשאר בשפלות ובהכנעה, באשר ידע ולא ירמה עצמו כי ישנו איזה נקודה אשר הוא שייך אליו, אלא הכל הוא מאתו ית'.

- ע"י הענוה וההכנעה יזכה האדם שתעלה תורתו לשמי מרום -

ויפורש מאמר המשורר האלוקי דוד המלך ע"ה אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצלח. ונודע קו' העולם שדקדקו בכאן, על שנקט המשורר האלוקי שתי דרגות קיצוניות הרחוקות ביותר זה מזה, שאינו רשע וחוטא אלא צדיק גמור ההוגה בתורת ה' יומם ולילה, מה שאין מסגנון הלשון לדבר בהפלגה יתירה כזאת.

ולהג"ל יתבאר דכוונת המשורר באדם כזה אשר אינו הולך בעצת הרשעים אשר המה מתגאים

דבר זה בא הקב"ה להורות כעת לישראל טרם יקבלו עליהם עול תורה, שיכירו וידעו כי ידיעת ההפכים בשוה, וכיון שעיקר שורש הטומאה הוא הגאווה וההתנשאות, הרי שמזה ילמדו וידעו כי תכלית הקדושה הוא לבוא לידי ענוה ושפלות. ולזה אמר הכתוב אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אל'י, ותכלית המטרה הוא במה שהקב"ה רוממם והגביהם מעפר ומאשפתות הוא לבוא אליו ית"ש, וזהו רק על ידי שיתנהגו בענוה והכנעה, כי 'אני את דכא אתי את דכא' כנ"ל. אולם דעו נא ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי זהו רק אם והייתם לי סגולה מכל העמים, ויבדלו מן האומות אשר המה דרכם בגאות והתנשאות, וכדאמרו חז"ל (חולין דף פ"ח ע"ב) נתתי גדולה לנמרוד אמר הבה נבנה לנו עיר, לפרעה אמר מי ה', לסנחריב אמר מי בכל אלהי הארצות וגו', לנבוכדנצר אמר אעלה על במתי עב, לחירם מלך צור אמר מושב אלהים ישבתי בלב ימים וכו'. לא כן בני ישראל ידעו כי ואתם תהיו לי רצ"ל שאני הוא המהווה ועושה אתכם שתהיו ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכל ההשגות והמעלות שתשיגו כל זאת אינם אלא לי וממני הוא. וכשרואה האדם שזכה להבין אפי' פסוק אחד בתורה הרי זה רק בסייעתא דשמיא ובעזר עליון מאת השי"ת, דבלא זה לא היה יודע אף לא לקרוא אותיות הא"ב, וכל השגה שהשיג בלימוד התורה הק' הוא רק מרחמי הבורא ית"ש שאינו זורקו מלפניו והוא אשר הוא עוזר דלים נותן לו מתנת חינם שיהיה לו איזה שייכות ואחיזה בתורה הק' וקיום מצוותיו ית"ש.

- הזהירות מענוה פסולה שעלול לבוא לידי יאוש בנין בן -

וגמר הכתוב אומר אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל - לא פחות ולא יותר, רצ"ל דמחד לא יבואו חלילה לידי גאות, ויקיימו התורה והמצוות ככל יכולתם בידיעה שכל מה שישגו הוא במתנה מאת השי"ת, ומאידך יזהרו במאוד מאוד שלא ליפול לידי ענוה פסולה, לגמור בדעתם כי יקשה מהם הדבר להשיג התעלות בתורה ועבודת השי"ת.

מאידיך בלא שיהיה לאדם מידת ההכנעה והשפלות
אין ביכולת כלל להתקרב אליו ית"ש.

וב' העניינים הללו לכאור' נראים הם כתרתי
דסתריו, ולזה צריך להפיל הרבה תפילות ותחנונים
ותרדנה עיני האדם דמעוה בבקשת רחמים לפני
השי"ת שלא ישליכהו מלפניו. ויחננו השי"ת מדת
החכמה אשר הוא כולל ב' הפכים בנושא אחד
כנודע (ראה ייטב לב, פר' נח בשם הרה"ק מבארדיטשוב
זי"ע), שעל ידי כן יוכל להבחין ולידע הדרך הישרה
אשר ילך בה ולא ינטה חלילה ימין ושמאל, שמחד
לא יבוא עד לידי ענוה פסולה, ומאידיך לכל ירום
לבבו בנאות והתנשאות. וההבדל בין ייאוש ועצבות
לשכירת לבו של אדם שיהיה לו לב נשבר ונדכה הוא
פחות מדקה מן הדקה ומכחוש השערה, והרבה יש
לו לאדם להתייגע ולהתחנן בכביה וצעקה לפני
השי"ת שיזכה להבחין ולהבדיל בין טוב לרע, עד
שכלפי שמיא יהיה גלוי וידוע כי יש לו לב נשבר
ונדכה באמת ומאידיך שלא יבוא לידי נפילה
בעבודתו ית"ש.

- עיקר תפילת יצחק אבינו ע"ה היה להפך בחי'
שק"ר לשד"ה -

להנ"ל יתבאר מה שהביא בבעה"ט בפרשתן
המסורה ב"פ 'לפנות ערב', חדא (בראשית כד, סג)
ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ואידיך (דברים
כג, יב) והיה לפנות ערב ירחץ במים. דהנה איתא
בספה"ק (אריה"ק, שער הכוונות, דרושי סדר שבת, דרוש
א, ענין קבלת שבת) שהקדושה מכונה 'שדה' בחי' חקל
תפוחין קדישין וכברכתו של יצחק ליעקב (בראשית
כו, כז) ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה',
והקליפות בחוצפתם פועלים לשנות ולהפוך אותיות
'שדה' ל'שקר', וזה על ידי שנוטלים את העוקץ מאות
ד' של 'שדה' לתת אותה על הרגל של אות ה',
לעשותו ק' בבחי' ורגליה יורדות מות (משלי ב, ה),
ובכך נתחלף הד' לר' והה' לק', ונתהפך מבחי' שד"ה
בסוד הפסוק (שיה"ש ז, יב) 'לכה דודי נצא השדה',
חקל תפוחין קדישין להיות בחי' שק"ר, ועבודת
האיש הישראלי הוא להיפך להחליף משקר לשדה
לקצר רגל הק' בבחי' שקר אין לו רגליים, ולהגביר
כח הקדושה על כוחות הס"מ, עכתוד"ק, ובספה"ק

בלבכם בנאות והתנשאות, כי באופן כזה אין תורתם
סלקא לעילא ואדרבה כל מעשיהם ותורתם נחמסים
אל בין הקליפות ולקליפת נוגה ומזה יונקים הם כל
יניקתם כנודע מספה"ק. ורמז המשורר האיך צריך
הנלבב והחפץ לעבוד את השי"ת כראוי לפעול
ולעשות, ועל זה אמר אשרי האיש אשר לא הלך
בעצת רשעים וגו', היינו שהוא חפץ שכל תורתו
וקיום מצוותיו לא ילכו ליתן תוספת אומץ חלילה
לצד הטומאה, שזה יהיה על ידי שידע נאמנה כי אם
בתורת ה' חפצו שיודע שכל מה שהשיג הכל הוא
'תורת ה'', ואינו מדיליה כלל וכלל, כי הוא מעצמו
לא היה יכול להשיג מאומה. ובהכירו ויודעו כי
הקב"ה הוא כל יכול הריהו מבקש ומתחנן אצלו
שיחוס וירחם על נשמתו האומללה, כי האף שירד
כל כך ונפל אחורנית עד שאינו ראוי כלל, עם כל
זאת הוא מבקש בתורת מתנת חינום וצדקה שיזכה
ובתורתו יהנה יומם ולילה.

וע"ז גמר אומר והיה בעץ שתול על פלגי מים,
רמז כאן על מידת הענוה, שאמרו חז"ל (תענית דף ו'
ע"א) נמשלו דברי תורה למים, מה מים יורדים
ממקום גבוה למקום נמוך אף דברי תורה אין
מתקיימים אלא כמי שדעתו שפילה, וכאשר יהיה
בבחי' עץ שתול על פלגי מים, או אז אשר פריו יתן
בעתו ועלהו לא יבול, ויזכה ותהיה תורתו סלקא
לעילא לשמי רום.

- הרבה יש להתפלל שיוכל לשלב בחי' ענוה
ונאות דקדושה יחד -

והנה מה נאמר ומה נדבר בדורנו דור יתמי דיתמי
עני ואביון, שאין לנו ממי לשמוע וללמוד, הרי שאחד
מחבלי משיח הוא שכאשר יעיין האדם מעט בספרי
יראה כספה"ק ראשית חכמה או שאר ספרים הק',
יבוא על ידי זה לידי ייאוש ועצבון הרוח, כי כאשר
יהרהר ויבדוק במעשיו ויודע לפני מי עתידים הם
ליתן דין וחשבון, ואין שכחה לפני כסא כבודך, הרי
שמתוך כך יכולים ליפול עד לנוקבא דתהומא רבא.
ובאמת שאסור לשבר רוחם של בני ישראל, ובוודאי
כי אמת ויציב הוא שיש לחזק ולרומם נשמות ישראל
וליתן להם תוספת אומץ וחוזק בעבודתו ית"ש, דאז
כולי האי ואולי לא יבואו עד לכדי פריקת עול. ואמנם

ביארו בזה בכמה וכמה אופנים (ראה באר מים חיים, פר' נח, ועוד).

ועפ"י פשטות אפ"ל, דהנה כשעוסק האדם בתורה ובמצוות מתוך גאות והתנשאות, הרי שבכך הוא נוטל בחי' 'אמת' ומהפכו ל'שקר', כי הנה תורה אמת כתיב ביה (ע"ז דף ד' ע"א), וכשהוא עוסק בתורה ועבודת השי"ת באופן כזה הריהו נוטל כל מעשיו ומוליכם אל הקליפות רח"ל חלף שיעלו לשמים לריח ניחוח להשי"ת.

והנה דל"ת מורה על ענין השפלות וההכנעה שהוא מלשון 'דל', ולזה חפצה הטומאה ליטול עוקץ הדל"ת ולעשותה רי"ש, ולהחדיר באדם גאות והתנשאות, וכמו כן מאות ה' המורה ג"כ על הכנעה ושפלות, דהיא אתא קלילא דלית ביה משישותא, להפכו לק' אשר רגליה יורדות מות. ובכך מהפכים שד"ה לשק"ר, ועל ידי שיהיו מתגאים במעשיהם הרי שעל ידי כן נתעבים הם חלילה מלפני השי"ת, ויורדים ובאים עד לעפר רח"ל.

זה שאמר הכתוב ויצא יצחק לשוח ולהתפלל, ועיקר תפילתו היתה בשד"ה היינו להפוך שק"ר לשד"ה. והעצה לזכות לכך הוא והיה לפנות ערב ירחץ במים, רומז לאדם שיבכה ויזיל מעיינות דמע בתפילה לפני השי"ת הורינו ה' דרכך אהלך באמיתך, שלא אכשל חלילה ואבוא לידי שקר, כי לעשות רצונך אלוקי חפצתי, ואילו היצר הרע הוא מבלבל דעתנו ושכלנו עד מאוד, להרפות ידינו מעבודתו בתואנה כי כבר הרבינו לעשות ללמוד ולהבחין וכו', ואין לנו להתאמץ עוד ועוד, ורק על ידי הבכיה והתחינה לפני השי"ת יעלה בידינו לעמוד כראוי בעבודת השי"ת בלא לנטות ימין ושמאל.

- ביאור נס חנוכה וכת התגברות היונים -

ויתבאר ענין יומין דחנוכה, דבגמ' (שבת דף כ"א ע"ב) מאי חנוכה, דת"ר בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה וכו', שכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה. והנה לכאן הוא מן התימה, האיך

יתכן שבמקום המקדש וקודש הקדשים, שהכהן גדול זכה ליכנס לשם רק פעם אחת בשנה, ואם לא היו אז מחשבותיו הגונות לא יצא משם בחיים כדאיתא בירושלמי - שלטו בו ידי זרים, והיאך עלה ביד היוונים להכנס אל תוך היכל ה' אשר שם מקום השראת שכינת עוזו, ששקצו אבני המזבח וטמאו את בית המקדש.

ובהכרח לומר שכל זמן שהשכינה הק' שרתה בבית המקדש, אכן לא היה שייך שיכנסו שם זרים, ולזה טרם החורבן עשרה גלויות גלתה שכינה (ראש השנה דף ל"א ע"א), וכך היה יכולת לטומאה ליכנס למקום המקדש, ואמנם כיון שלא עשו ופעלו העבודה בבית המקדש מתוך הכנעה ושפלות אז שרתה השכינה הק' עמהם, ולא עלה ביד היוונים הרשעים להכנס ולטמאות מקום המקדש. ברם מכיון שלא היתה עבודתם כי אם מתוך גאות והתנשאות, הן עבודת הכהנים בהקרבת הקרבנות, והן עבודת הלווים בשירה ובזמרה, הרי שבכך כביכול דחקו רגלי שכינה ונסתלקה השכינה ממקום המקדש, וממילא אזלא לה השמירה דלעילא ועלה ביד היוונים להכנס שמה.

ועל כן אחר שנצחום בני חשמונאי, והורו הדרך הישרה לעסוק בתורה ובמצוות מתוך הכנעה ושפלות, התקינו חז"ל להדליק על פתח ביתו מבחויץ (שבת דף כ"א ע"ב), ולכאן צ"ב הטעם לזה דאם משום פרסומי ניסא לא מצינו שיקראו את המגילה ויאכלו מצה ברחוב העיר משום פרסומי ניסא. ולהנ"ל יבואר דחפצו להורות בזה לאדם שידע כי בכל עת תמיד עדיין עומד הוא בפתח השער, וכנודע מאמר רביה"ק הרר"א זי"ע (נועם אלימלך, ליקוטי שושנה, ד"ה פתחי לי) בפסוק (תהלים קיח, יט) פתחו לי שערי צדק אבוא בם אודה י"ה, דהצדיקים המה סוברים בדעתם תמיד כי עדיין לא דרכו על שערי מפתן העבודה, יעו"ש, וזהו סימן לצדיק אמת שבכל עת הוא בשפלות ובהכנעה שעדיין עומד הוא מבחויץ.

על כן אחר שנצחו בני חשמונאי והחדירו בבני ישראל כי כל כח היוונים באה להם בגין מידת הגאות וההתנשאות, שבאופן כזה נעשה מסך המכדיל בין ישראל לאביהם שבשמים, כי לא ניתן

ובענין זה הביא בספר קדושת יו"ט (פרשת בהר, ד"ה והנה כמו) בשם המהר"ם א"ש (אמרי אש, פרשת ויצא, ד"ה ואני פירשתי) לפרש הכתוב מאין יבא עזרי עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ וגו', דגם מאין יתכן להיות יבא עזרי, רצ"ל גם בבחינת יש מאין אפשר להתרחש נס, וזאת כאשר עזרי מעם ה', כי אצל הקב"ה בכבודו ובעצמו אין שום מניעה לעשות נס בכל אופן שהוא, וראיה לדבר עושה שמים וארץ, שהוא ברא את העולם כולו יש מאין עיי"ש, וכעין זה כתב זקה"ק זי"ע בישמח משה (פרשת וישב, ד"ה עוד ביאור על דברי רש"י) דאף דאין הברכה שורה בדבר המדוד והמנוי (תענית דף ח' ע"ב) מ"מ כאשר הברכה באה משם הוי' ב"ה וב"ש היא חלה בכל אופן.

והעצה לאדם שעל ידה יזכה להמשכת הברכה משם הוי', היא על פי דברי הכלי יקר (בראשית מא, א פרשת מקץ, ד"ה והקרוב אלי) שכתב דכדי לאמת דבר זה שהקב"ה שוכן את דכא ושפל רוח, צירף בשמו הגדול ית' ארבע אותיות של מספר מועט יותר מכל האותיות שבאלפ"א ביתא, כשתכתוב יו"ד ה"א וי"ו ה"א, הסתכל בכל האותיות כשתכתבם במלואם, לא תמצא שום אות שיעלה למספר מועט כמו אלו, וכן אמרו רז"ל (מגילה לא, א) כל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו וכו' עכ"ל עיי"ש.

והיינו דהשם הוי' ב"ה וב"ש מורה על ענוה וביטול, ואשר לכן הקב"ה בוחר בשפלים דייקא, ומשתמש במאני תבירי (זוה"ק ח"ב, פר' יתרו, דף פ"ו ע"ב) דייקא, ולזה כשמתנהג האדם בענוה ושפלות והוא בעיני עצמו כחרס הנשבר, אז זוכה לברכה משם הוי"ה ועל ידי כן יבוא עזרו אף באופן של למעלה מדרך הטבע באופן של יש מאין, כי בזכות מדת הענוה מקויים בו עזרי מעם הוי"ה, שזוכה לברכה בבחינת הוי' הרומזת אף היא למדת ענוה.

ואמנם כאשר נצחו בני ישראל את היוונים, הרי שעדיין לא הגיעו אל תכלית השלמות, על כן בהכרח היה שיהיה הנס דייקא על דבר המצוי וקיים, ולזה הוכרחו למצוא פך אחד של שמן שעליה תחול הנס, ויהיה בו להדליק שמונה ימים. ועל כן התקינו חז"ל לעשות שמונה ימים חנוכה להורות שבעת הנס לא

להתקשר ולדבוק בהשי"ת זולת על ידי ההכנעה והשפלות. ולזה כאמור התקינו להדליק דייקא על פתח ביתו ואף למטה מעשרה טפחים (שבת דף כ"א ע"ב), ואמרו חז"ל (סוכה דף ה' ע"א) לעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה, ואולם האדם בעצמו יסבור כי הוא נתון בדרגה ירודה ונמוכה כל כך, עד שאין לו כל שייכות אל השי"ת, ויעמוד בוש ונכלם ממצבו השפל, ורק על ידי כן יזכה להתקרב אליו ית"ש.

- ברכה הבאה ע"י הבוכ"ע לבדו יכולה לחול גם בבחי' יש מאין -

עפ"י האמור יבואר מה דאיתא בעמרת זקנים (סי' עת"ר) חנוכה נוסריקון ח' נרות והלכה כבית הלל, וצ"ב דהא בכל מקום קיי"ל כבית הלל, ולמה נרמז דייקא בחנוכה.

ויבואר בהקדם דברי הט"ז (אורח חיים סי' עת"ר, ס"ק א) לתרץ קושיית הבית יוסף הידועה (שם) בענין נס חנוכה, דכיון שהנס היה רק ז' ימים שכן עבור היום הראשון היה די שמן, אם כן למה עושים אותה ח' ימים, על פי המובא בזה"ק (פרשת לך, ח"א דף פ"ח ע"א) שאין הקב"ה עושה נס לעשות בריה חדשה יש מאין, ולכן בדבר ריקן לגמרי אין שייך בו ברכה, ורק במה שיש כבר בעולם אפשר להיכנס בו ברכה, ואפילו הוא דבר מועט נותן בו הקב"ה ברכה להרבות המעט, וכדמצינו אצל אלישע (מלכים ב, ד, ג-ו) דרק כשהיו לו כלים היה יוצק השמן וכשלא היו כלים נפסק השמן עיי"ש, ולפי זה שפיר היה נס גם ביום הראשון על עצם מציאת פך השמן, כי רק בזכות השמן הזה שנשאר לפליטה היה מקום לנס לחול עליו לעוד ז' ימים, ומבלי השמן הזה לא היה מתרחש הנס, עכ"ד.

ובספר אפיקי יהודה (דרוש יט, אות יג) עמד בזה, דמדברי זוה"ק הג"ל נראה דרק כשהברכה באה על ידי נביא או שליח, כמו בימי אלישע, רק אז היא שורה בדבר הקיים בלבד, משא"כ כשהברכה באה מאת הבורא ית"ש בכבודו ובעצמו בלי שום ממוצע, בוודאי יכולה הברכה לחול בכל מצב, וכמו שהבורא ית"ש ברא את כל העולם כולו יש מאין, ואם כן בנס חנוכה שנעשה על ידי הבוכ"ע היה הנס יכול להיות גם אם לא היו מוצאים שמן כלל וכלל, עיי"ש לדרכו.

למדת אי"ן, להיותם כאין בטלים ממציאותם להבורא כל ית', אז היו משיגים את שניהם, כי באי"ן אין קצות ניכרים, זה שמעתי בשם הקדוש הנ"ל והדברים עמוקים מאד בחכמה, עכלה"ק.

והמכוון בדבריו הקדושים, דכל זמן שהאדם מרגיש עצמו בבחינת יש, הריהו דומה לחפץ גשמי שיכול לעמוד במקום אחד בלבד, בצפון או בדרום, ולכן לא יתכן שיזכה בחדא מחתא גם לחכמה הבאה מצד דרום וגם לעשירות הבאה מצד צפון, אולם מי שבא לידי ענוה אמיתית ומרגיש בעצמו ביטול המוחלט ממש להיות בבחינת אין כפשוטו, הרי אדם כזה אינו תופס מקום כלל ושפיר הוא יכול להיות ברגע אחד הן בצפון והן בדרום, וממילא הוא זוכה גם לחכמת התורה וגם לעשירות כי אינם סותרים זה לזה כלל (וראה צמח דוד, פר' בחקותי).

ונמצא שהאדם אשר הוא מתגאה בעצמו כביכול יש בו איזה 'יש', הרי שהוא בעל גבול עד היכן יכול לזכות, ואף אם זוכה להמשיך איזה יניקה מן השמים, מכל מקום אין זה כי אם בצד אחד. לא כן מי שהוא בתכלית השפלות והענוה והוא בעצמו כחרס הנשבר שיודע כי אין בידו מאומה, הרי שהוא יכול לזכות לתורה וגדולה במקום אחד, וכרבינו הקדוש ועוד הרבה צדיקים, דמאחר והוא אינו תופס מקום, יכול הוא לאחוז ב' הקצוות בבת אחת.

ובימי החנוכה נמי ניתן לזכות לב' העניינים הללו, דהנה 'שמן' מורה על חכמה, וע"ד מה שנאמר (קהלת מ, ה) 'ושמן על ראשך אל יחסר, ומאידך 'שמן' מורה נמי על השפעות גשמיות ועשירות, וע"ד הכתוב (בראשית מט, כ) מאשר שמנה לחמו. וכיון דכל כח היוונים לא היה אלא בגין טומאת הגאות וההתנשאות שזהו שגורם להסתלקות השכינה מבית המקדש עד שהיה בידם כח להיכנס להיכל ה', הרי שבימי החנוכה שבהם מעוררים גודל נצחון וישועת השי"ת, אז באים לידי שבירת הלב וההכנעה, וממילא יכולים לזכות הן לברכה רוחנית בחכמת התורה והן לברכה גשמית לשפע רב טוב.

ובזה יש ליתן טעם למה שכתב המג"א (סי' עת"ר) נהגו הנערים לסבב על הפתחים בחנוכה, והיינו דכנ"ל בימי החנוכה נשפע מן השמים שפע רב גם

היו ישראל ראויים לנס גדול שיחול הברכה אפי' על בחי' יש מאין, והיינו מאחר ובאותו הדור עיקר הצרה היתה הגאות וההתנשאות שכאמור מהאי טעמא היה כח ביד היוונים הרשעים לחלל את מקדש ה', וכיון שלא היו בתכלית הענוה והשפלות, על כן לא יכלו לזכות לברכה משם הוי"ה ב"ה בבחי' יש מאין. וכאשר ידליקו שמונה ימים נרות חנוכה ירהרו בטעם הדבר ויזכרו גודל הצרה והצער ואף את דרך הישועה שכל זה הגיע אליהם על ככה בגין מדת הגאות וההתנשאות שלקו בזה.

ומהאי טעמא הלכה כבית הלל וההוראה בהדלקת הנרות הוא לעשות כמידת בית הלל, אשר מידתם היתה ענוה, - ואף שגם בית שמאי ח"ו לא נהגו עצמם בגאות והתנשאות, אכן דרך עבודתם היתה שכלפי חוץ ובחיצוניות היה נראה כי נוהגים הם בבחי' של 'ויגבה לבו בדרכי ה'', ואילו בית הלל עיקר עבודתם היתה במדת הענוה והשפלות שעל ידי כן ניתן לזכות להתקרב אליו ית"ש, ועל ידי מידת הענוה הרי אף אם האדם הוא ריקם מכל ואין בו מאומה, מכל מקום יכול לזכות לברכת הוי"ה שהוא ברכה גם על יש מאין כנ"ל.

ולזה מבואר בספה"ק כי עיקר ימי החנוכה הוא על קבלת חלק התורה שבעל פה, להתחזק בקבלת דברי חז"ל הק' וללמוד כל תורתם. והדרך לזכות לכך הוא רק על ידי מידת ההכנעה והשפלות, וכנ"ל שכשהוא יודע שהוא כלי ריקם ועדיין עומד הוא מחוץ למפתן הדלת, ומכל מקום הלא הקב"ה אשר הוא כל יכול הוא יכול לעזור ולסייע בעדו, עד שיזכה לשייכות ואחיוה בתורה הק' ועבודת השי"ת.

- כשהאדם מתנהג בענוה הריהו נעשה בבחי' 'אין' ומקבל השפע מצפון ומדרום יחדיו -

וביותר י"ל, עפ"י מה שהביא רביה"ק מוהרצ"א זי"ע בספר אגרא דכלה (פרשת וישב, ד"ה וישב יעקב) וזל"ק, שאלו להרב הקדוש מהרד"ב זצוק"ל [הוא הרה"ק הרבי ר' בער זי"ע המגיד ממעזריטש] מפני מה בעלי התורה והמצות אינם עשירים, והשיב דהנה הרוצה להחכים ידרים והרוצה להעשיר יצפין (כבא בתרא דף כ"ה ע"ב), ממילא כיון שבוחרים בקצה הדרום, רחוקים המה מצפון זהב יאתה (איוב לו, כב), ואמר אילו יבואו

בגשמיות, וזהו על ידי אשר באים ישראל לידי הכנעה ושפלות, ויודעים שעומדים אנו בדלת ואין אנו זכאים ויכולים כלל להכנס לפנים ממפתן הדלת, כי כדלים וכריקים דפקנו דלתיך, ואז משפיע השי"ת שפע רב מלעילא מב' הקצוות מצפון ומדרום חכמה ועושר יחדיו.

- ביאור מקראי קודש ומאמרי חז"ל בפרשתן -

עתה ניתנה ראש ונשובה בארה לבאר מקראי קודש דפרשתן, דאמר הכתוב ואברהם זקן בא בימים, וע"ד מה שפירש מרן אאדמו"ר זי"ע, דהגם שזכה אברהם לכל מדרגותיו וחכמתו העצומה, מכל מקום היה בא בימים, ובשפלותו וענוותנותו סבר כי אין בידו מאומה, והוא כילד קטן בן ימים מספר, ומהאי טעמא גופא וה' ברך את אברהם בכל, היינו בב' הבחינות הן העשירות אשר מצפון זהב יאתה והן לחכמה אשר מגורה בדרום, כי על ידי מה שהיה אברהם בהכנעה ושפלות כחרס הנשבר זכה לב' הבחינות יחד כנ"ל.

וע"ז רמזו חז"ל כשהסמיכו להכא הפסוק יפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך לענוים יתן חן, דהנה 'חן' הוא היפך קליפת נגה, והמתקת קליפת נג"ה הוא על ידי ח"ן שהוא עולה כמספרו כמש"כ האר"י בכוונת תוספת שבת (וראה ייטב לב, פר' וישלח, ועוד). ולהנ"ל יבואר, דקליפת נגה שולט על ידי שבא האדם לידי גאות והתנשאות, וההמתקה לזה הוא ע"י בחי' ח"ן שעליה נאמר 'לענוים יתן חן'.

ודרשו חז"ל נתייפית בעליונים והיינו שהתורה והמצוות שקיים סלקי ופרחי לעילא, ונתייפית בתחתונים שאף זכה לברכה גשמית ומקנה רב היה לאברהם ויהי לו צאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחות ואתונות וגמלים, וה' ברך את אברהם בכל שזכה לב' העניינים על ידי מידת ההכנעה והשפלות כנ"ל.

וזהו שרמזה תורה נמי בשרה אמנו, אשר היא היתה עזר כנגדו של אברהם אבינו ע"ה עד שאברהם טפל לשרה בנביאות היה, ואין לנו כל השגה בקדושתה ומדריגותיה הרמות של שרה אמנו, והנה כשם שאברהם אבינו התנהג כל ימיו בבחי' הכנעה ושפלות וכדאמר ואנכי עפר ואפר, אף שרה אמנו ע"ה סברה בעצמה כן. ולזה כששמעה

שרה שלא נשחט יצחק לקרבן, שוב היתה סבורה בעצמה כי כל זה היא בגין עוונותיה. דהלא אברהם אבינו נצטווה והעלהו לעולה, ואף יצחק פשט צווארו ומסר נפשו לכך, והנה אף על פי כן לא זכו, ובוודאי אין הקולר תלוי אלא בי, וסברה בעצמה שכיון שפגמה במעשיה על כן לא נשחט, ונמנע מיצחק המדריגה העליונה והגדולה להיות עולה תמימה להשי"ת, ובאתה יותר לידי הכנעה ושפלות באופן בל ישוער ויתואר, ומתוך צערה פרחה נשמתה ממנה ומתה (וראה שו"ת דברי יציב ח"ג, סי' נ"ו).

ומצינו בחז"ל (גיטין דף ל"ו ע"ב) הנעלבים ואינם עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין וכו', עליהם הכתוב אומר (שופטים ה, לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. כי מצינו בשני המאורות (חולין דף ס' ע"ב) שקטרגה הלבנה ואמרה אין שני מלכים משמשים בכתר אחד, ואמר לה הקב"ה לכו ומעטי את עצמך, ונמצא כי גלגל חמה מורה על תכלית השפלות, ועל כן היא לא באה בטענה שאי אפשר לשני מלכים וכו', לא כן הלבנה אחזה עצמה למלך ולכן אמרה אין שני מלכים וכו' והיתה לקויה במדת הגאווה. ועל זה רמז בבעה"ט כאן חיי ש'רה מ'אה ש'נה ראשי תיבות שמש, להורות שהיתה לה מדת השמש אשר מדתו היא הכנעה ושפלות כנ"ל.

והנה 'תמים' מורה על הכנעה ושפלות, וכמש"כ רש"י הק' (עבודה זרה דף ו' ע"א, ד"ה תמים בדרכיו) עה"פ (בראשית ו, ט) נח איש צדיק תמים היה בדורותיו - 'עניו ושפל רוח'. ועפי"ז יפורש הפסוק (דברים יח, יג) תמים תהיה עם ה' אלוקיך, ירצה כי להיות עם ה' אלוקים לא יתכן רק אם יתנהג בהכנעה ושפלות, שאז זוכה הוא להתקרב ולהתדבק אליו ית"ש.

ועפי"ז יבואר היטב מה שהסמיכו חז"ל במדרש כאן הפסוק יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה, ורמזו בזה טעמא מאי פרחה נשמתה של שרה כששמעה שלא נשחט יצחק, שזה היה בגין שבירת לבה והכנעתה ושפלותה כי רבה, שתלתה הקולר בצווארה דבגינה לא נשחט יצחק, ומגודל צערה פרחה נשמתה.

וע"ז בא הרמז שני חיי שרה - כולם שווים לטובה, והיינו שהיו כל ימי חייה שווים לטובה בכל

הכנעה ושפלות, שלזה נקראת 'אסתר' שהיתה מוסתרת בהסתר בתוך הסתר.

ודייקא אסתר היא שהביאה את נס הצלתם של ישראל שבאותו הדור, כי עיקר הגזירה היתה על כך שלא התנהגו בני ישראל במדת ההכנעה והשפלות, דכך אמר הצר הצורך (אסתר ג, ה) ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים, ובעוד אשר צריכים שיהיו דתיהם שונות מכל עם, שיתנהגו בהכנעה ובשפלות, הרי שאת דת המלך אינם עושים, וכיון שלא נהגו עצמם במידת הענוה על כן נתרגשה עליהם הצרה הגדולה הזאת. אכן מרדכי ידע את כל אשר נעשה (שם ד, א), והוא הורה ולימד לבני ישראל שאי אפשר לזכות לדבקות אמת וקירבה להשי"ת רק על ידי מידת ההכנעה והשפלות, וכאשר באו לבסוף בני ישראל אל תכלית הענוה והשפלות, או אז הדר קבלוהו לתורה בימי אחשוורוש, ובד בבד עם חכמת התורה אף זכו לשפע ברכה ופרנסה דלעילא, ולכך התקינו אז (שם ט, כב) ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים. ובכל זה עורר רבי עקיבא את תלמידיו שידעו כי אין כל סתירה בין ב' הדברים הללו, וכאשר יתנהגו אף המה בענוה ובשפלות, יזכו לברכה ברוחניות בתורה ואף בגשמיות לשפע ברכה דלעילא.

*

ולזה הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה 'בך חותמין' (פסחים דף ק"ז ע"ב), כי מרם ביאת המשיח בירידת ושפלות הדור, יצמרכו בני ישראל לישועה כללית ברוחניות ובגשמיות, הן לרומם את כלל ישראל שיזכו לתורה ולחכמה עליונה, והן לשפע גשמי, דהא בהא תליא, וכדאמרו חז"ל (עירובין דף מ"א ע"ב) העניות מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו, ובהכרח הוא שיעזור השי"ת ויושיע את בני ישראל להשפיע להם גשמיות ורוחניות יחדיו שלא יחסר להם מאומה. וכל זה הוא בזכות אברהם אבינו ע"ה אבי האומה הישראלית אשר נהג עצמו במדת הענוה ואמר ואנכי עפר ואפר, והוא המשיך לזרעו אחריו עד סוף כל הדורות לבל יחסר להם מאומה, וכל זאת רק על ידי שידעו שלא לנוע חלילה מדרכו זו, שהגם כי יגבה לבכם בדרכי ה', מכל מקום יזהרו במאוד מאוד לבל יבואו חלילה לידי גאות

העניינים, הן ברוחניות והן בגשמיות וכנ"ל שמי שמתנהג בתכלית הענוה והשפלות, הוא יכול לינק מב' הקצוות, ולקבל שפע מן החכמה שבדרום, ואף השפעה גשמית מצפון.

ומעתה נבין ענין רבי עקיבא ותלמידיו, דהנה זה היה אחר חורבן הבית כאשר וידל ישראל מאוד עד שהגיעו לידי עניות של פת לחם, וכיון דהוי טפלי תלויין ביה והיה לכל אחד מהם משפחה אשר היה עליו לכלכל אותם ולזונם, וידעו שיתכן שיהיה לו לאדם רק אחד משני העניינים או שיהיה גדול בתורה, או שיהיה לו ממון הרבה, על כן ביקש העם להתנמנם כאשר היה רבי עקיבא יושב ודורש, כי סברו שרכם רבי עקיבא אשר ראשו מגיע השמימה הוא אינו מכיר ויודע בצרכי עמך המרובים ושיש להשפיע להם שפע פרנסה שיהיה להם להביא לחם לפי הטף, בעוד שהוא עצמו אינו זקוק למאומה כי אם בענייני רוחניות.

ולזה כשביקש לעוררם רמזו להם, כי טועים הם בדבר הזה, כי אף אם יהיו דבוקים בחכמת התורה יש בידם לזכות גם לעשירות ושפע גשמי, ואף שהמה מב' קצוות זה בדרום וזה בצפון, מכל מקום על ידי מדת ההכנעה והשפלות, כשיהיה להם לב נשבר ונדכה יכולים לזכות לב' הדברים יחדיו. וכאשר ישכיל האדם לידע כי הוא מעצמו אין לו מאומה, ויקיים בעצמו הכתוב (תהלים לא, ו) בידך אפקיד רוחי, וידע כי אתה א"ל רועי, ולפני הבורא ב"ה גלוי וידוע כל אשר חסר לי, הרי שעל ידי שזוכה האדם לבוא לבחי' 'אין' ודבוק הוא בהשי"ת הרי שאז משולחן גבוה קא זכו ומקבל מן השמים ברכה ברוחניות ובגשמיות יחדיו.

ולרמוז לזה אמר להם הך דרשה מה ראתה אסתר שתמלוך על קב"ז מדינות תבוא בתה של שרה שחיתה קב"ז שנים ותמלוך על קב"ז מדינות, ושני חיי שרה כולם שוים לטובה, ובד בבד עם הנבואה שהיה בה היה לה גם שפע ברכה ולא ידעה מחסור כלל, והיינו טעמא לפי שהיתה בבחי' 'שמש' אשר יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה. ובזכות זה נמי זכתה אסתר לב' העניינים רוחניות וגשמיות יחדיו, כי גם אסתר מורה על

והתנשאות, כי לא יזכו להתעלות במעלות התורה והעבודה רק על ידי מדת הענוה, אשר קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע (תהלים לד, יט), בעוד שעל ידי מדת הגאווה וההתנשאות יבוא האדם לעבר פי פחת ויפול עד לשער הנו"ן שבשערי הטומאה.

ולזה חנוכה הוא חינוך והרגל לגאולה העתידה כנודע מרביה"ק מוהרצ"א זי"ע (בני יששכר, מאמרי כסלו טבת, מאמר ב, אות כט), כי לפני ביאת משיח צדקנו יריק עלינו השי"ת בזכותיה דאברהם רחימא ברכה דלעילא ברוחניות ובגשמיות, ועל ידי כן דייקא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם (מלאכי ג, כד).

גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות, שהוא מבלבל דעתנו לבל נוכל להבחין ולהשכיל מהו דרך האמת לאמיתה והדרך הישרה, ומבקשים אנו מהשי"ת שהוא יכנים ויחדיר בנו דעת אשר הוא לשון חיבור, ועל ידי בחי' הדעת נוכל להתגבר ולחבר ב' הקצוות יחדיו ולא נתעה חלילה מן הדרך הישרה. ויטע בלבבנו דעת והשכל, ויטהר לבנו לעבדו באמת, היפוך דרך השקר, כי הבורא ב"ה אשר הוא בוחן כליות ולב, הוא רואה ומכיר בנקודת הלב הפנימית ויזכנו שתהיה באמת ובלב שלם לרצונו ית"ש ונזכה ללמוד בתורתו ולעבדו ית"ש באמת ויעלה לריח ניחוח לפניו.

יתן השי"ת לכל בני ישראל בכל מקום שהם בכל מקומות מושבותיהם די בכל אתר ואתר ברכה משמי מרום, ברוחניות ובגשמיות כגוף ובנפש, ויערה עלינו רוח שכל ודעת ורוח תשובה שנוכל לקבל עלינו עול מלכות שמים שלימה. ותן לכל איש ואיש די מחסורו אשר יחסר לו, ויהי החודש המשמש ובא לקראתנו סוף וקץ לכל צרותינו תחילה וראש לפדיון נפשנו, בגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

תפילת ערבית התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי שלמה זלמן למברגר שליט"א אב"ד מאקאווא נתניה.

מוצש"ק

בשעה 9.00 אחר הבדלה נכנס לביקור בקו"פ הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א רב שכונת אור החיים בב"ב, אחר ששה בצל הקודש על שב"ק, וזהו

תוכן השיחה:

הגרמ"ש קליין: זה לי פעם ראשונה שאני זוכה להיות על שבת בצאנז...

מרן שליט"א: יש זכויות יותר גדולות...

הגרמ"ש קליין: אצל מרן זי"ע הייתי בא לפעמים לשמחות, וכן לשיעורי חורש"י, אבל שבת זהו פעם הראשונה שאני זוכה לחיות כך מקרוב...

א הייליג פלאץ... רואים את ה'ערנסקייט' על הבחורים והאברכים...

מרן שליט"א: אני מבקש מהשי"ת שיקויים בי לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי'...

הגרמ"ש קליין: רואים בחורים מתפללים עם כזה 'ווארעמקייט'...

בשלוש סעודות הפליג מרן שליט"א על חשיבות מדת הענוה, ושאינן לאדם להיות מרוצה מעבודתו...

מרן שליט"א: בדרך כלל איני מדבר בסגנון כזה, אבל בדיוק ראיתי נושא זה בדברי מרן אאדמו"ר זי"ע, לכן דברתי כך... כיום צריכים לדבר יותר דברי חיזוק...

הגרמ"ש קליין: רש"י בריש פרשת וישב הביא ב' פשטים, בתחילה אומר רש"י משל למרגלית שנפלה בין החול וכו', ועוד כותב שם מסוגר בסוגריים, והיה בית יעקב לאש ובית יוסף להבה וכו'. ומקשים למה צריכים הפשט השני, ואם כבר צריכים זאת לפשט למה זה במוסגר. ואמרתי בדרך צחות, אבל זה אמת, שפעם בדורות הקודמים, ואני עוד זוכר זאת, כשדיברו לבחור דיברו אליו שצריכים לקום פארטאגס ולא לאבד הזמן וכדומה, אבל היום אין מדברים בנוסח הזה, היום אומרים לבחור שאין מתאים לו להתנהג ככה וכו'. ורש"י מדבר מב' הדרכים, הפשט הראשון זה המרגלית, היינו הדרך של קירוב ואהבה, והפשט השני הוא בחינת בית יעקב אש ובית יוסף להבה, ורש"י רוצה לומר שלא למחוק לגמרי הפשט, יש עוד רש"י ישן...

מרן שליט"א: צריכים לידע גם מזה.

הגרמ"ש קליין: היום כששמעתי התורה בסעודה שלישית ראיתי את הרש"י ישן במוחש...

מרן שליט"א: 'כי נער ישראל ואהבהו'... היום צריכים להתנהג כמו עם ילדים קטנים שמראים להם אהבה וחיבה, כמש"כ הרמב"ם (בפיה"מ סנהדרין פ"י, מ"א) שבתחילה משדלים את הפעוטות בקליות ואגוזים וכדומה.

ב"ה יש היום אברכים חשובים...

הגרמ"ש קליין: מפעם לפעם צריכים להזכיר את הרש"י ישן...

מרן שליט"א: חז"ל אמרו (סוטה מז, א) "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת", ואמר על זה חותני זצ"ל בשם צדיקים (ראה בן יהוידע, סוטה שם) שתהא שמאל דוחה, כי שמאל הוא יד כהה (מנחות לז, א), וצריכים לשלב קצת מהצד של יראה ועונש, ואילו הימין מקרבת צריך להיות העיקר.

זה ברור שבזמננו אי אפשר אחרית, זהו מציאות שיש

קטנות המוחין. אני אומר תמיד, כמו שנתקטנו השיעורים כן נתקטנו המוחין...

מרן אאדמו"ר זי"ע היה אומר פעמים רבות, וגם בחורש"י האחרונים אמר זאת, שכאשר יעלה למעלה יטען שם ויאמר, הייתי באושוויץ והרגו אז כשלושים אלף יהודים מדי יום ביומו, ולא ראיתי שם אף אחד שנעשה בעל תשובה... לעומת זאת כשהטיבו לישראל נתרבו הבעלי תשובה.

הגרמ"ש קליין: יש ווארט מהצמח צדיק זי"ע שאני חוזר עליו הרבה, על הפסוק (תהלים כג, ו) "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי", שיש ב' אופנים לחזור בתשובה, יש שאם רואה אדם שייסורים באים עליו הוא מפשפש במעשיו ויש פעמים שהקב"ה משפיע טובה לאדם והוא מתחיל להרהר איך זה מגיע לי, זה מביא אותו לתשובה. ומבקשים 'אך טוב וחסד ירדפוני', שהרדיפות והתעוררות לתשובה יהיו על ידי טוב וחסד...

מרן שליט"א: בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פרשת בא, אות יא) מביא בשם הבעש"ט הק', לפרש הפסוק (תהלים צד, א) א"ל נקמות ה' א"ל נקמות הופיע, על פי משל לאיש כפרי אחד שמרד במלך ופגע בכבודו, ובעוד ששרי המלך והשופטים רצו לילך עמו בכל חומר הדין להענישו ולהורגו על שפגע בכבוד המלכות, סבר המלך דאין זו הדרך כי הלא הוא איש סכל ובער ואינו מבין כלל מה שעשה. ותחת זאת קרבו המלך אליו והעלהו לגדולה להיות שר ונכבד, ומזמן לזמן העלהו יותר ויותר מדרגה לדרגה עד שנעשה משנה למלך. והכפרי הזה, בכל פעם שהטיב המלך עמו והביאו למעלה חשובה יותר, וראה עוד יותר את כבוד המלך ורוב עשרו וגודל מלכותו, כן נתרבה ונתגדל צערו וכאבו ובא יותר לשברון לב ולהכנעה על כך שהוא בסכלותו מרד במלך גדול ורחמן כזה ופגע בכבודו, ותחת שהמלך יעניש אותו הריהו מטיב עמו יותר. והמלך עשה כן בכוונה מכוונת, כי אם היה ממיתו היה זה רק צער לפי שעה ותו לא, מה שאין כן בדרך הזו היה מצטער כל ימיו ומוסיף תמיד בהכנעה, וככל שעלה ליותר גדולה כן הוסיף יותר צער על צערו איך מלאו לבו למרוד בכבוד המלוכה.

וזוהו א"ל נקמות הוי', רצ"ל שנקמת השי"ת היא על ידי מדת הרחמים מבחי' שם הוי', ולא כמלך בשר ודם, כי א"ל נקמות הופיע, היינו שהנקמה הוא במה שמופיע על בני ישראל מגדולתו וחסדו, ובראותם גדולת המלך ובזכרם שמרדו נגד מלך אדיר וחזק כל כך, אין לך צער גדול מזה, עכדה"ק (ועי' דברי חיים, פרשת וישלח, ד"ה ויקרא לו אל).

הגרמ"ש קליין: משוך חסדך ליודעיק קל קנוא ונוקם... **מרן שליט"א:** הייטב לב זי"ע מביא ענין זה בייטב פנים (אבני זכרון, אות כה; שפת היס, אות כג) בשם הרה"ק הרבי ר' בער זי"ע שביאר על פי זה מאמרם ז"ל (ברכות לג, א) גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר א"ל נקמות הוי', דהיינו שהנקמה עצמה באה על ידי

מדת הרחמים הנרמז בשם א"ל, בחי' חסד א"ל כל היום (תהלים נב, ג), ובשם הוי' ב"ה מקור הרחמים. ורמז זאת בדברי הפייט משוך חסדך ליודעך א"ל קנא ונוקם, שהשי"ת ממשיך ומשפיע חסדים ורחמים לישראל, וזה גופא הוא העונש והנקמה, לפי שזה מעורר את לב האדם להכנעה ולתשובה ולחרטה באמת בראותו את רב טובו של הקב"ה שמשפיע לו טובה וגדולה תחת עונשים ויסורים עיי"ש. ויש להוסיף בביאור משוך חסדך ליודעך, דעל ידי המשכת חסדים ורחמים, יבא האדם לידיעת ה' והכרת הבורא ב"ה, מבלי להזדקק לעונשים חמורים של יסורים וריבוי צרות ותלאות.

בספרים פרשו הפסוק אך טוב וחסד וגו', דמי שהוא עניו וחושב שלא מגיע לו כלום, אזי אך טוב חסד ירדפוני, משא"כ מי שמתגאה וחושב שמגיע לו... **הגרמ"ש קליין:** אך טוב וחסד, אך לשון מיעוט.

מרן שליט"א: ידוע מש"כ בתפארת שלמה (פרשת ויחי) עה"פ (בראשית מט, א) האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, עפ"י הכתוב (שיר השירים א, ד) משכני אחרוך נרוצה, שמתפללים אל הקב"ה למשוך אותנו אליו במדת החסד ואנחנו נרוצה אחריו, כי בקנין משיכה יש ב' אופנים, הא' הכישה במקל והיא תבוא, והב' קוראה ליה והיא באה, ובאופן הראשון בחינת הכישה במקל הנה כבר לקינו די והותר, אך אנו מצפים להיות הגאולה והישועה באופן השני בבחינת קוראה לה והיא באה. ואמר יעקב אבינו, את אשר 'יקרא' אתכם באחרית הימים, שהיה מתפלל על אחרית הימים קודם ביאת הגואל שאין עוד כח לסבול היסורים מכובד הגלות המר, ואז יקרא אתכם בקריאה בעלמא, וזה יהיה קנין המשיכה.

הגרמ"ש קליין: רואים גם שבזמן שמחה האדם מתעורר לתשובה, כמו כשאדם משיא את בנו, בקבלת פנים ובחופה ובמצוה טאנץ. משא"כ כשנמצאים במצב ירוד.

מרן שליט"א: המציאות היא שכשיהודים יושבים במנוחה היודישקייט פרה ורבה, זה ללא שום ספק. רואים את התקומה הגדולה וההתרחבות של קהלות יראי ה' מכל החוגים, בכל המקומות בעולם.

הגרמ"ש קליין: הגאון רבי שלום ברנדער זצ"ל היה אומר שיש היום אברכים שאין להם במה להתבייש מאברכים כמו לפני המלחמה... יש היום עובדים ויש תלמידי חכמים...

מרן שליט"א: אני אומר תמיד שהשי"ת נהנה מכלל ישראל, דאל"כ כבר היה מביא את משיח... רואים ערליכע יונגעלייט שמייגעים עצמם באהלה של תורה מתוך הדחק.

הגרמ"ש קליין: יש אברכים שמגוררים בדירות קטנטנות ומשלמים על זה סכומים גבוהים, ובקושי גומרים את החודש עם הכסף שמקבלים בכולל, ואפ"ה יושבים ולומדים גמרא והלכה...

מרן שליט"א: רואים בזה את מעלתם של ישראל.

מרן שליט"א: אבל אני באמת...

הגרמ"ש קליין: אני זוכר שהיה מסתכל על בחור שהיה מתפלל בהתלהבות וחמימות, והסתכל וראו עליו ממש מתקנא בו... זה היה החיות. ונפרדו לשלום.

יום ראשון פר' תולדות כ"ו מרחשון

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחרו הבר מצוה פסח נ"י בן הר"ר משה אהרן לאנגסאם מירושלים (ב"ר חיים מאיר מב"ב).

אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הר"ר אהרן דוד בלומנטל מפעיה"ק (ב"ר אברהם צבי מפעיה"ק, וח"ר משה בצלאל שאטן מפעיה"ק).

בערב קיבל מרן שליט"א קהל באמצע נערך שמחת הווארט של הבה"ח החתן מורנו משה אברהם יעקב נ"י בן הרב עזריאל רייכמן מפעיה"ק, עם הכלה בת הרה"ג ר' יעקב הרבסט שליט"א ראה"כ בקרית הבעש"ט (ב"ר חיים שמעון מק. הבעש"ט).

הגרמ"ש קליין: יש לי שייכות עם כמה מורי הוראות של צאנז... לא רק מהוותיקים כמו הרה"ג רבי מרדכי ברנט שליט"א...

מרן שליט"א: יש כבר דור חדש...

הגרמ"ש קליין: רבי זאב וקסברגר, רבי מרדכי לווינשטיין...

מרן שליט"א: יש היום יותר שואלים ממה שהיה פעם... למרות ירידת הדורות רואים צמאון גדול...

הגרמ"ש קליין: מי האמין מלפני חמישים שנה שיהיו צריכים לפתוח עוד בית מדרש ועוד בית מדרש, בליעה"ר... ראיתי שמרן שליט"א מחלק בשל"ס לבחורים, זה בוודאי חיזוק גדול... פעם לאלה שקמים לפנו"ב ופעם לאלו שנבחנו, זה חיזוק... זה דבר גדול... בכח זה יכולים לרומם בחור ולהכניס בו חשק ותקוה.

מרן שליט"א: יש הרבה בחורים ואברכים שאני מתבייש מפניהם...

הגרמ"ש קליין: שמעתי הרבה פעמים מכ"ק האדמו"ר הישועות משה זצ"ל שהיה מתבטא כן, שהוא מתבייש מהבחורים...

בחצרות קדשינו

ההגולה הנדירה של כוללי הש"ס:

גדולי ומאורי ישראל חתמו את ברכת קדשם

רשימת גדולי ומאורי ישראל אשר הגו בתלמוד הבבלי המפואר והנדיר של 'כוללי הש"ס' וחתמו בו את חתימת יד קדשם. כאשר זוכה אחד ויחיד מתורמי כוללי הש"ס, יזכה בהגולה הגדולה לקבל לרשותו את הש"ס הנדיר שעיני העם היהודי נשואות אליו.

לפנינו רשימת החותמים והמסכתות:

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א - מסכת ברכות. הגאון הגדול רבי ירוחם אולשין שליט"א, מראשי ישיבת ליקווד - מסכת גיטין. הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א, ראש ישיבת עטרת ישראל - מסכת עירובין. כ"ק האדמו"ר רבי דוד חי אבוחצירא שליט"א - מסכת נידה. הגאון הגדול רבי גרשון אדלשטיין שליט"א, ראש ישיבת פוניבז' - מסכת ברכות. הגאון הגדול רבי ראובן אלבז שליט"א, ראש ישיבת אור החיים - מסכתות ע"ז, הוריות, אבות. כ"ק האדמו"ר מאלכסנדר שליט"א - מסכת בבא קמא. כ"ק האדמו"ר מביאלא שליט"א - מסכת כתובות. הגאון הגדול רבי שמעון בעדני שליט"א, נשיא מועצת חכמי התורה - מסכתות זבחים ומנחות. הגאון הגדול רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א, ראש ישיבת רשב"י - מסכתות ראש השנה, יומא וסוכה. הגאון הגדול רבי שמעון גלאי שליט"א - מסכתות פסחים ושקלים. הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א, גאב"ד חניכי הישיבות - מסכת גיטין. כ"ק האדמו"ר מדושינסקיא שליט"א - מסכתות סנהדרין, מכות ושבועות. הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א, ראש ישיבת סלבודקא - מסכת בבא בתרא. חדב"נ כ"ק הגה"צ גאב"ד

קרית צאנז ירושלים שליט"א - מסכת יבמות. הגאון הגדול רבי חיים ווייס שליט"א, רבה של ביתר עילית מבוגרי כוללי הש"ס - מסכת גיטין. חדב"נ כ"ק הגה"צ גאב"ד צאנז זוועהיל שליט"א - מסכתות עבודה זרה, הוריות ואבות. הגאון הגדול רבי מיכל זילבר שליט"א, ראש ישיבת זוועהיל - מסכת עירובין. הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א - מסכתות נדרים, נזיר וסוטה. כ"ק האדמו"ר מטשערנאביל שליט"א - מסכת כתובות. הגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א, הראשון לציון - מסכתות תמורה וכריתות. הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א, ראש ישיבת חברון - מסכתות ביצה, תענית, מגילה, מו"ק וחגיגה. הגאון הגדול רבי שלום כהן זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף - מסכת בבא מציעא. הגאון הגדול רבי דב לנדא שליט"א, ראש ישיבת סלבודקא - מסכת בבא בתרא. כ"ק האדמו"ר ממודז'יץ שליט"א - מסכתות זבחים ומנחות. חדב"נ כ"ק הגה"צ גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א - מסכת יבמות. כ"ק האדמו"ר מתורת חכם שליט"א - מסכת גיטין. הגאון הגדול רבי מאיר מאזוז שליט"א, ראש ישיבת כיסא רחמים - מסכת בבא בתרא. כ"ק האדמו"ר ממאכנובא בעלזא שליט"א - מסכת עירובין. הגאון הגדול רבי אביגדור נבנצאל שליט"א, רבה של ירושלים העתיקה - מסכתות ע"ז, הוריות ואבות. כ"ק האדמו"ר מנדבורנה שליט"א - מסכתות תמורה וכריתות. כ"ק האדמו"ר מנאדבורנא צפת שליט"א - מסכת בבא קמא. הגאון הגדול רבי נפתלי נוסבוים שליט"א, ראש ישיבת חיי משה מבוגרי כוללי הש"ס - מסכת חולין. כ"ק האדמו"ר מתולדות יהודה סטוטשין שליט"א - מסכתות ר"ה, יומא וסוכה.

השו"ב הרה"ח ר' יוסף ישראלי שביקר בימים אלו בארה"ק, נקרא ע"י הרבנים הגאונים דקהילתנו שליט"א לבוא ולבקר במפעל בעת אשר נערכת שחיטה של 'גלאטיש'. נכון וראוי שמי שהוסמך ע"י כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע ושימש אצלו כשוטח ובודק, קיבל מפי קדשו הדרכות והוראות בכל ענייני השחיטה, יראה ויבחון את שחיטת 'גלאטיש', בהשגחה המהודרת של רבני קהילתנו הק' בשליחות קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. אל השו"ב התלווה בביקור גם הרה"ג ר' יעקב עזרא ראטה שליט"א, מנאמני ביתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

לא עבר זמן רב מאז שנכנס שו"ב למפעל וכבר נעמד מקרוב לבחון את עבודת השחיטה, לצד הדומ"צ הגאון רבי מרדכי לוינשטיין שליט"א, אשר יחד עם עמיתו הגאון רבי הלל דויטש שליט"א, עומד על המשמר בשליחות קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א לפקח באופן אישי על מלאכת השחיטה מהחל ועד כלה. השו"ב שהינו 'זקן ורגיל' במלאכת השחיטה, בחן את עבודת השחיטה במשך זמן רב. הדק היטב בדק את הסכינים ואת עבודת השוחטים העושים מלאכתם נאמנה מתוך יראת ה' בכל פרטי ודקדוקי ההלכה והמנהג.

השו"ב המשיך בסיורו במפעל יחד עם הדומ"צ כדי לבחון את מלאכת בדיקת כשרות העופות, בדיקת הריאות וצומת הגידים. בעיניו המקצועיות בחן במשך זמן רב את עבודת עשרות הבודקים המיומנים במלאכתם, אשר במתינות ובמקצועיות בודקים בישוב הדעת עוף אחר עוף, מסמנים את העופות אשר עברו תחת שבט ביקורתם ומורידים כל עוף אשר יש בו איזשהו חשש קל של בעיה כלשהו.

כאן עבר השו"ב למתחם הענק של ההכשרה, ההדחה והמליחה. השו"ב עקב אחר כל תהליך המליחה, אשר נעשית במחשבה רבה, בהידור רב ביותר. הוא נהנה עד

כ"ק האדמו"ר מסערט ויז'ניץ שליט"א - מסכת חולין.
 כ"ק האדמו"ר מסקולען שליט"א - מסכת שבת. כ"ק האדמו"ר מערלוי שליט"א - מסכת גיטין. הגאון הגדול רבי ברוך דוב פוברסקי שליט"א, ראש ישיבת פוניבז' - מסכתות זבחים ומנחות. הגאון הגדול רבי מלכיאל קוטלר שליט"א, ראש ישיבת ליקווד - מסכתות ע"ז, הוריות ואבות. כ"ק האדמו"ר מקאסוב שליט"א - מסכת שבת. הגאון הגדול רבי דוב איסר הכהן קוק שליט"א מטבריה. הגאון הגדול רבי שמואל קמינצקי שליט"א, ראש ישיבת פילדלפיה - מסכתות ע"ז, הוריות ואבות. כ"ק האדמו"ר מפינסק קארלין שליט"א - מסכתות ר"ה, יומא וסוכה. כ"ק האדמו"ר מראחמיסטריוקא שליט"א - מסכתות ביצה, תענית מגילה, מו"ק וחגיגה. הגאון הגדול רבי דוד צבי שוסטל שליט"א, מראשי ישיבת ליקווד - מסכת גיטין. הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א, ראב"ד העדה החרדית - מסכת קידושין. חדב"נ הגה"צ אב"ד קהילתנו הק' בב"ב שליט"א - מסכתות תמורה וכריתות. הגאון הגדול רבי בונם שרייבר שליט"א, רב קהילת 'בני פנחס' באשדוד מבוגרי כוללי הש"ס - מסכתות בכורות וערכין. כ"ק האדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א - מסכת נידה.

**השו"ב של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע:
 גלאטיש - השחיטה המהודרת ביותר!**

בעיצומה של שחיטת גלאטיש תחת ההשגחה של ק"ק צאנז, באחד מימי חודש אלול, הופיעה דמות רבנית הדורה בשערי מפעל הענק 'עוף עוז' שבנגב. אורח דגול מארה"ב, אשר עשרות שנים נושא בגאון ובעוז את התואר "השוטח" אצל כ"ק מרן זי"ע. הרבני החסיד ר' יוסף ישראלי הי"ו מיוניאן סיטי, שו"ב דקהילתנו הק' בארה"ב.

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזל טבא שלוחה בזה, לכבוד איש חי ורב פעלים, נודע בשערים לשם ולתהלה, עדין הנפש וטוב הלב, איש האשכולות, ה"ה

הרה"ח ר' יעקב אליהו גענוד הי"ו

חבר הנהלת מוסדותינו הק' במאנסי

לרגל השמחה השרויה במעונו במזל טוב ובשעטומ"צ שמחת אירוסי הבן החתן המו"מ בתו"ש כמר דוד נ"י עב"ג הכלה תחי'

ובברכת מזל טוב

לאביו הרה"ח ר' יוסף גענוד הי"ו

ולחותנו הרה"ח ר' יעקב נוסנצוויג הי"ו

ויה"ר מן קדם אבוהון דשבשמיא, שיזכו לרוות רוח נחת דקדושה מכל יו"ת, ואך ששון ושמחה ישכון באהלם תמיד, מתוך נחת והרחבה, סייעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפום כל הימים

התרחבות שורות המשתתפים במסגרת שיעורי תורה הנמסרים מדי ערב.

בבית מדרשנו ברחוב רבי יהודה הלוי נמסרים השיעורים בדף היומי על ידי מגידי השיעורים: הרב חיים רייניץ שליט"א, הרב משה לוי שליט"א, והרב יחזקאל שרגא היילפרין שליט"א. כן נמסר מדי ערב שיעור קצר בהלכה ובענייני דיומא, מפי הרה"ג רבי יהושע מונדרר שליט"א ראש כולל יורה דעה בבית המדרש. גם בבית מדרשנו ברמת אלחנן נמסר מדי ערב שיעור בדף היומי מפי הרה"ג ר' צבי עזריאל ישראלי שליט"א, ובבית מדרשנו ברחוב רב אשי מפי הרב אברהם בנימין מאיר בויס שליט"א. כך הולך וחזק קול התורה בכל בתי מדרשנו, מי בשיעורי תורה ומי בלימוד בחברותא או לימוד עצמי.

עם בואה של עונת החורף, כשהלילה מקדים לבוא, בחוץ רוח קרירה נושבת וממטרי גשם יורדים מפעם לפעם, דומה שבבתי המדרש פנימה דווקא האור מקדים להאיר, ולהט התורה בוערת באש קודש. עם תחילת המסכת החדשה במסגרת הדף היומי, מסכת נדרים, קבלו על עצמם משתתפים השיעורים לצרף את חבריהם אל השיעורים, איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמרו חזק, כאשר מלבד עצם הזכייה הגדולה של לימוד התורה וקביעת עתים מדי יום ביומו, זוכים המשתתפים בשיעורים לזכות המיוחדת - של לימוד בחבורה, בשבת אחים גם יחד, בחדוות ידידים ובאהבת חברים, אשר השפעותיה הברוכות על כל החיים לא יסולאו בפז.

לרגל תנופת ההתחדשות ותחילת 'זמן החורף', התקיימה בליל שישי פרשת חיי שרה, התכנסות מיוחדת למשתתפי השיעורים בבית מדרשנו ברחוב רבי יהודה הלוי, המשתתפים הסבו לסעודה שהוגשה בטוב טעם ויד רחבה על ידי הר"ר ישראל דיקשטיין הי"ו מחשובי המשתתפים

מאוד לראות את הליך השטיפות וההדחה, במשך זמן רב, ואת עבודת המליחה ע"י מולחים אברכים יר"ש, בדקדוק רב, בפיקוח צמוד של הדומ"צ העומד על גביהם.

בסיפוק רב לאחר שעתיים סיים שו"ב הר"י ישראלי את סיורו המעמיק, בתוככי המפעל הענקי, בכל שלב ושלב, מלפני השחיטה עד למתחם האריזה, בפיקוח הצמוד של הרבנים שליט"א. השו"ב הפליג בדברי שבח על השחיטה המהודרת, על ההשגחה הקפדנית, על הדקדוק ההלכה והמנהג, כפי הוראת רבותינו. השו"ב הפטיר ואמר בקורת רוח מרובה, כי ביקר במפעלים ובשחיתות שונות במשך עשרות שנים, ובפה מלא ניתן לומר כי שחיטה זו מיוחדת ביותר ברמת הכשרות המחמירה. "אני בטוח כי כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע מבית משמי מרום ונהנה לראות כי יגיעתו העצומה לא היתה לריק; צעקתו אזי אז מעומק לבו הטהור להקפיד בשחיטה שתהיה בהידור הכשרות, אכן מתקיימת כאן בשחיטה של גלאטיש, במלואה, כרצון קדשו".

השו"ב לא חסך דברי שבח וקשר עטרה על ראש הרבנים המופלגים בתורה וביראה, הגאוני רבי הלל דויטש ורבי מרדכי לוינשטיין שליט"א, העומדים על המשמר במסירות ובאחריות עצומה ומשקיעים עמל רב בשליחות קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, לשמור על קוצו של יו"ד, למען יאכלו ענווים וישבעו בתכלית הכשרות וההידור.

עם תחילת מסכת נדרים: תנופת התחדשות חיזוק בשיעורי-התורה בבתי מדרשנו בבני ברק

כל מי שייכנס בשעות הערב לבתי מדרשנו בבני ברק בשבועות האחרונים, יבחין תיכף ומיד בהתפתחות הברוכה המתחוללת בין כותלי בתי המדרש, עם

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזל טבא שלוחה בזה, לכבוד איש חי ורב פעלים, העסקן המופלא, ממקימי קרית צאנז טבריה, נודע בשערים לשם ולתהלה, רץ כצב"י למען מפעלות הקודש לבית צאנז, איש האשכולות, ה"ה

הרה"ח ר' צבי נתנאל רייכמן הי"ו

מראשי העסקנים לבית צאנז

לרגל השמחה השרויה במעונו במז"ט ובשעטומ"צ

שמחת אירוסי בנו הבה"ח המו"מ בתוי"ש מורנו שמואל נ"י

עב"ג תחי' בת בנש"ק הרב נפתלי צבי שמרלר שליט"א - אב"י בביתר עילית

והברכה אחת היא לסבים

מוה"ר ישראל מאיר נאגל הי"ו

הגאון רבי דוד זאב רייך שליט"א

רבה דקהלתנו הק' בעיה"ק צפת

הגאון רבי יעקב ישראל שמרלר שליט"א

ראש הכולל במרכז התורה

ויה"ר מן קדם אבוהון דשבשמיא, שיזכה לרוות רוח נחת דקדושה מכל יו"ה, ואך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד, מתוך נחת והרחבה, סייעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים

וללומדיה משנוכח וראה בהתמדתו המפליאה של הצורב הצעיר לא זז מחבבו וקירבו בקירובים נדירים בפני קהל ועדה, ועודדו להעלות על הכתב את חידושו אף הנחהו במעגלי צדק לכתוב תשובות בהלכה כאשר מדריכו בדרך שקיבל מרבותיו להתחיל לברר כל שאלה ממקורות הדברים בש"ס ופוסקים ולקשור נימא בנימא עד שתבוא ההלכה פסוקה כשמלה כשולחן הערוך ומוכן

באמת אמרו הרוצה להרחיב אופקים ולרומם המושגים יטול לידיו כרך מסידרת השו"ת בו כלולים בירורים מקיפים בהלכה בכל מכמני השו"ע רבות שאלות חמורות באבהע"ז וחוו"מ אשר מצפון ומים וממזרח וממערב את המחבר שליט"א יום יום ידרושון לפתוח שערי" תשובה להאיר העינים לדעת המעשה אשר יעשו בשאלות המתחדשות כאשר רבנים נודעים היושבים על מדין מנהיגי עדות נערצים ורבני קהילות נודעים מוציאים בהמחבר שליט"א כתובת לבירור מקיף בנוי לתלפיות על אדני השו"ע והפוסקים המהווה כעין אינצקלופדיה מקיפה לבירור כל הנושא מכל צדדיו עד שמתקבלת תמונה בהירה ומענה נהיר וברור כשמלה.

ונציין כאן לטעימה בעלמא מקצת מהשאלות הנידונות בכרך החדש:

בחלק או"ח – פלטת שבת (חימומית) בנוי בתוך ארון מטבח ויש לו מידת חום קבועה האם דינו ככירה או כפלטת לכל הלכותיו; עריכת שבע ברכות עם תזמורת בליל שבעה עשר בתמוז נדחה.

בחלק יור"ד - בישולי בשר בחלב ע"י גז חדיש הנקרא שדה מגנטי ולענין אם מותר לבשל תבשילי בשר בחלב גם אחר שנשפך קצת מהם; בריה שנוולד מחוסר אבר האם בטל או יש לו דין בריה שאינה בטילה; גדר עניי עירך קודמים במי שמקושר לבני קהילה אחת שמפוזרים במקומות בערים שונים.

הקבועים בשיעורים. במהלך המסיבה העלו הנוכחים את ההשפעה החיובית והברוכה שהם חשים על כל סדר יומם כתוצאה ישירה מקביעת עתים לתורה, ואף העלו רעיונות כיצד להרחיב את מעגל המשתתפים בשיעורי תורה.

"הושיעה נא"

שו"ת ישיב יצחק חלק חמישים ואחד

מאת הגאון הרב יצחק שמואל שכטר שליט"א

יום שמחה לרבנן ותלמידהון עם הופעתו לאור עולם של **החלק החמישים ואחד** מהסידרה הנודעת שאלות ותשובות ישיב יצחק מאת הגאון המפורסם לשם ולתהילה רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א דיינא רבא דקהלתנו הק' וראש כולל ש"ס במרכז התורה, כאשר מעלה יתירה עשו בקודש בכרך זה אשר בו נספח מפתח ערכים מפורט על כל חלקים מ"א-ג כרכים הקודמים (מפתח על סדר ד' חלקי שולחן ערוך מצא מקומו בכרך הקודם כרך החמישים). **הוא חלק השישים וחמש מסדרת הספרים ישיב יצחק חו"ב ושו"ת.**

לעומד מן הצד נראה הדבר כמפתיע מנין הכח והמרץ הבלתי נלאה להוציא לאור מידי תקופה קצרה **עוד כרך בן אלף עמודים** מלאים וגדושים מזן אל זן בתשובות ובירורים מקיפים בכל מקצועות התורה ממש, אמנם מי שמכיר את המחבר שליט"א מקרוב אינו מתפלא כלל ועיקר, לאשר מנעוריו ממש השליך מעליו החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם וישב ספון באהלה של תורה ביגיעה עצומה ובשקידה בלא ליאות ברוב שעות המעל"ע, בחורי ישיבות צעירים שכוחם ואונם במתנם יכולים ללמוד מהמחבר שליט"א לאורך ימים, שיעור בניצול הזמן ובשקידת התורה בכל רגע מצוי.

גם את הכח והעידוד להתעלותו הנדירה קיבל המחבר שליט"א ממורו ורבו המובהק כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע, אשר באשר אהבתו הבערת לתורה הקודשה

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזלא טבא וגדיא יאה שלוחה בזה, קדם האי גברא רבא, משנתו רב ונקי, מורה ודאין, צנא מלא ספרא, מרביץ תורה והוראה, ערוגת הבושם, לשונו לשון לימודים, ה"ה

הרה"ג רבי ישראל פלדמן שליט"א

דומו"צ קהילתינו הק' וראש הכולל בברכפלד

לרגל השמחות השרויות במעונו

שמחת הולדת הבן נ"י

ושמחת הולדת הנכד נ"י

והברכה אחת היא לסבים הדגולים

הרה"ג ר' יעקב אשר פלדמן שליט"א - ב"ב

והרה"ג ר' אלימלך משה שטמר שליט"א - ב"ב

ברכותינו שגורות בזה מקרב הלב, כי יזכו לראות דורות ישרים ומבורכים,

מתוך נחת שפע והרחבת הדעת, מתוך סיד"ש ושובע שמחות עד ביאת ינון בב"א

ובראש הספר נדפס פתח טוב בעניני אגדה ודרוש בהלכות הנ"ל. ובסוף מפתח ערכים מפורט.

מחבר הספר אשר פקיע שמיה ונודע לתהילה, בהרבצת תורה והוראה ובשיעוריו הרבים, זכה להסכמות נדירות מגדולי ישראל, פוסק הדור הגאון הגדול מרן הגרש"ז אוירבאך זצ"ל כתב על המחבר, נהנתי מאד מדבריך, ודבריך הן בחכמה, פוסק הדור הגאון הגדול מרן הגר"ש ואזנר בעל שבט הלוי זצ"ל, שהמחבר זכה לקבל היתר הוראה ממנו, כתב בהסכמה על ספרו של המחבר, נו"נ כאחד הגדולים אב"א גמרא אב"א סברא, ומחברו הוא ת"ח גדול, וזוכה לעשות פירות מתוקים, פוסק הדור הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א בהסכמה על ספרו כותב ראיתי שהוא צולל במים אדירים, ויהא בזה בס"ד תועלת מרובה להעוסקים בהני הלכתא גברתא, שמביא דברי הראשונים והאחרונים עד זמנינו, ומוסיף טעם לשבח מדיליה, וניכר שהשקיע עמל הרבה שיצא דבר נאה ומתוקן מתחת ידו לזכות הרבים.

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א כתב בהסכמה על הספר, ישראל עושה חיל, מגידולי פאר של ישיבתנו המופלא ומופלג בתור"ש צנמ"ס וחוב"ט, ישראל אשר בו נתפאר, וכבר איתמחי גברא מאז השנים בשבתו עם חברים בשבת תחכמוני פה ישיבה"ק שנתייגע באהלה של תורה בהתמדה עצומה ומצא בה כדי מדתו בידיעות מקיפות ובחידוד וליבון הסוגיות בהבנה נכונה וסברא ישרה, וכדאיתמחי קמיעא במעשי ידיו להתפאר בספריו הקודמים ובספרא דנן, שהכל עשה יפה בעטו, ומשנתו ערוכה בטוב טעם ודעת לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

בחלק חו"מ – טען קים לי וב"ד פסקו שפטור ואח"כ תופס חבירו ממנו האם מהני תפיסתו; קנה מטבעות דיגיטליות (ביטקוין) והמוכר לא העבירו לחשבון הקונה והמחיר ירד על מי חל ההפסד, ועוד, ישמע חכם ויוסיף לקח כהנה וכהנה.

ברכת עולם התורה שגורה להמחבר שליט"א שיזכה להמשיך לשבת בבית ה' דשן ורענן ולזכות את עם ה' שוחרי תורה והלכה בחיבוריו המופלאים לאורך ימים ושנים טובות מתוך בריות גופא ונהורא מעליא אכי"ר.

הופיע ויצא לאור עולם

ספר שו"ת "דעת ישראל" חלק י"ב על שו"ע או"ח ח"א
בהתלהבות ניכרת התקבל ספר שו"ת "דעת ישראל" על שו"ע או"ח ח"א על הלכות ברכות השחר. פסוקי דזמרה. שליח ציבור. קדיש וברכו, שו"ע סימנים מז-נח מאת הגאון רבי ישראל שוורץ שליט"א דומו"צ קהלתנו הק' בשכונת האתרוג בביתר עילית, דומו"ץ שכונת תל ארזה ירושלים, ובבית הוראה מרכז ההוראה, שערי הוראה, ומראשי ישיבת תורת שלמה זוועהיל.

רבנן ותלמידהון מורי הוראה, אשר ראו טיבו של הספר אמרו ברקאי, הספר מהווה אוצר בלום להלכה ולמעשה, לצד היקף עצום של ידיעות רחבות ומקיפות מדברי הראשונים והפוסקים לדורותיהם ובספרי השו"ת וההלכה, בהלכות הנהגת הבוקר ובהלכות ציצית ערוך על פי סדר השו"ע והנו"כ.

הספר כולל בתוכו מאות שאלות ותשובות, מסוגיית הגמרא והראשונים עד הלכה למעשה, וכמעט שלא הניח שאלה הנוגעת למעשה בענינים אלו שאינו מבואר בספר,

מרכז התורה והחסד קרית צאנז

מזלא טבא

לידידינו הנכבד ומאוד נעלה, ידיד התורה ולומדיה, העסקן הנמרץ והדגול, העושה ומעשה למען "מרכז התורה" רשת כוללי האברכים קרית צאנז, אהוב ונחמד על כל מכיריו, עומד לימיננו בכל עת ובכל שעה בסבר פנים יפות, במסירות ובנאמנות שלא על מנת לקבל פרס גבאי בית מדרשנו בלונדון

מוה"ר שמשון ליבעער הי"ו

בן ידידינו הנכבד והנעלה, מנכבדי וחשובי אנ"ש

הרה"ח ר' משה זאב הי"ו

לרגל היכנס הבן היקר יקותיאל יהודה נ"י

לעול התורה והמצוות במז"ט

ומשפע מצות תפילין יתמשך שפע קודש וברכאון טובין, ויזכה הבחור בר-המצוה להיתעבד לאילנא רברבא בכרם בית ה', לעלות מעלות רמות בתורה ויראה וחסידות ותרוו ממנו ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה, לאורך ימים ושנות חיים

בבית וולאזיהון

יואל שפיטא

לרגל תחילת לימוד מסכת עירובין ברשת הכוללים 'מרכז התורה' במסגרת 30 דף ובמסגרת החדשה של 50 דף יתקיים השבוע שיעור מיוחד: יסודות בהלכות ודיני עירובין תכונה רבה ניכרת ברשת הכוללים 'מרכז התורה' קרית צאנז, לרגל תחילת לימוד מסכת עירובין גפ"ת, במסגרת החדשה שהוקמה ע"י כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ללימוד 50 דף גפ"ת כהכנה לכולל ש"ס (וגם מסגרת זו חלק מכוללי הש"ס) בראשות ראש הכולל הרה"ג ר' ניסן רייך שליט"א, ובמסגרת של 30 דף גפ"ת בראשות ראש הכולל הרה"ג ר' יקותיאל יהודה שימון שליט"א. כמו שהם רגילים מקדמת דנא, לומדים האברכים מתוך עמל ויגיעה ויורדים לשורשיה של כל סוגיא וסוגיא בעומק העיון, ואשר על כן כמעשיהם בראשונה כך מעשיהם במסכת עירובין אליה הם מתכוננים ביתר שאת וביתר עוז.

אשר על כן, בשבוע הקרוב, ביום שלישי ה' בכסלו, ייערך שיעור מיוחד: יסודות בהלכות ודיני עירובין, ע"י הדומ"צ וראש כולל במרכז התורה הרה"ג ר' הלל דויטש שליט"א, שיאיר את עיני הלומדים ביסודות של מסכת עירובין, הלכותיה כללותיה ופרטותיה. השיעור ייערך בשעה 11:50 לפנה"צ בהיכל הכולל קומה א'. שוחרי תורה והלכה – מוזמנים בזאת לרכוש אוצרות ידע באחת ההלכות החמורות של הלכות שבת ויו"ט.

מורו ורבו הגאון האדיר הגרא"ש שמרלר זצ"ל ראש ישיבתינו הק', כתב ומה מאד הופתעתי בראותי בספרו גודל חריפותו ובקיאותו אשר דן ומסיק בהם כאחד הגדולים בהיקף עצום, והרחיב לנו את היריעה בענינים אלו והמסתעף מהם, ובטוחני שדבריו יתבדדו בבי מדרשא לתועלת הלומדים שיתענגו על ביאוריו וחידושי ממשחי הלב לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

עוד מהסכמות על ספריו, הגאון הגדול רבי מאיר בראנסדרפאר זצ"ל חבר הבד"צ העדה החרדית ובעל קנה בשם, הגאון הגדול רבי יוסף ליברמן שליט"א בעל משנת יוסף, אביו הגאון הגדול רבי חיים יעקב מנחם שוורץ שליט"א דומ"ץ דק"ק קרית צאנז נתני' ורב מרכז רפואי צאנז ע"ש לניאדו, חמיו הגאון הגדול רבי אהרן גדליהו הופמן זצ"ל אב"ד דקה"י בודאפעסט.

המחבר כבר נודע בשערים על ידי סדרת הספרים "שו"ת דעת ישראל" על הלכות תפילין, שו"ת דעת ישראל על הלכות ציצית. שו"ת דעת ישראל על יור"ד ח"ב, דעת ישראל פסקי הלכות על יור"ד ח"ב, דעת ישראל פסקי רבותינו רעק"א, חתם סופר, כתב סופר, על יור"ד ח"ב, "מועדי ישראל" על הלכות מועדי השנה, "אמונת ישראל" על הלכות שביעית, אמונת ישראל הלכות חלה, וזכה שספריו נתקבלו בחיבה יתירה ושמעתין מתבדרין בבי מדרשא.

כוללי הש"ס בבשורה גדולה לכלל הוגי התורה:

העלאת המלגות ומסגרת חדשה בכוללי הש"ס

המסגרת החדשה מוגדרת ככולל ידיעת הש"ס שעל ידי כוללי הש"ס והיא מיועדת עבור אברכי אנשי שלומנו הנאדרים בתורה, לומדי רשת

הכוללים דחסידי צאנז די בכל אתר ואתר, אשר רצונם להיכנס למחוזות ידיעת התלמוד, במבחנים חודשיים, בהתחייבות לשנה אחת לכל הפחות. תחילת הלימוד ב'כולל ידיעת הש"ס' במסכתות עירובין ונדרים, ועוד היד נטויה להקיף את התלמוד בבלי כולו ולהצמיח תלמידי חכמים גגונים, יודעי ש"ס אמיתיים.

הבשורות המרגשות משתלבות בצל המגבית הגדולה למען המשך קיומו ושגשוגו של כוללי הש"ס, המתקיימת בהצלחה כבירה ובסייעתא דשמיא מופלגת, בשבועות אלה, כאשר הר"ר שמואל בורד, מנהל כוללי הש"ס, מסובב בכל ריכוזי אנ"ש ומציע זכייה נדירה של שותפות אמת עם רבותינו הקדושים בקיומו של כולל ש"ס; התורמים המצטרפים אף נכנסים להגרלה המיוחדת והראשונית מסוגה, על תלמוד בבלי מהודר שלם אשר בכרכיו הגו, בירכו וחתמו גדולי ומאורי ישראל.

בשורה בלתי שגרתית בעליל, התבשרו תלמידי-החכמים המופלגים, הוגי 'כוללי הש"ס', אותה מסגרת ייחודית ורבת קודש, משאת נפשם של רבותינו הקדושים - כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע ולהבחל"ח כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א. הבשורה הגיעה לפני חודשים אחדים וסיפרה על העלאת מלגותיהם של הלומדים החשובים. אותה מלגה המוענקת להם על-ידי כוללי הש"ס, כתוספת למלגת הדתות אותה הם מקבלים מהכולל בו הם רשומים. כאשר מדובר בתוספת של עשרות אלפי ₪ מדי חודש בחודשו לקופת כוללי הש"ס - היכל האצילות של עולם התורה כולו.

את הצעד החשוב אשר כל כולו הוקרת מופלגי הוגי התורה, הממיתים עצמם באוהלה של תורה, כמשמעו, הוביל מנהל הכולל, הר"ר שמואל בורד, אשר בשליחות הקודש בשנים האחרונות שוקד יומם ולילה למען קיומו של הכולל המופלג וכבוד תורתם של הלומדים הרמים.

לצד זה, מתפרסמת בימים אלה, הבשורה הנוספת להוספת עוד ועוד יודעי תורתך. עם הקמת מסגרת חדשה ב'כוללי הש"ס', זאת לאור בקשת קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א, להקים מסגרת ייעודית למבחנים על חמישים דפי גפ"ת בחודש. מסגרת אשר תפעל לצד המסגרות הקבועות של שבעים דפי גפ"ת ועשרות דפי שולחן-ערוך.

**'שפע' - הגיליון התשיעי והעשיר בתוכן ערכי
מבית שפע חיים ורחמים, שיוצא לאור אחת לחודש
חולק בימים אלה בבתי אנ"ש**

בימים אלה הגיע בדיוור ישיר לבתי אנ"ש יחד עם ה'שפע שמחות' הוותיק, גם הגיליון החודשי 'שפע', התשיעי במספר, שכמו קודמיו, כל-כולו עשיר בתוכן יקר ערך ומקורי, מוקדש באופן בלעדי לערכי הצדקה והחסד שעליהם מושתת מפעל החסד "שפע חיים ורחמים", ואחד העיקרים שבהם: השגת דירות לאברכי אנ"ש. בגיליון שורה של מאמרים וסיפורים מרתקים על ערכי הצדקה והחסד במשנת רבוה"ק, עובדות, שיחות וידיעות מכלי ראשון.

איזו מצווה מקיימים בהידור רב דווקא כאשר מקיימים אותה בלי הכנה? מהי הסיבה שלפעמים אנשים שאיבדו את כל ממונם, מתחילים לראות ישועות מעל לדרך הטבע, החל מהרגע שנתנו לצדקה? מה היה כתוב בקמע הסודי שמי שמסר אותו, אסר לפתוח אותו מכל וכל? מה הספיקו לעשות בשפע חיים ורחמים מאז שנודעה על הזכייה במושבה? מדוע פוטר הקבלן שהיה בעיצומה של בניית רחוב רבי עקיבא בקרית צאנז? שנה לאחר הניתוח המפורסם - לאיזו מסקנה הגיע מרן ז"ע שהוא הדבר החשוב ביותר שצריך לעשות?

ויש גם מדור חדש, מנוקד ומאיר עיניים לילדים, בענייני צדקה וחסד, נתינה לזולת ועוד, במשנת רבותינו הקדושים.

וגם: טור מיוחד, אישי ומרגש מאת מנהל "שפע חיים ורחמים" הרב אריה ליבוש רייך שליט"א, בה הוא חושף לראשונה מה הביא אותו להיכנס כל כך לעומק בתחום העזרה בדיוור לציבור אברכי אנ"ש, לרגל היא"צ השמיני של אביו הבלתי נשכח, מטובי בניה ובוניה של צאנז, איש אמונם של רבוה"ק נבג"מ ויבדלחט"א בנאמנות ובמסירות אין קץ, הרה"ח ר' שמואל רפאל רייך ז"ל, שבמלאות 8 שנים לפטירתו, הגיעו בקרן שהוקמה לזכרו "חסדי שמואל רפאל" אל היעד: מיליון ₪!

על כל אלו ועוד תוכלו להתענג בתענוגים בגיליון ט' של 'שפע' שיוצא לאור לקראת חודש כסלו תשפ"ג, מבית שפע חיים ורחמים.

לקראת שבת לכו ונלכה:

תכונה רוחנית בקרב בחורי החמד, בני החבורות

באמריקה לקראת שבת התאחדות והתעלות

בראשות הגה"צ אב"ד קהילתנו הק' בארה"ב שליט"א

אנשי שלומנו באמריקה זוכים בימים אלה לימים מרוממים ונעלים, בצלו של האורח הדגול הגה"צ אב"ד קהילתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, השוהה בימים אלו בניו יורק לחזק ולאמץ לבב המייחלים לה, בני הקהילות הק' והמוסדות הקדושים.

בחורי החמד, בני אמריקה, נערכו בימים האחרונים בהכנה דרבה לקראת שבת קודש זו, פרשת תולדות,

אותה יעשו במחיצתו של האורח הדגול שבתפילותיו ובשיחותיו הנלהבות, ירומם את הלבבות ויצחצח את הנפשות של צעירי הצאן, שמתחנכים ומתגדלים לאורו הבהיר של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א שענינו ולבו עליהם לטוב להם כל הימים ברוחניות ובגשמיות.

אל הכינוס בשבת קודש זו מתכנסים גם רבנים וראשי החבורות המנצחים על מלאכת בית ה' במשך כל השנה כולה, ויחד עם כלל הבחורים ישאבו ממעיני הישועות וההשפעות הטובות בצלו של הרב שליט"א.

מטעם בית בחצרות החיים המארגן את השבת הגדולה, מציינים את השבת הזו כשבת מרוממת שבה יתעלו ויתרוממו טפח וטפחיים מעל הקרקע בשבת אחים גם יחד, ולקנות קנייני נצח להתעלות במעלות התורה היראה והחסידות בדרכי רבוה"ק.

אורח מיוחד מגיע מארץ ישראל, העסקן הנמרץ לכל קדשי בית חיינו ובפרט בהעמדת דורות ישרים לה' ולתורתו בדרך חסידות, המתחממים לאשה הבהיר של צאנז - מוה"ר יואל טוביאס שליט"א מנהל בחצרות החיים, העושה והמעשה במשך כל השנה כולה למען כלל אנ"ש, האברכים והבחורים, כל אחד לפום דרגא דיליה, שיעשו חיל בהתעלותם בעבודת ה' וביישום ההוראות הלכה למעשה של אבינו רוענו כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א.

במוצאי שבת יתקיים מעמד מלוה מלכה רבתית כהכנה לזמן החורף הבעל"ט ולחיזוק החבורות.

עם כניסת השבת לפני תפילת מנחה, יעברו הבחורים לפני האורח הרם הגה"צ אב"ד קהילתנו הק' בארה"ב שליט"א שיעניק לכל בחור סידור תפילה לשבת קודש.

במרכז השבת יתקיים מבצע 'וכולם מקבלים', במסגרתו יקבלו כאחד כל בני החבורה קבלה טובה לזכות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א במבחר נושאים. למשתתפים יחולקו דפים מיוחדים עם רעיונות והצעות לקבלות טובות. את פתקי הקבלות הטובות יעבירו באופן אישי במוצש"ק אל האורח הרם הגה"צ אב"ד קהילתנו הק' בארה"ב שליט"א שימסרם אל כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א, בשובו ארצה אי"ה.

לקראת שבת לכו ונלכה, כי היא מקור הברכה!

כבוד ויקר לעמלי התורה

בישיבה"ק מתיבתא דברי חיים פעה"ק

ביום חמישי כ"ג בחשוון העעל"ט, התכנסו ובאו תלמידי שיעור א' דישיבה"ק למסיבה של מצווה - לאות הוקרת עשרות התלמידים אשר התעטרו בתואר 'צורבא מדרבנן' ע"י כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

בחורי החמד בהשתתפות רמ"י הישיבה וראשי החבורות, הסבו סביב שולחנות ערוכים בטוטו"ד, כאשר בחלל האוויר מרחפת תחושת הזורעים בדמעה ברינה יקצורו, כשמפניהם של עשרות חתני השמחה וחבריהם ניבטת שמחה עילאית ומיוחדת.

בברכהמ"ז על הכוס כובד הסב הרה"ח ר' אברהם שלמה רוט מפעיה"ק, ובברכה אחריתא - הרה"ג רבי מאיר משולם שליט"א בן כ"ק מרן שליט"א וראש כולל ערב תורת משה בהיכל התורה.
לאחר ברכת המזון המשיכו עוד בריקודין לכבוד השמחות.

*

בליל שישי פר' חיי שרה העעל"ט יצאו תלמידי היכל התורה משיעור קיבוץ המשתתפים מדי יום ביומו בקביעות, בסדר הלימוד המיוחד 'קביעין', לעבר עיה"ק ירושלים.

תחילה הגיעו תלמידי הישיבה אל שריד בית מקדשנו הכותל המערבי, שם התפללו תפילת ערבית ואמרו פרקי תהילים. משם המשיכו לעבר קבר רחל שבבית לחם, שם נשאו הבחורים תפילה חרישית למען הכלל והפרט. באישון ליל הסבו הכל לחבורה מרוממת שנערכה ביער עין יעל בסמוך לעיה"ק ירושלים, שם ניגנו ניגוני שבת וניגוני התעוררות, כשבניי לבניי נשא דברי תורה וחסידות הר"מ הרה"ג ר' דוד זלמנביץ שליט"א.

עונת השמחות נפתחה ושוב עשרות בעלי שמחות מצטרפים למיזם 'משמח' של מפעל "אחים לשמחה", ונותנים משמחתם חלק לגבוה

כזכור, בחודשים האחרונים יצאו במפעל "אחים לשמחה" במיזם מיוחד שמקורו במנהג עתיק יומין, שבעלי שמחות שרוצים לזכות לברכה מיוחדת ביום שמחתם בנישואי צאצאיהם או בשמחות אחרות, נותנים גם להוצאות של שמחות במשפחות של נצרכים שנמצאים במצב כלכלי קשה, והוא מונהג מקודש מדורי דורות שרבים וטובים נהגו בו.

מפעל "אחים לשמחה" מציע ליהודים יקרים ביום שמחתם, חתונה, יא"צ, ברית - או לחילופין בעת יא"צ - לתת מהונם לכל הפחות 720 ₪, שהוא סכום מינימום ל-10 מנות חתונה, סכום שמועבר למשפחות מאנ"ש במצוקה כלכלית, שזוכים להגיע ליום שמחתם, אך באפס כסף. מיזם 'משמח' נקרא כך ע"ש מאמרם ז"ל: אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך.

גיליונות "ברודערס" של "אחים לשמחה" שיצאו לאור לאחרונה, הובאו כמה וכמה ציטוטים מקדמונים במעלת ובשבח מנהג זה, כמו מד"ק של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע שאמר (בשיעור חורש"י לך תשל"ה) וזל"ק: "הנה דעת הפתאים בזמננו, שמפזרים ממון רב על פאר ויופי דירתם עלי אדמות, ועורכים סעודת חתונה תוך כדי בזבז ממון רב הנאכל בלילה אחת ואיננו, אשר בממון זה היו יכולים להביא לחופה חתן וכלה בני עניים, כמו שהיה נהוג לפנינו בישראל... שביום שעשו החתונה לבניהם, הכניסו לחופה גם כן בני עניים ת"ח".

דבר נורא הובא שם משמם של הצדיקים הקדושים המגיד מזלאטשוב זי"ע והרה"ק מאפטא זי"ע שלא כל

עם תחילת המסיבה המרוממת האזינו התלמידים לדבריו הערבים של הרה"ג ר' חיים יהודה אייזנבך שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק, אשר האריך בדברים במעלת הלימוד והעמידה בכור המבחן על החומר הנלמד המסייע להבנת הדברים ולזכרון לימים רבים.

בהמשך נשא דברים הרה"ג ר' לוי יצחק אסטרייכר שליט"א מנהל רוחני דשיעור א' בישיבה"ק, בדבריו התמקד בדבר החוב לכבד ולהוקיר את עמלי התורה והוגיה בטהרה, אשר תלמידים אלו ראויים לכל הערכה והוקרה.

כאן כובדו בסיום מסכתות הבה"ח ישראל מרדכי נ"י בן הרה"ח ר' צבי דוב רייך מאנטווערפן, והבה"ח מאיר יונתן נ"י בן הרה"ג ר' מרדכי שבתי אייזנברגר מויליאמסבורג. באמירת הקדיש כובד הרה"ג רבי שלמה זלמן למברגר שליט"א אב"ד מאקאווא נתניה ור"מ בישיבה"ק.

לאחמ"כ נשא דברים בשם הלומדים הבה"ח שלמה יחיאל נ"י בן הר"ר אברהם ויזל מפעיה"ק.

דברים מחודדים בחדוותא דאורייתא נשמעו מפי האורח הרה"ג ר' מרדכי שווארץ שליט"א רא"כ באלעד, אשר הרחיב בגודל מעלת לימוד התורה במשנת רבוה"ק. בפה מלא שבחה ובשיר וקול תורה התרוממו התלמידים לריקוד נלהב, כשלאחריו הודו למארגנים החשובים מתלמידי השיעור שטרחו ועמלו למען עריכת מסיבה מיוחדת זו. ברכות מיוחדות נשגרו קדם הנהלת היכלי התורה והחסד על העמדת כל צרכי הסעודה בטוטו"ד, ישאו ברכה מאת ה'.

מהנעשה ונשמע בישיבה"ק ישיבת היכל התורה פעיה"ק סעודת מלוה מלכה רבתית

במוצש"ק פר' וירא העעל"ט, נערך סעודת מלוה מלכה רבתית בשילוב סעודת שבע ברכות לבת הרה"ג ר' אפרים פישל גרין שליט"א מנהל רוחני דישיבה"ק, עם החתן מורנו שמעון רוזנברג הי"ו בן הרה"ח ר' יהודה לייב הי"ו מיוניאן סיטי, ולרגל שמחת השבע ברכות של החתן אהרן נ"י בן הרה"ח ר' אריה לוק מפעיה"ק, ושמחת הפארשפיל לחתן אברהם נ"י בן הרה"ח ר' שלמה יצחק הרשקוביץ מפעיה"ק, ולחתן שלמה זלמן נ"י בן הרה"ח ר' יוסף מרדכי בלומנטל נ"י מבחירי ישיבה"ק.

את הסעודה פתח בדברים בעל השמחה המנה"ר הגר"א גרין שליט"א, אשר הרחיב בפרפראות נאים בענייני שמחת חתן וכלה ובענייני פרשת השבוע.

הר"מ הרה"ג ר' דוד זלמנוביץ שליט"א העלה סיפורי צדיקים אשר מוסר השכל בצידם כנהוג לספר בעת סעודתא דדוד מלכא משיחא. כן נשאו דברים הרה"ח ר' יצחק ארנפלד הי"ו מחשובי לומדי היכל הישיבה, והמחותן הרה"ח ר' יהודה ליב רוזנברג הי"ו.

כלכלית ש"אחים לשמחה" מממן להם את כל ליל החתונה בשעה טובה ומוצלחת.
 לבקשת רבים מחו"ל שמבקשים להשתתף במיזם זה, המחיר הוא \$210.
 ניתן לפנות להר"ר ישראל גולדשטיין הי"ו בטל': 052-7129114.

אחד זוכה להשתתף במצות הכנסת כלה, ובשעה שמזכים יהודים במצות הכנסת כלה, הקב"ה רושם ברשימתו מי ישתתף במצות הכנסת כלה, והכל בהשגחה!
 ואכן גם בתקופה הזו גובר זרם הפונים שביקשו לקבל ברכה מקודשת ומיוחדת זו ביום שמחתם, ונתנו 720 ₪ חד-פעמי – עבור 10 מנות נישואין למשפחות במצוקה

גליון זה נדבת

ידידיו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין
הרה"ח ר' יוסף שלמה ניימאן הי"ו
 אב"י בבארא פארק

לרגל השמחה השרויה במעונו
 שפחת נישואי הבת הכלה תחי'
 עב"ג החתן המו"מ בתוי"ש
 כמר יקותיאל נ"י
 בן הרה"ח ר' לייבוש שווארץ הי"ו
 אב"י ביוניאן סיטי
 במז"ט ובשעטומ"צ

אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד
פתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

גליון זה נדבת

ידידיו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין
הרה"ח ר' חיים לעפלער הי"ו
 אב"י בבארא פארק

לרגל השמחה השרויה במעונו
 שפחת נישואי הבן
 החתן המו"מ בתוי"ש
 כמר יוסף משה נ"י
 עב"ג הכלה תחי' במזל טוב ובשעטומ"צ
 ובברכת מזל טוב לאביו
 הרה"ח ר' שמעיה הי"ו - אב"י בבארא פארק

אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד
פתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

גליון זה נדבת

ידידיו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין
הר"ר ברוך הרבסט הי"ו
 אב"י פעיה"ק

לרגל השמחה השרויה במעונו
 שפחת הולדת הבת תחי'
 במזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת מזל טוב
 לאביו הרה"ג ר' יעקב שליט"א
 ראש הכולל בקרית הבעש"ט בפתח תקוה
 לחותנו הרב **פנחס מענדל ארנברג** שליט"א
 אב"י פעיה"ק
 ולזקינו הרה"ח ר' **חיים שמעון הרבסט** שליט"א
 אב"י בקרית הבעש"ט

אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד
פתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

גליון זה נדבת

ידידיו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין
הר"ר משה נחום דב גרינצווייג הי"ו
 אב"י בוינה

לרגל השמחה השרויה במעונו
 שפחת הכנסת בנו כמר דוד יהודה נ"י
לנועם עול תורה ומצוות
 במזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת מזל טוב לאביו
 הגאון רבי **נפתלי הערצקא** שליט"א

אך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד
פתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה